

**Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky**

**REALIZACE MEDIÁLNÍ VÝCHOVY NA STŘEDNÍCH
ŠKOLÁCH V OLOMOUCKÉM KRAJI -
SE ZAMĚŘENÍM NA ČESKÝ JAZYK A LITERATURU**

Magisterská diplomová práce

Bc. Adéla Blažková

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Daniel Bína, Ph.D.

Olomouc 2021

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

BLAŽKOVÁ, Adéla. *Realizace mediální výchovy na středních školách v Olomouckém kraji se zaměřením na Český jazyk a literaturu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky, 2021.

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Doc. PhDr. Daniel Bína, Ph.D.

ABSTRAKT

Tato magisterská diplomová práce, prostřednictvím rozhovorů se sedmi pedagogy, zachycuje podobnosti a odlišnosti realizace mediální výchovy na středních školách v Olomouckém kraji v rámci předmětu Český jazyk a literatura. Teoretická část práce obsahuje seznámení s pojmy: média, mediální gramotnost, mediální výchova, rámcový vzdělávací program pro gymnázia a tak dále. Obsahem části praktické je shrnutí postupu a zjištěných výsledků výzkumu.

ABSTRACT

This thesis, through interviews with seven teachers, captures the similarities and differences in the implementation of media education in high schools in the Olomouc region within the subject Czech language and literature. The theoretical part contains acquaintance with terms: media, media literacy, media education, framework educational program for high schools and so on. The content of the practical part is a summary of the procedure and the research results.

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Doc. PhDr. Danielu Bínovi, Ph.D.,
za odborné vedení, cenné rady a připomínky ke zpracování mé magisterské diplomové práce.

KLÍČOVÁ SLOVA

média, mediální gramotnost, mediální výchova, střední škola, gymnázium, Olomoucký kraj, pedagog, průřezové téma, rámcový vzdělávací program, český jazyk, rozhovor

KEYWORDS

media, media literacy, media education, high school, Olomouc region, teacher, cross-cutting theme, educational program, czech language, interview

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny využití prameny a literaturu. Tato magisterská práce obsahuje 161 731 znaků.

V Olomouci dne

Bc. Adéla Blažková

Obsah

1. Úvod.....	8
1.1 Cíl práce	8
2. Metodika práce.....	10
2.1 Metody sběru dat.....	10
2.2 Metody analýzy dat	11
2.3 Struktura práce	12
2.4 Vymezení vzorku analýzy.....	13
3. Média.....	15
3.1 Masová média	15
3.2 Role médií ve společnosti	16
3.2.1 Média jako zprostředkovatel dějin každodennosti	18
3.3 Média a edukace.....	18
4. Mediální gramotnost	20
4.1 Osvojování si mediální gramotnosti.....	20
4.2 Rozvoj mediální gramotnosti v českém prostředí	21
5. Mediální výchova	23
5.1 Historie a vývoj mediální výchovy	24
5.1.1 Počátky mediální výchovy v České republice.....	29
5.1.2 Mediální výchova v zahraničí	30
5.2 Přístupy k mediální výchově	32
5.3 Výuka mediální výchovy	33
5.3.1 Metody ve výuce mediální výchovy	36
5.3.2 Materiály pro výuku mediální výchovy	36
5.3.3 Vzdělávání pedagogů	38
5.4 Výzkumy mediální výchovy	39
6. Rámcový vzdělávací program.....	43

6.1 Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G).....	43
6.1.1 Pojetí a cíle vzdělání	44
6.1.2 Mediální výchova jako průřezové téma na gymnáziích.....	46
6.1.3 Český jazyk a literatura	47
7. Začlenění MV do ŠVP jednotlivých gymnázií	49
7.1 Shrnutí	55
8. Zjištěné výsledky.....	58
8.1 Délka pedagogické praxe vs. délka výuky mediální výchovy	58
8.1.1 Shrnutí	60
8.2 Názory na důležitost a význam mediální výchovy.....	61
8.2.1 Shrnutí	62
8.3 Realizace mediální výchovy.....	63
8.3.1 Shrnutí	67
8.4 Je forma průřezového tématu dostačující?	68
8.4.1 Shrnutí	71
8.5 Výuka pomocí odborníků z praxe	72
8.5.1 Shrnutí	73
8.6 Vzdělávání pedagogů v oblasti mediální výchovy.....	73
8.6.1 Shrnutí	74
9. Závěr.....	76
10. Seznam literatury a použitých pramenů	78
10.1 Online zdroje:.....	80
11. Seznam použitých tabulek.....	82
12. Seznam použitých schémat	83
13. Seznam použitých grafů	84
14. Seznam příloh.....	85
14.1 Přílohy	86

1. Úvod

Mediální výchova, která je součástí mediální gramotnosti, je vyučována buď jako samostatný předmět, nebo je začleněná jako průřezové téma předmětů jiných (nejčastěji mateřský jazyk, dějepis nebo výchova k občanství). Od roku 2006 je u nás mediální výchova součástí rámcového vzdělávacího programu a je chápána jako praktický prostředek pro zvyšování kvality soukromého života jednotlivce i jeho veřejného bytí (Jirák & Wolák, 2007, 7).

Na úvod musím říct, že jsem si vybrala toto téma především kvůli tomu, abych věděla, jak se situace vyvinula od roku 2014, kdy jsem na gymnáziu maturovala já. Ze svých studentských let si nepamatuji, že bychom se mediální výchovou, kromě publicistického stylu v českém jazyce zabývali, to spíše v základech společenských věd a dějepise. Také ale musím říct, že jsme nebyli úplně běžný ročník, který by v prvním ročníku dostal přiděleného pedagoga a ten by nás dovedl až k maturitě. Kvůli personálním změnám nás český jazyk vyučovala v každém ročníku jiná kantorka, každá z nich měla svůj styl výuky a zaměřovala se na něco jiného.

Hlavním cílem mediální výchovy je vypěstovat u žáků a studentů schopnost žít s médii, efektivně je využívat pro svůj osobní rozvoj a naučit se bránit jejich tlaku. Je tedy primárně zaměřená na rozvoj dovednosti vyhledávat v různých médiích informace různého typu; přijímat mediální sdělení a porozumět přitom co nejvíce přenášených významů; umět sdělení, která přijímáme analyzovat a kriticky hodnotit (Šebesta, 1999, 128).

1.1 Cíl práce

Jedním z důvodů, proč jsem toto téma zvolila, bylo absolvování kurzu "Metodika mediální výchovy" v zimním semestru roku 2018 s Mgr. Zdeňkem Slobodou. Zde jsem se s tímto tématem setkala ve větším rozsahu poprvé a velmi mě zaujalo. Dalším důvodem byla důležitost mediální výchovy, která napomáhá k výchově mediálně gramotných členů společnosti. Hlavní přínos mé práce je v tom, že získám pohled na to, jak je v Olomouckém kraji mediální výchova realizovaná a zda vůbec samotní pedagogové vědí, co mediální výchova je a jak ji správně vyučovat. Pokud nebudou mít v této otázce jasno, mohla by jim moje práce posloužit jako prvotní impuls, který je bude motivovat k dalšímu individuálnímu studiu.

Hlavním cílem je prostřednictvím rozhovorů s pedagogy zjistit, zda oni sami mediální výchovu vyučují, jak ji vyučují a zda ji považují za důležitou. Soustředit se budu na střední školy v Olomouckém kraji, a to konkrétně na gymnázia, kterých je v kraji celkem devět. Jako

základní výzkumnou otázku jsem zvolila otázku: *Jakou formou realizují oslovení pedagogové mediální výchovu ve svých hodinách?*

A protože k naplnění hlavního cíle dojde pomocí splnění cílů dílčích, vytvořila jsem si i šest dílčích výzkumných otázek, které zní takto:

1. *Je mediální výchova na vybraných školách realizovaná prostřednictvím průřezového tématu nebo i jinou formou?*
2. *Jak k ní přistupují jednotliví pedagogové a jaké materiály pro její výuku používají?*
3. *Jak oslovení pedagogové definují pojem mediální výchova?*
4. *Jak často ji do hodin zařazují?*
5. *Co pedagogové považují za cíl mediální výchovy a co by měla studenty naučit?*
6. *Jak se v oboru mediální výchovy oslovení pedagogové vzdělávají?*

Výsledkem tedy bude diplomová práce, která se bude skládat ze dvou částí. Náplní první části bude ucelený teoretický kontext a v části druhé popíšu samotný výzkum, který bude realizován prostřednictvím rozhovorů s oslovenými pedagogy vybraných středních škol.

Původně jsem chtěla do praktické části zahrnout i data získaná z dotazníků, které jsem plánovala rozdat studentům v hodinách českého jazyka. Pro ten jsem se rozhodla zejména proto, že důležitou součástí mediální výchovy by měla být interakce. Jinými slovy by se nemělo jednat o jednostranný přenos informací vyučujícího svým studentům, ale o hierarchický a reflektující styl učení. Výsledkem mediální výchovy by měla být mediální gramotnost, která vede k uvědomělému využívání mediálních obsahů, vyhledávání informací, ale i zábavě (Sloboda, 2013 – s. 37-40). Ovšem uzavření¹ základních, středních i vysokých škol, ke kterému došlo 11. března 2020, kvůli nepříznivému vývoji epidemiologické situace v souvislosti s šířením onemocnění COVID-19, mi neumožnilo tento záměr uskutečnit.

¹ „Zakazuje se s účinností ode dne 11. března 2020: osobní přítomnost žáků a studentů na základním, středním a vyšším odborném – vzdělávání ve školách a školských zařízeních podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, osobní přítomnost studentů na studiu na vysoké škole podle zákona č. 111/1998 – Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.“
/online/ VOJTĚCH, A.: *Mimořádné opatření*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví, 2020. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/dokumenty/mimoradne-opatreni-uzavreni-zakladnichstrednich-a-vysokych-skol-od-11320_18696_4135_1.html [cit. 2020-03-28].

2. Metodika práce

Jedná se o kvalitativně zaměřený výzkum, který bude realizován prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se sedmi vybranými pedagogy. Na závěr veškeré získané poznatky popíšu, abych zjistila, jak se přístup jednotlivých pedagogů k realizaci mediální výchovy liší, a srovnám s teoretickým základem, ze kterého jsem vycházela. K tomu využiji metodu komparace.

2.1 Metody sběru dat

Pomocí metody rozhovoru získám poznatky od respondentů. Základ jakéhokoli rozhovoru tvoří dotazování, reakce na vyřčené dotazy a v neposlední řadě samozřejmě naslouchání (Štěpaník, 2009, s. 73). Tazatel by měl být především zdvořilý, přesvědčivý a vyhýbat se až přílišnému dotírání (Reichel, 2009, s. 117). Hlavní zásadou pro tvorbu otázek rozhovoru je jejich srozumitelnost. Vzhledem k tomu, že se budu dotazovat přímo odborníků, kteří se své práci již nějakou dobu věnují, nemusím se vyvarovat odborným termínům, cizím slovům, či profesionalismům, které s jejich povoláním souvisí. Ovšem důraz budu klást na srozumitelnost otázek, a jejich přiměřenou délku. Dalším důležitým aspektem je také jednoznačnost kladeného dotazu. V neposlední řadě si při tvorbě otázek rozhovoru budu dávat pozor, aby nepůsobily sugestivně (Reichel, 2009, s. 100).

Podle ustáleného výčtu kladených otázek a jejich pořadí se rozhovory v kvalitativním výzkumu dělí na volné, polostrukturované a strukturované. Pro moji práci je nejvhodnější rozhovor polostrukturovaný, který se řídí předem připravenými instrukcemi. Což v praxi znamená, že si vytvořím určitý soubor otázek², které budou pro rozhovor stěžejní, ovšem nebudu se striktně držet jejich předem připraveného pořadí. Nezbytné je tedy získat odpovědi na vše, co potřebujeme vědět, ale dotazy můžeme v rámci kontextu rozhovoru upravovat. Polostrukturovaný rozhovor také nese výhodu toho, že dotazovatel může respondentovi klást doplňující dotazy, vyplývající z průběhu interview (Reichel, 2009, s. 110).

První dva rozhovory jsem uskutečnila osobně přímo na jednotlivých pracovištích oslovených pedagogů. Další rozhovory jsem kvůli uzavření škol realizovala prostřednictvím hovorů skrze mobilní telefon a jeden rozhovor se na žádost respondenta uskutečnil písemně přes email. Nejautentičtější na mě působily rozhovory uskutečněné tváří v tvář, panovala při nich přátelská atmosféra a obě respondetky byly velmi vstřícné. U těch dalších, realizovaných

² Otázky rozhovorů jsou součástí příloh práce.

přes mobilní telefon, byli vyučující rovněž otevření a milí, ale ani u jednoho už nedošlo k diskuzi, která se v obou prvních případech rozvinula po ukončení rozhovoru.

2.2 Metody analýzy dat

Prvním krokem analýzy je opakované pročítání dat, při kterém výzkumník označuje pasáže, které považuje vzhledem ke zkoumanému problému za podstatné. Na počátku, než výzkumník získá do dat vhled, vnímá často všechny údaje jako důležité. Ovšem v každém datovém korpusu jsou více a méně podstatné pasáže: jsou zde faktické údaje, názory respondentů, jejich dojmy, pocity, postřehy, postoje i stížnosti, humorné historky, odbočky od tématu, přeráznutí či hluchá místa. Některé informace se mohou opakovat nebo jsou sdělovány jen okrajově. Proto je nezbytné si data pro další práci zpřehlednit a utřídit – k tomu mi napomůže kódování.

Ve své práci budu postupovat podle Strausse a Corbinové (1999), kteří pracují se třemi typy kódování: otevřené, axiální a selektivní. Při prvotním, otevřeném kódování, si vytvořím základní kategorie, které budu pro zkoumané téma považovat za podstatné. Jedná se o první třídění, které reflektuje hlavní charakteristiky daných jevů a jednání. Kódem označujeme celé věty či odstavce, nikoli slova. Každý z vytvořených kódů má určitý pojmový rozsah. Tím pádem ty, které jsou si blízké, budeme v další fázi (kategorizace) sdružovat do obecnějších kategorií. Označení jednotlivých kategorií by měla být abstraktnější, než označení pro kódy. Druhý stupeň je kódování axiální. V této fázi dochází k propojování kategorií navzájem tak, aby vzniklo schéma. Začneme určením hlavní kategorie, u které specifikujeme její vlastnosti a vztah k vedlejším a pomocným kategoriím. Třetí úroveň kódování je označována jako selektivní. Předpokládá se, že v této fázi je již výzkumník s daným tématem detailně obeznámen a proto pracuje s ještě vyšší mírou abstrakce (Sedláková, 2014 – s. 412 - 422).

Na závěr využiji metodu komparace, díky které mohu přístup k mediální výchově jednotlivých pedagogů srovnat. Samotné slovo „komparace“ pochází z latiny a jeho význam je srovnání. Srovnávat můžeme cokoli, co má nějaká společná kritéria. Šanderová (2005) uvádí, že text komparativního charakteru informuje o průběhu a výsledcích srovnání dvou nebo více textů, pojetí či přístupů k určitému problému řešení. Srovnávat můžeme prakticky cokoli, u čeho nalezneme jakékoli společné kritérium, pomocí kterého lze na srovnávané objekty nahlížet. V úvodu komparace by měl autor charakterizovat hlavní problém, kterému se v práci věnuje, či její cíl. Důležité je rovněž poukázat na jeho aktuálnost a přiblížení v kontextu jeho oboru. Průběh komparace nám usnadní to, že si předmět zkoumání rozdělíme na několik samostatných otázek, čímž vlastně vytvoříme prvotní kritéria srovnání. Průběh

a výsledky komparace je nezbytné doplnit o teorii, která zahrnuje užití citací, odkazů nebo parafrází. (Šanderová, 2005 - s. 70-72).

2.3 Struktura práce

Prvním krokem v realizaci diplomové práce je shromáždění a třídění vědeckých literárních zdrojů, jejichž prostřednictvím dojde k vysvětlení stěžejních pojmů: média, mediální výchova, mediální gramotnost, rámcový vzdělávací program a další. V této části práce rovněž uvádím historii tradice mediální výchovy v České republice a její vybrané přístupy. První náznaky mediální výchovy jsou v českých zemích spojeny už se jménem Jan Amos Komenský (1592 - 1670), který prosazoval čtení novin ve školách (Mičienka – Jiráček, 2007, 10).

Na úvod tedy navazuji kapitolou o metodice práce a dále teoretickým základem. Do něj je zařazeno osvětlení pojmů: média a jejich role ve společnosti, masová média a média jako zprostředkovatel dějin každodennosti a edukace. Ve čtvrté kapitole se zaměřuji na to, jak se v českém prostředí rozvíjela mediální gramotnost a jak postupovat při jejím osvojování. Další kapitola, která je rozčleněna na čtyři podkapitoly, shrnuje dostupné informace k mediální výchově. Její součástí je historie a vývoj mediální výchovy, přístupy k ní, výuka mediální výchovy u nás, ve světě a také vzdělávání pedagogů, souhrn materiálů pro její výuku a výzkumy, které byly v této oblasti provedeny. V poslední kapitole teoretického základu je charakterizován rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program, mediální výchova jako průřezové téma na gymnáziích obecně a také jeho konkrétní podoba v českém jazyce a literatuře.

Ještě než jsem mohla přistoupit k samotným rozhovorům, připravila jsem si informovaný souhlas³ pro všechny účastníky rozhovorů. Jeho prostřednictvím jsem získala jistotu, že můžu dané rozhovory použít a dál zpracovávat podle potřeb své práce. Praktická část je realizována pomocí rozhovorů s pedagogy vybraných škol. Rozhovory jsou pro další kroky práce anonymizovány, aby nedošlo ke konfrontaci vybraných středních škol a samotných pedagogů. Nahrané rozhovory jsem doslovně přepsala (až na zmiňovaná příjmení, která jsou kvůli anonymizaci změněna na smyšlená) a tyto prepisy jsou součástí příloh. Poté, co jsem získané materiály přetranskribovala do písemné podoby, začala jsem pracovat na jejich výsledném zpracování a závěru práce, ve kterém je shrnuto to, jak se mi

³ Podepsané informované souhlasy jsou součástí příloh práce. Data uvedená u jejich podpisů nemusí vždy souhlasit s datem, kdy byl rozhovor realizován. Informované souhlasy mi respondenti zasílali dodatečně až po uskutečnění rozhovorů.

podářilo splnit cíle, které jsem si na začátku práce stanovila. Součástí práce je také seznam literatury a internetových zdrojů a seznam použitých obrázků, tabulek a příloh.

2.4 Vymezení vzorku analýzy

Vzhledem k tomu, že mediální výchova je povinnou součástí rámcových vzdělávacích programů středních škol, neměla jsem problém s výběrem pracovišť, které oslovím. Kvůli snazší realizaci rozhovorů jsem s ohledem na své bydliště zvolila právě Olomoucký kraj a ve svém výběru jsem se zaměřila na větší města. Při analýze toho, kolik typů středních škol je v Olomouckém kraji k dispozici jsem došla k závěru, že svůj výběr zúžím pouze na gymnázia, kterých bylo v kraji přesně devět. Rovněž jsem si stanovila cíl zvolit jen ty respondenty, kteří mají ve své aprobaci český jazyk a to z toho důvodu, že je mi z předmětů, do kterých je průřezové téma mediální výchovy nejčastěji zařazováno, nejbližší.

Vzhledem k velkému množství zaměstnanců jednotlivých gymnázií jsem nejprve prostřednictvím emailu⁴ oslovila jednotlivé ředitele s prosbou o doporučení konkrétního pedagoga. Tato volba se ovšem neukázala jako efektivní a byla velmi zdouhavá, z devíti oslovených ředitelů na email zaregovali pouze dva. Jeden z nich mi poskytnul kontakt na tři pedagogy vyučující český jazyk, které jsem opět sama kontaktovala. Ve druhém případě se mi ozvala přímo respondentka, které mou žádost pan ředitel tlumočil. První dva rozhovory byly tedy uskutečněny v první polovině března (9. 3. a 11. 3.) přímo na jednotlivých školách v časech stanovených respondenty.

Kvůli nedostačujícím reakcím na první vlnu emailů jsem tedy opět navštívila internetové stránky jednotlivých gymnázií, na kterých jsou volně přístupné seznamy pedagogů společně s jejich aprobacemi. Z každé školy jsem tedy oslovila dva až tři zástupce vyučující český jazyk se stejnou žádostí (znění emailu je součástí příloh), kterou jsem původně rozeslala jejich ředitelům. Ani po této další výzvě jsem nedostala zpětnou vazbu od třech gymnázií, proto jsem oslovila další pedagogy z daných škol. Na třetí vlnu zareagovala pouze zastupkyně jedné školy, ze tří oslovených. Proto jsem se rozhodla snížit počet respondentů z původních devíti na sedm.

Realizaci dalších rozhovorů mi ovšem zkomplikovala aktuální situace spojená s pandemií COVID-19, kvůli které byl 12. března 2020 vyhlášen nouzový stav pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru na našem území. S tím bylo rovněž spojeno omezení volného pohybu osob na nezbytné

⁴ Znění vzorového emailu je součástí příloh práce.

minimum. Z toho důvodu byly další rozhovory uskutečněny prostřednictvím telefonního hovoru či písemně přes email. Respondenti, kteří se účastní mého výzkumu, byli vybráni na základě dvou následujících kritérií:

1. respondent pracuje jako učitel na gymnáziu v Olomouckém kraji.
2. respondent má ve své aprobaci český jazyk.

Co se získávání respondentů týká, moje představy se zcela rozcházel s realitou. Myslela jsem si, že nebude problém získat zástupce z každého gymnázia, ovšem u některých se mi to podařilo až na třetí pokus a u dvou škol vůbec. Nevím, zda můžu tuto skutečnost přisuzovat situaci související s uzavřením škol a distanční výukou, nebo by sběr dat probíhal takto složitě a zdlouhavě i při běžném školním roku. Celkem jsem tedy oslovila 9 ředitelů a 26 pedagogů z Gymnázia Šumperk, Uničov, Šternberk, Zábřeh, Jeseník, Gymnázia Jana Opletala Litovel, Gymnázia Olomou – Hejčín, Olomouc – Čajkovského a Slovenského gymnázia Olomouc. Respondenty se mi nepodařilo získat z gymnázií ve Šternberku a Jeseníku. Rozhovory jsem tedy uskutečnila se sedmi respondenty, z toho bylo šest žen a jeden muž, a délka jejich pedagogické praxe se pohybovala v rozmezí 10 – 33 let. Ani jeden z vyzpovídaných pedagogů nevyučuje mediální výchovu jako samostatný předmět, všichni pouze jako průřezové téma v předmětu Český jazyk a literatura. Bližší charakteristika respondentů je nastíněna v příložené tabulce.

Tabulka č.1: Charakteristika respondentů

RESPONDENT	DÉLKA PRAXE	APROBACE	POHLAVÍ
R1	20 let	Český jazyk – výtvarná výchova	žena
R2	10 let	Český jazyk – dějepis	žena
R3	30 let	Český jazyk - dějepis	žena
R4	26 let	Český jazyk – základy spol. věd	žena
R5	23 let	Český jazyk – dějepis	muž
R6	25 let	Český jazyk - dějepis	žena
R7	33 let	Český jazyk - dějepis	žena

Cílovou populací jsou učitelé středních škol, kteří mají v osnovách svých předmětů zahrnutou mediální výchovu jako průřezové téma, či ji vyučují jako samostatný předmět nebo prostřednictvím projektů a seminářů.

3. Média

Každý pedagog, který mediální výchovu vyučuje, musí nejprve porozumět pojmu média, principům jejich fungování a jejich rolí ve společnosti. To je nezbytné k tomu, aby mohl svým studentům předat plnohodnotné informace. Proto považuji za důležité tuto kapitolu do své diplomové práce zařadit. V podkapitole Média jako zprostředkovatel dějin každodennosti je popsáno, jak právě média napomáhají rozvíjet mediální gramotnost, která je cílem mediální výchovy. Jak řekl Marshall McLuhan: „*Aby byl dnes člověk opravdu vzdělaným, musí být vzdělán v médiích.*“⁵, z toho důvodu jsem se rozhodla do teoretického základu zařadit i kapitolu Média a edukace.

Pojem médium je nejednoznačný. Můžeme jím označovat prostředek nebo prostředí, ve kterém probíhá určitý jev, nebo zprostředkovatele tohoto jevu a v neposlední řadě také zprostředkovatele komunikace mezi lidmi. V tomto obecném slova smyslu můžeme tedy považovat za médium téměř cokoli. Například McLuhan takto označoval sdělovací prostředky jako noviny, rozhlas, televizi, knihtisk, ale také samotné písmo, hmotné nástroje a technické vynálezy, dopravní prostředky, zbraně a mnoho dalšího (Bína & kol, 2005, 6).

Mezi nejvýznamnější vynálezy, které urychlily rozvoj médií, bezpochyby patří objev litografie (1796), k rychlejšímu přenosu informací napomohl vynález telegrafu (1844), dále také dálnopis (1850), telefon (1849 vynálezce Antonio Meuci a 1876 Graham Bell) a bezdrátový telefon (Guglielmo Marconi v roce 1888). Na počátku 20. století vznikla další nová média, a to konkrétně rozhlas a televize. Pravidelné rozhlasové vysílání bylo zahájeno 2. listopadu 1920 v Pittsburghu (v Československu v květnu roku 1923) a pokusné vysílání televize v Americe i Evropě ve 30. letech 20. století (Verner, 2016, 17).

3.1 Masová média

Masová média, nebo-li hromadné sdělovací prostředky, představují škálu médií, která jsou užívána v procesu masové komunikace a zprostředkovávají a rozšiřují informace i sdělení široké veřejnosti. Obecně jsou k masmédiím řazeny noviny, časopisy, rozhlas a televize, ale patří sem také knihy, film, video, veškeré druhy masově šířených zvukových záznamů a rovněž ostatní tiskoviny tištěné a rozšiřované ve vysokém nákladu, například letáky (Frank & Jirásková, 2008, 13).

⁵/online/ ŠVP – Průřezová témata – s. 44 Dostupné

z: https://www.gymun.cz/images/dokumenty_ke_stazeni/svpvg/Pt%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1%20t%C3%A9mata.pdf [cit. 2021-22-03]

Stále více společensky významných komunikačních aktivit, které mohou mít ekonomickou, politickou i kulturní povahu, se odehrává prostřednictvím masových médií. Média se stávají rozhodující institucí socializace a identifikace se společností. V mnohých případech mohou dokonce zastínit rodinu či školu – mají zřejmý dopad na chování jedince i společnosti, na životní styl nebo na kvalitu života jako takovou. Přitom musíme brát v potaz, že sdělení, která jsou v médiích nabízena, mají různorodý charakter. Vyznačují se osobitým vztahem k přírodní i sociální realitě a jsou tvořena různými, v mnohých případech nepřiznanými, tedy potencionálně manipulativními záměry (Jirák & Wolák, 2007, 6). „Aktivní vstup médií do sociálně komunikačního života společnosti zvyšuje potřebu členů společnosti znát povahu, podstatu, určující faktory a pravidelnosti tohoto působení. Utváří se tak nová svébytná kompetence – mediální gramotnost.“⁶

Svět, v němž žijeme, je přeplněn podněty, které k nám proudí z masových médií. Nejen noviny a časopisy, rozhlasové a televizní stanice, ale i různé hudební a filmové nahrávky se staly neodmyslitelnou součástí našeho každodenního života. Právě tato masová média denně vyprodukuje obrovské množství nejrůznějších typů obsahů, od zpravodajství po zábavu, a z toho důvodu je pro recipienta stále těžší se v tomto objemu zpráv zorientovat. Není jednoduché rozpoznat co je zpráva, co osvěta, co zábava a co pouhá podbízivá náplň volného času, která se snaží udržet pozornost čtenáře, posluchače či diváka, v mnohých případech především kvůli reklamnímu sdělení (Mičienka & Jirák, 2006, 11).

3.2 Role médií ve společnosti

Média hrají ve společnosti i životě jednotlivce velkou roli, jsou prostředkem sebeuvědomování, sebereflexe a také zdrojem zážitků každodenního života. Tím, jak nabízí příjemcům pohled na svět, mají velký potenciál k jejich manipulaci. Například když srovnáme večerní zpravodajské relace všech českých celoplošných televizí, zjistíme, že jsou mezi nimi výrazné rozdíly v tom, které události dne každá z těchto televizních stanic prezentuje a které ne. Pohled na svět je tak u jednotlivých příjemců odlišný v závislosti na tom, která média považuje pro svůj život za podstatná, která běžně využívá a co si z jejich obsahu vybírá. Z pohledu historického vývoje médií neustále stoupá jejich počet, ze kterého mohou příjemci vybírat. Například v 19. století byla k dispozici pouze nabídka tištěných médií, ve 20. století

⁶ JIRÁK, J.; WOLÁK, R.: *Mediální gramotnost – nový rozměr vzdělávání*. České Budějovice. 2007 – s. 5.

došlo k rozšíření rozhlasu, televize, filmu a na počátku 21. století do této nabídky již vstoupila nová média.

Narůstající význam médií se projevuje rovněž v tom, že lidé neustále naléhavěji řeší otázku vztahu k dalším oblastem společnosti – mimo jiné například k jazyku, kultuře a také k politice. Na jednu stranu příjemci věří, že jsou média jakýmsi hlídacím psem demokracie, ale na stranu druhou se stále více obávají, že budou využívána k prosazování a prezentaci politických a ekonomických zájmů jednotlivců či celých skupin. Tento rozpor se prolíná dějinami nejen českých, ale i světových médií. Protože jsou média vnímána jako mocné instituce, snaží se pedagogové v jednotlivých školách seznamovat studenty s tím, jak fungují, jaké jsou jejich hlavní úkoly, jak mohou média s informacemi manipulovat a tím ovlivňovat veřejné mínění. Z toho důvodu je potřeba, aby byl součástí mediální výchovy pohled na média z hlediska historické perspektivy. Ten umožňuje hledat propojení mezi minulostí a současností, vytvářet a prohlubovat kritický odstup současnosti a pochopit minulost v obsáhlejších souvislostech, které přesahují tradiční pojetí výkladu minulosti. Média jsou totiž díky své společenské úloze na pomezí velkých politických dějin a dějin každodennosti, a to z toho důvodu, že vstupují do obojího a obojí spoluutvářejí. Jako příklad můžeme uvést podvědomí o vztahu média a politického rámce jejich fungování, které pomáhá pochopit dobovou situaci – v dějinách naší země lze například sledovat to, jak byla média součástí propagandy a vládnoucí politická strana striktně dohlížela na jejich chod a fungování.

Historici vnímají média stále intenzivněji jako pramen pro poznání určitého období, neboť jsou neoddělitelnou součástí dějin lidské komunikace. Z toho důvodu je důležité zabývat se otázkou, jaká byla v dané době a dané kultuře úloha médií a jak média fungovala v politickém a ekonomickém kontextu zkoumané doby. Výsledkem často bývají historické analýzy toho, jakým způsobem byla v historii zobrazována určitá událost či osobnost. V našem prostředí se ovšem potýkáme s nedostatečnými sociálními dějinami médií, které by zařazovaly vývoj médií do vývoje české společnosti. Pojetí médií jako historického pramene je rovněž důležitým aspektem mediální výchovy, protože média pomáhají budovat kritický odstup od mediálních sdělení a rozvíjet podvědomí o významu kontextu jejich vzniku. Právě tuto dovednost může a měla by mediální výchova rozvíjet.

Ovšem problém můžeme vidět v tom, že přestože víme, jak média v minulosti určitou informaci zobrazovala, nevíme, jak ji příjemci přijímali a chápali. Můžeme tedy analyzovat mediální obsahy různých období naší historie, ale co se recepce těchto mediálních obsahů ze strany příjemců týče, jsme odkázaní k pouhému stanovování hypotéz, neboť výzkumy, které by byly na toto téma provedeny v minulosti, nám chybí. Jako příklad si uvedeme podrobné

analýzy fungování médií v komunistickém Československu z hlediska propagandy. Bezpochyby můžeme analyzovat mediální obsahy nebo pracovat s dokumenty, které popisují fungování médií, ale nemáme k dispozici dobové výzkumy toho, jak propaganda ovlivňovala myšlení jedinců. Z toho důvodu můžeme jen diskutovat například o tom, zda normalizační seriály Československé televize skutečně měly propagandistický vliv na diváka a jeho názory. Skutečná data, která by mohla tuto naši diskuzi uzavřít, však chybí (Bednařík, 2015, 21-22).

3.2.1 Média jako zprostředkovatel dějin každodennosti

Jak je již zmíněno výše, média díky své společenské úloze stojí na pomezí velkých politických dějin a dějin každodennosti, a to z toho důvodu, že vstupují do obojího a obojí spoluutvářejí. Právě dějiny každodennosti nabývají od 70. let minulého století v oblasti historické vědy stále většího významu. Ve Spolkové republice Německo se významně rozvíjely jako „Alltagsgeschichte“ a souvisely především s pohledem na období nacismu a hledáním vysvětlení toho, co dělali a co si mysleli obyčejní lidé žijící v Německu a jak svým chováním podporovali nacistický režim. Historici, věnující se tomuto směru bádání, zdůrazňovali, že se nelze zaměřovat na pouhé fungování státního aparátu, vojska a policie, ale je nutné zabývat se i tím, co si myslí obyčejný občan. To přispěje k plastičtějšímu a ucelenějšímu obrazu a bude snazší vysvětlit, proč tento režim existoval až do května roku 1945. Z Německa se diskuze o tomto pojmání výkladu dějin přenesla i do dalších zemí a vzhledem k roli médií v každodenním životě jedince se i samotná média stala předmětem jejího zájmu.

V posledních letech se toto pojetí dějin každodennosti stalo tématem také českých historiků. Ti se zabírají především obdobím protektorátu Čechy a Morava a komunistického Československa. I oni, stejně jako historikové z Německa, diskutují o tom, zda je vedle studia státního aparátu a represivních složek nutné sledovat také každodenní život obyčejných lidí. Ti sice nezastávali v totalitním režimu nijak výraznou funkci, nesnažili se zde budovat politickou kariéru, ale v režimu žili a museli zde určitým způsobem fungovat jak v osobním, tak pracovním životě. Do tohoto jejich každodenního života patřila právě i média, přijímání mediálních obsahů a jejich uchování v paměti. To můžeme považovat za další důvod, proč jsou dějiny médií významnou součástí mediální výchovy (Bednařík, 2015, 22-23).

3.3 Média a edukace

Původní zpravodajská funkce médií, kterou měly zejména noviny v době před jejich masovým rozšířením (do poloviny 19. století), je v dnešní době stále více nahrazována tzv. infotainmentem. Jedná se o spojení informace a entertainmentu, tedy zábavy. V některých

typech médií dokonce zábava nad kvalitní informací převažuje. Média už se nesnaží šířit informace, které by měly význam pro náš každodenní život, jejich cílem je především přilákat prostřednictvím zábavných obsahů diváky, které následně prodají reklamním agenturám. Nejdůležitějším problémem současné, ale i budoucí pedagogiky je to, jak naučit příjemce správně rozumět mediovaným slovům a textům, formulacím a prezentacím, jejich tvorbě a recepci, jejich zákeřností a skrytým manipulacím (Bína & kol, 2005, 17).

Proces edukace přestává být procesem statickým a je začínán chápat dynamicky a otevřeně. Současně přestávají být edukační zařízení výhradním informačním zdrojem a v mnohých ohledech je nahrazují právě média. Ta mají ve vzdělávání svoji nezastupitelnou funkci, ovšem je potřeba myslet na to, zda: *„je pozornost soustředěna jen na děti a mládež, či zahrnují i práci se starší populací; oblast mediální a kulturní kritiky vyznívá spíše pesimisticky, či optimisticky; při práci s médii zohledňujeme genderové aspekty; se soustřeďujeme na regionální a národní perspektivy, či se věnujeme interkulturním a globálním otázkám; se zamýšlíme nad přístupy primárně orientovanými na praxi nebo teorii, či zda tyto přístupy slučujeme; se soustředíme zejména na pedagogický zřetel; zohledňujeme interdisciplinární (kontextuální, komunikační, kulturní, ekonomické, politické a společenské dimenze.“*⁷ (Niklesová, 2007, 17).

⁷ NIKLESOVÁ, E.: *Teorie a východiska současné mediální výchovy*. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity. 2007 – s. 17.

4. Mediální gramotnost

Následující oddíl je ve stručnosti věnován mediální gramotnosti. Do své práce jsem se jej rozhodla zařadit zejména proto, že úzce souvisí s mediální výchovou - ta je jednou ze tří složek, které se podílejí na dosažení mediální gramotnosti. Zaměřila jsem se především na vysvětlení principu osvojování si mediální gramotnosti a na její rozvoj v českém prostředí.

Původní chápání slova gramotnost, které bylo spojováno především se schopností číst a psát, se v posledních letech podstatně rozšířilo. V dnešní době si pod tímto označením představujeme základní úroveň vědomostí, dovedností a postojů v určité oblasti poznání. Jedná se také o samostatnou orientaci v nejrůznějších psaných i mluvených komunikátech společně se schopností rychle rozlišit podstatné a věcné informace od informací nepodstatných; odhalení skrytých významů, manipulačních technik, nepřesných a neúplných tvrzení; rozlišení verifikované výpovědi od výpovědi subjektivní a fakty nepodložené a v neposlední řadě o jasné formulování myšlenek a jejich případného písemného zápisu (Niklesová & Bína, 2010, 24).

Mediální gramotnost se tedy týká dovedností, znalostí a porozumění, jejichž prostřednictvím mohou spotřebitelé efektivně a bezpečně užívat média. Mediálně gramotní lidé by tak měli být schopni provést informovanou volbu, pochopit povahu obsahu a služeb a rovněž být schopni využít celou škálu příležitostí, kterou nabízejí nové komunikační technologie. Měli by být schopni lépe ochránit sebe a své blízké před škodlivým nebo urážlivým obsahem. A právě kvůli výše uvedeným důvodům je potřeba rozvoj mediální gramotnosti ve všech oblastech společnosti podporovat a pečlivě sledovat jeho pokrok (Směrnice Evropského parlamentu a rady, 2007/65/ES, článek 37).

4.1 Osvojování si mediální gramotnosti

Tato kompetence se u jednotlivých účastníků komunikační interakce rozvíjí jinak. Lidé pracující v médiích i média samotná se stále více profesionalizují a mají k dispozici neustále větší množství informací o postupech své práce a jejich dopadech na příjemce. Mediální gramotnost lépe ovládají rovněž ti, kteří se v médiích snaží prosadit, jako například inzerenti nebo osobnosti politického života. Opačně je tomu u uživatelů médií, kteří si tuto kompetenci osvojují výrazně pomaleji (Jirák & Wolák, 2007, 6-7).

Proto se v řadě zemí, především těch demokratických, zavádí v průběhu druhé poloviny 20. století myšlenka, že člověk žijící ve společnosti přesytené médii, potřebuje k tomuto životu určitou základní výbavu – tedy mediální gramotnost. Takovéto rozšíření mediální gramotnosti do podvědomí občanů demokratických zemí se váže k dvěma základním

principům – první z nich je zachování svobody projevu a tím druhým posilování možnosti občana provést svobodnou a kompetentní volbu (Pastorová & Jirák, 2015, 16). V řadě zemí se postupem času zformovala potřeba systematického vzdělávání veřejnosti a uživatelů mediální komunikace, která následně přešla do podoby mediální gramotnosti jako součásti všeobecného vzdělání. Dnes je tedy vnímaná jako kompetence, která je nezbytná pro plnohodnotný život ve společnosti (Jirák & Wolák, 2007, 6-7).

4.2 Rozvoj mediální gramotnosti v českém prostředí

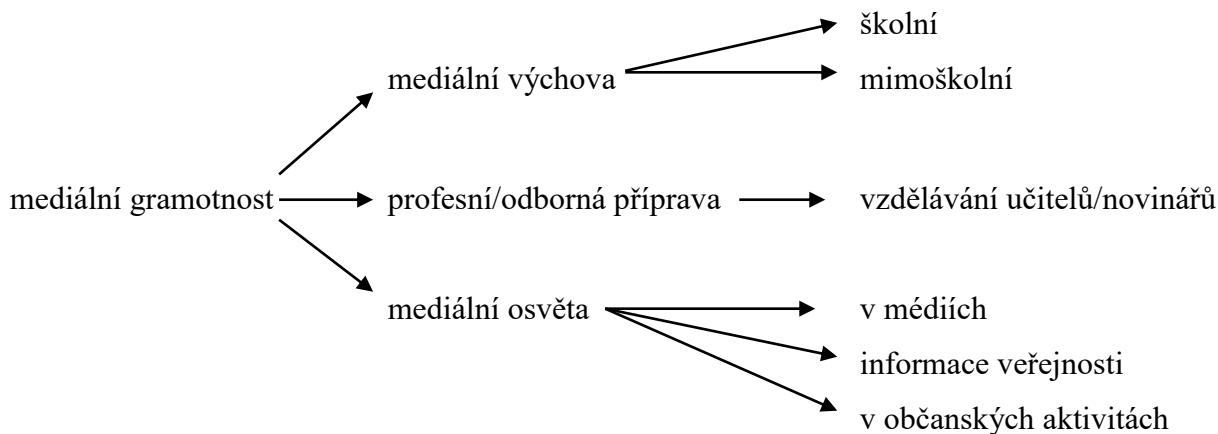

Schéma č. 1 - složky a roviny podílející se na dosažení mediální gramotnosti⁸

Rozvoj mediální gramotnosti můžeme rozdělit do tří složek či rovin. První z nich je mediální výchova, kterou můžeme rozlišit na školní a mimoškolní (kroužky, dětské a mládežnické organizace apod.). Převážně se jedná o systematické předávání poznatků o médiích v rámci nejrůznějších aktivit. Druhou složkou je profesní či odborná příprava, do které řadíme vzdělávání učitelů a novinářů, nebo také studium vysokoškolského, či vyššího odborného studia vybraných profesí. Tou poslední je mediální osvěta, která je realizována prostřednictvím médií, informací pro veřejnost (například informace o klasifikaci audiovizuálních pořadů z hlediska jejich potencionální škodlivosti), nebo občanských aktivit. Nejčastěji ji zprostředkovávají samotná média a to například skrze mediální kritiku v tisku, vzdělávacími pořady ve vysílání nebo osvětovými a kritickými weby. Zřejmě nejpropracovanější realizaci mezi jednotlivými liniemi mediální gramotnosti má v českém prostředí profesní/odborná příprava mediálních profesionálů. Prvky mediální gramotnosti jsou samozřejmě zahrnuty i v profesní přípravě novinářů, ovšem v porovnání s osvojením

⁸ JIRÁK, J.: *Podmínky a limity zvyšování mediální gramotnosti v českém prostředí*. IN: MAŠEK, J.; SLOBODA, Z.; ZIKMUNDOVÁ, V.: *Mediální pedagogika v teorii a praxi*. Katedra výtvarné kultury Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni. 2009.

si samotných profesí v praxi jsou ve výsledku nevýrazné a nesoustavné (Pastorová – Jiráček, 2015, 17-19).

Vzdělávání novinářů sahá už do 80. let 19. století a svého vrcholu dosáhlo o necelých sto let později, na počátku 70. let, kdy byla na Karlově univerzitě otevřena Fakulta žurnalistiky. Ovšem ani tak nemůžeme Českou republiku zařadit ke společnostem, ve kterých je systém posilování mediální gramotnosti silně rozvinutý. „*Výraznější rozvoj systému podvazuje celá řada okolností (a) od pojetí školního vzdělávání přes (b) nerozvinutou odbornou přípravu učitelů a (c) málo rozvinuté poznání médií po (d) nevladatelně hyperkomercializovaný mediální sektor se zcela degenerovaným pocitem sociální odpovědnosti.*“⁹ Na druhou stranu jsou dle Jiráčka (2009) čeští pedagogové mediální výchově otevřeni, uvědomují si její potřebu a posilování mediální gramotnosti chápou jako jedno ze svých významných posláních. Problém však může nastat v případě nízké odborné přípravy učitelů, málo rozvinutého výzkumu médií, jejich vlivu a proměn. V řadě zemí jsou dokonce spoluhybatelem rozvoje mediální gramotnosti samotná média. Ve snaze posílit důvěru uživatelů se účastní podpory mediální osvěty, vytvářejí nejrůznější prvky sociální odpovědnosti a otevřeně podporují osvětové a vzdělávací programy (Jiráček, 2009, 12-16).

⁹ JIRÁK, J.: *Podmínky a limity zvyšování mediální gramotnosti v českém prostředí*. IN: MAŠEK, J.; SLOBODA, Z.; ZIKMUNDOVÁ, V.: *Mediální pedagogika v teorii a praxi*. Katedra výtvarné kultury Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni. 2009.

5. Mediální výchova

Tato kapitola je pro cíl mé práce, spolu s následující kapitolou, stěžejní. Abych mohla připravit otázky k rozhovoru, musela jsem nejprve nastudovat, jak jednotliví autoři mediální výchovu definují a jak se vyvíjela u nás i v zahraničí. Důležité bylo také seznámení se s jednotlivými přístupy k mediální výchově a metodami, kterými je vyučována. V otázkách, které se týkaly toho, jak pedagogové mediální výuku vyučují, jsem vycházela z dovednostního přístupu *learning by doing* (popsán níže), který klade důraz na praktickou výuku a je praktikován především v USA. Velkým přínosem pro mě bylo také sepsání dostupných možností vzdělávání pedagogů a materiálů, které jsou pro její výuku v dnešní době k dispozici. Na závěr jsem uvedla výzkumy, které byly na toto téma na středních školách provedeny. Díky nim jsem získala přehled o tom, v jakém stavu se přibližně výuka mediální výchovy nachází. Některé otázky mi sloužily jako inspirace pro realizaci samotných rozhovorů. Díky této kapitole jsem tedy vytvořila teoretický základ, se kterým jsem následně srovnávala zjištění z rozhovorů s oslovenými pedagogy.

Niklesová (2007) tvrdí, že mediální výchova je výchovou k orientaci v masových médiích, k jejich využívání a také k jejich technickému zhodnocení. Šebesta (1999) ji vymezil jako komunikační výchovu orientovanou na oblast mediálního sdělování. Koncepty mediální výchovy jsou do edukačních systémů začleňovány ve všech západních společnostech. Jirák a Mičienka (2006) mediální výchovu charakterizují jako záměrné výchovné působení, které je zaměřené na dosažení určitého stupně mediální gramotnosti. Kromě této definice autoři také vymezili její základní cíle:

- Média neodráží okolní svět jako zrcadlo a mediální sdělení reálný svět nekopírují, jsou totiž výsledkem ustálených výrobních procesů. Tyto základní procesy, které podstoupí všechny sdělení přenášená médii, než je obdrží příjemci, jsou zjednodušení, zestručnění, vytřídění a podřízení určitému účelu. Tyto účely mohou být různé a ne vždy na první pohled zřejmé. To se vztahuje nejen na reklamní a fiktivní obsahy, ale i na zpravodajství.
- Příjemci nejsou pasivní masa, ale aktivní uživatelé, kteří si vybírají, které obsahy z mediální nabídky využijí, a které ne. Média se snaží tento výběr ovlivnit, a to tak, že recipientům nabízejí obsahy přijatelné pro velké počty lidí. V tom můžeme spatřovat to, že některá média své příjemce jako masu vnímají.
- Média se podílejí na tvorbě veřejného politického i kulturního života, pomáhají jejich příjemcům vyplnit volný čas a utvářet životní styl.

- Média nabízejí pestrou škálu nejrůznějších typů obsahů, které mají tendenci se opakovat a tím utvářet svůj vlastní soubor výrazových prostředků, které mají v daném obsahu zvláštní význam.
- Média jsou sociální institucí svého druhu, která má svoji vlastní strukturu (systém médií), vývoj (dějiny médií) a pravidla fungování (od zákonných norem po nepsané představy o tom, co je správné).
- Média jsou výrobními podniky, které mají propracovanou dělbu práce a orientaci na ekonomické přežití. Podstatou ekonomické existence médií je pohyb na dvojitěm trhu – čtenářům, posluchačům a divákům prodávají obsah, který je výsledkem jejich práce a inzerentům pak nabízejí své čtenáře, posluchače a diváky. A protože příjmy z reklamy jsou podstatnější součástí příjmu médií, média se jejich zajištění primárně podřizují (Niklesová, 2007, 20-21).

Podle Sochorové (2016) je důležité, aby bylo součástí výchovy jedince naučit ho s médií žít, a to zejména z toho důvodu, že produkce nabízená médiím je mimořádně široká, všudypřítomná a má tím pádem na život člověka a celé společnosti velký vliv. Také kvůli tomu, že podstata a důsledky této nadměrné aktivní účasti médií nejsou patrné na první pohled, dostává se stále více do popředí potřeba snahy o poznání a zejména pochopení jednání masových médií. Sdělení, která média produkují, nemají stejný charakter a jsou vytvářena s různým záměrem, který může být mnohdy manipulativní. Mediální výchova je vyučovací předmět, který nemá přesně vymezené mateřské obory – nachází se ve střetu zájmu pedagogiky, mediálních studií, filmové vědy, estetiky, sociologie, psychologie a dalších humanitních a sociálních disciplín. Je chápána jako výchova k orientaci v masových médiích, k jejich využívání a kritickému hodnocení. Jedná se o proces výuky a učení se o médiích, který má za cíl předat studentům znalosti a napomáhat rozvoji jejich dovedností, které pomohou zvýšit mediální gramotnost studentů a kritickou reflexi mediálních obrazů, textů a sdělení, které produkují hromadné masové prostředky. Společně s dalšími průřezovými tématy se podílí na rozvoji hodnot a postojů každého studenta, seznamuje ho se základními vlastnostmi moderních médií a jejich podstatou a rovněž vytváří tzv. mediální kompetence jedince (Sochorová 2016, 26-27).

5.1 Historie a vývoj mediální výchovy

Pokud se zaměříme na problematiku médií v průběhu historie, lze konstatovat, že v každém období existovalo povědomí o jejich možném negativním působení a způsob, jak by mohlo být tomu negativnímu působení zamezeno, se v průběhu doby postupně vyvíjel.

K tomu, abychom lépe porozuměli dnešnímu ukotvení mediální výchovy, nám pomůže alespoň stručný náhled do jednotlivých vývojových směrů. Ty se od sebe liší hodnotovými systémy a cíly, které byly určeny dobovým kontextem. Prvky mediální výchovy lze v historickém vývoji zaznamenat od doby, ve které začala působit média samotná, přestože se v této době ještě o mediální výchově nemluvalo. McLuhan (2000) dokonce upozornil na to, že obavy z negativního dopadu médií na lidské myšlení se objevily už v antickém Řecku, kdy se Platón ve svém díle *Faidros*¹⁰ vyrovnává s důsledky písma. Někteří autoři také vyzdvihují další z jeho děl, konkrétně *Republiku*, ve které Platón varuje před dopadem řeckého divadla na mládež (Sochorová, 2016, 28).

Mediální pedagogika chronologicky vychází především z katolického prostředí a své kořeny má v katechismu, uplatňující autoritativně normativní směr, který se projevuje zákazy vybraných mediálních obsahů nebo také cenzurou. Tento systém, řídicí se vynucovanými rozhodnutími církve o vhodnosti či nevhodnosti vybraných mediálních textů, se projevoval už od přelomu 15. a 16. století. V této době totiž vznikly první seznamy zakázaných knih a první cenzurní opatření. Uplatňování vlivu církevní, ale i světské moci na média trvalo až do 20. století - v posledních desetiletích zejména v zemích s autoritářskými a totalitními režimy (Bína, 2005, 18).

První pedagogické a didaktické úvahy, které se zabývaly používáním médií, existují od té doby, ve které se média začala vědomě využívat jako vyučovací prostředky ke zprostředkování světonázorové skutečnosti. To můžeme spojovat s uvedením slabikáře¹¹ *Orbis sensualium pictus* (Jan Amos Komenský – 1658) do latinských škol (Sochorová, 2016, 28). Komenský byl také první, kdo uvažoval o využití novin ve výuce, a to zejména proto, že je považoval za velmi důležitý zdroj poučení. Avšak v tomto pojetí nemůžeme mluvit o mediální gramotnosti v takové podobě, jako ji chápeme dnes. Noviny byly Komenským chápány spíše jako zdroj aktuálních a živých informací. Ve svém díle *Labyrint světa a ráj srdce* z roku 1663 se pokusil nastítnit mechanismus působení médií ve společnosti skrze přirovnání novinářů k hráčům na píšťalu, kteří lákají lidi na nejrůznější melodie (Jiráček & Mičienka, 2007, 10).

Další významnou událostí, která v historii ovlivnila dějiny mediální pedagogiky, byl bezpochyby nástup masových médií, který v druhé polovině 19. století odstartovala zejména

¹⁰ součást knihy *Dialogy o kráse* (Sochorová, 2016, 28)

¹¹ Před slabikářem nemůžeme opomenout dřívější mediální a didaktické prvky, které byly využívány už v 5. století, jako například dveře starokřesťanské baziliky sv. Sabiny v Římě, které zdobily biblické výjevy (Sochorová, 2016, 28).

tzv. northclifovská revoluce¹². Zásadou prodeje reklamní plochy v médiích se snížila cena novin, díky vynálezu rotačky se výrazně zvýšil počet jejich výtisků a také následkem růstu gramotnosti potencionální čtenářské obce se zvýšil zájem o tisk. To souvisí i s tím, že noviny začaly své obsahy zjednodušovat, aby byly přístupné i méně vzdělaným jedincům společnosti. Do této doby datujeme rovněž vznik dalších mediálních platforem, konkrétně filmu a rozhlasu. „Poté, co začala být bezdrátová telegrafie využívána v lodní přepravě a poté, co díky ní získal celý svět vzrušující zpravodajství přímo z paluby potápějícího se Titanicu, napadlo jednoho telegrafistu, že by bylo možné využít tento vynález k vytvoření hrací bedny, jež by přenášela koncerty, přednášky a výsledky baseballových zápasů.“¹³ První mediální pedagogika, která vznikla s nástupem těchto nových médií, se zaměřovala na obranu především dětí a mládeže, před možným ohrožením jejich morálky a mravnosti. Zejména film byl v době svých počátků považován za politováníhodný projev života ve velkých městech, a proto se stal v tomto ohledu nejvíce sledovaným médiem. Mediální pedagogové vyčítají nejen filmu, ale i dalším médiím, že vytvářejí fikční svět, který je v rozporu se skutečností, že masová zábava má za následek rozpad duchovních, kulturních a společenských hodnot a že může minimálně dětského diváka nabádat k agresivnímu chování (Bína, 2005, 18-19).

I když se čtení novin dává do souvislosti s výukou už ve druhé třetině 17. století, soustavnější úvahy o mediální výchově pochází až ze století 20. V různých kulturních a jazykových prostředích se nejprve rozvíjely úvahy o tom, že by měl být obsah novin součástí vyučované látky a to zejména z toho důvodu, že by noviny měly být brány jako zdroj informací. Důraz na tohle využití novin můžeme vidět především v tom, že byly médiem, které sloužilo k zprostředkování politického dění a poznání světa. V meziválečném období (20. léta 20. století¹⁴) se zejména v německém prostředí kladl důraz na to, aby byl obsah médií zařazen do výuky, a aby se také součástí všeobecného vzdělávání stalo základní poučení o mediální produkci (Jiráček & Mičienka, 2007, 10).

V období druhé světové války byla média, především v Německu, nástrojem ideologie. Zejména politická moc na ně prostřednictvím zákonných a hospodářských opatření,

¹²Označení je odvozeno od britského vydavatele novin Lorda Northcliffa (vlastním jménem Alfred Harmsworth) a jde o změnu ekonomických podmínek tiskařů. Původně bylo jejich hlavním příjmem vydávání knih, nikoli novin, ale na přelomu 19. a 20. století došlo ke změně, která je charakteristická prudkým růstem podílu příjmů z inzerce a reklamy. Northcliffe vydával od roku 1896 noviny Daily Mail, deník s masovým nákladem, zaměřující se na zájmy široké veřejnosti a zejména nižší střední třídy.

/online/ *Co je to masová společnost* – Dostupné z: <https://mediagram.cz/dejepis/co-to-je-masova-spolecnost> [cit. 2020-06-01].

¹³ BÍNA, D.; KOLEKTIV.: *Výchova k mediální gramotnosti*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2005. str. 18.

¹⁴ V Československu dokonce vycházela na přelomu 20. a 30. let 20. století v časopise Duch novin rubrika Noviny ve škole (Jiráček & Mičienka, 2007, 10).

kontrolních orgánů i státem řízené produkce vyvíjela neustálý tlak. Propaganda hrála v tomto období v masových médiích velkou roli. Jejím cílem bylo především rozvíjet veřejné mínění, které mělo směřovat k nastolení důvěry vůči politické moci a jejím idejím. Po druhé světové válce byla v západní Evropě mediální pedagogika chápána jako pomoc při výchově k sebeobraně před škodlivým působením médií. Za škodlivý vliv byla v té době považována zejména prezentace násilí v médiích a to převážně na televizních obrazovkách. Rozvoj mediální výchovy v dnešním slova smyslu můžeme tedy zaznamenat až po druhé světové válce, což souviselo převážně se snahou vyrovnat se s negativní zkušeností s médii a jejich podílem na šíření propagandy v meziválečném a válečném období. V Německu měla mediální výchova nejprve podobu kritického čtení novin a rozborů novinových zpráv. Byla součástí výuky mateřského jazyka, zejména proto, že převládalo chápání mediální produkce především ve spojení s užíváním mateřského jazyka a jazykového kódu. Vizuální komunikace, která v dnešní době dominuje, byla méně uchopitelná. Německá společnost tedy vidí v Medienpädagogik značný význam, což lze doložit i na dlouholeté tradici tohoto samostatného oboru, který vede i vlastní výzkum médií.

V padesátých letech 20. století se mediální výchova soustředila především na ochrannou formu, která se projevovala například preventivní filmovou výchovou, snažící se chránit děti a mládež před škodlivými mediálními obsahy. Od šedesátých let vstoupil do popředí tzv. kritický směr mediální pedagogiky s cílem smysluplného, tedy kritického a uvědomělého využívání médií, která nejsou pouhým zdrojem informací, ale také nástrojem pro prezentaci jejich uživatele. V tomto období se objevují první formulace teorií o manipulaci médií, potřebě snížení moci mediálních koncernů a o zpřístupnění médií všem sociálním skupinám, především těm, které byly na okraji zájmu médií a o nichž v mediálních obsazích převládaly negativní informace. Jednalo se zejména o menšiny, osoby se zdravotním postižením, ekologické aktivisty a podobné skupiny. V sedmdesátých letech dvacátého století se vyčlenil společensko-kritický směr, jehož hlavním cílem byl jedinec, který přistupuje k médiím aktivně a využívá je ke svému užítku. Na jedince už nenahlíží jako na pasivního konzumenta, ale snaží se jej přetvořit na aktivního tvůrce veřejného mediálního dění. Tím dochází k překonání mediálních stereotypů. Tento směr je také spjatý s tzv. etnometodologickým obratem v kulturních studiích, který přestává popisovat média jako technické prostředky a funkční systémy a naopak se soustředí na popis způsobu vnímání mediálních obsahů různými sociálními skupinami (Sochorová, 2016, 29-30).

Kromě teorií mediální pedagogiky, které se soustředí na výchovu recipienta, existuje i směr zaměřující se na uplatňování médií jako vzdělávací technologie ve výuce. Tento

vyučovací proces funguje na psychologickém principu akce – reakce a média v něm lze použít k podněcování i pro kontrolu reakcí. Inspirací je Skinnerova metoda programového učení, která je založená na postupných krocích složených z výkladu nové látky, kontrolních otázek a jejich vyhodnocování. Tento způsob učení umožňuje žákovi určit si při studiu jeho vlastní tempo a také neustále kontrolovat zvládnutou látku. V dnešní době se při této metodě už nepracuje s tištěnými texty, ale nahrazují je multimédia a e-learning (Bína, 2005, 19-20).

Zejména ve Spojených státech amerických, Kanadě a Velké Británii se v průběhu sedmdesátých let 20. století začalo výrazněji hovořit o potřebě zabývat se procesem vzdělávání médií, a to především z toho důvodu, že se podstatným způsobem podílí na tvorbě veřejného i soukromého života jednotlivců. V této době lze sledovat první aktivity směřující k snahám o mediální výchovu jako takovou. Jedním z hlavních impulzů byla komercializace médií, zejména televize, v padesátých a šedesátých letech v USA a její rozšíření do Evropy do konce let sedmdesátých. Výzkumy, které byly v šedesátých letech v USA provedeny, potvrdily, že mladá generace jen s velkými problémy rozlišuje informace přijaté z reklamy a ze zpravodajství, protože těmto zdrojům přikládá stejnou váhu. Výsledky zkoumání podnítily rodiče k vyvinutí tlaku na vzdělávací systém, aby byla tato problematika zapojena do obsahu výuky. Naopak v Evropě, s výjimkou Německa, nebyl rozvoj mediální výchovy natolik rychlý, což můžeme přisuzovat menší intenzitě rozvoje komercializace televizního vysílání. Etablovala se tedy až o něco později, konkrétně v osmdesátých letech 20. století a to zejména ve skandinávských zemích a ve Velké Británii. Mediální výchova se stala součástí vzdělávacích systémů v zemích západní Evropy, Severní a Jižní Ameriky, Afriky (zde rozvoj vydatně a úspěšně podporuje organizace UNESCO) i Asie a postupně se jí zaobírají i země bývalého východního bloku (Sochorová, 2016, 29-30).

Pokud bychom měli ve zkratce shrnout vývoj mediální výchovy ke konci 20. století, nemůžeme opomenout tato fakta. Mediální pedagogika se i v dnešní době jeví jako velmi široký obor, který nemá pevně stanoveny své hranice. Od původní katolické nauky s represivním zaměřením, která rozdělovala mediální obsahy na vhodné a nevhodné se v šedesátých letech přetvořila na kriticko-společenský směr, který se snažil vychovat recipienty v aktivní a kriticky smýšlející jedince, schopné odhalit politicko-ekonomické zájmy, které jsou součástí mediální produkce. V dalším desetiletí se mediální pedagogika ještě intenzivněji zaměřila na demokratizaci komunikačních nástrojů, jejíž součástí byla snaha otevřít vstup do médií široké veřejnosti, ne jen politickým a hospodářským institucím, které měly tuto výsadu doposud (Bína, 2005 19-20).

5.1.1 Počátky mediální výchovy v České republice

V České republice se mediální výchova dostala do popředí zájmu až nedávno, konkrétně v druhé polovině devadesátých let 20. století. V roce 2005 se o tomto tématu hovořilo především v souvislosti s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání, který mediální výchovu začlenil ve formě průřezového tématu do osnov základního vzdělávání. Některé části mediální výchovy však byly vyučovány už dříve. Jako příklad můžeme uvést výuku mediálních slohových útvarů v kontextu tzv. publicistického stylu v rámci českého jazyka (Sochorová, 2016, 30-31). Až do devadesátých let 20. století se tedy mediální výchova rozvíjela zejména v německy mluvících zemích a západní Evropě. Hlavní důvod můžeme spatřovat v tom, že ve výše zmíněných částech Evropy se média po druhé světové válce, na rozdíl od české společnosti, vyvíjela v liberálním prostředí. Česká média se na svém vrcholu nacházela až na počátku 20. století, kdy se mimo jiné diskutovalo o veřejnoprávnosti nebo o pronikání zábavy či reality show do seriózních médií. V této době došlo k vyrovnání se západním mediálním obsahům, což vedlo k tomu, že se tato pedagogika stala aktuálním tématem i u nás a byla potřeba nejen média pasivně sledovat, ale naučit se i analyzovat, co nám jejich obsahy říkají.

Přestože je tato disciplína označována jako „pedagogika“, což svádí k jejímu spojování se školstvím, měla by se promítnout do všech vrstev společnosti. A protože v České republice teprve získává své místo, je potřeba nejdříve vychovat odborníky, kteří ji budou schopni pevně uchopit a pracovat s celou škálou typů publik. Mediální výchova sice primárně cílí na pedagogy, žáky a studenty, ale neměla by se vyhýbat ani dalším sociálním skupinám různého postavení i věku, jako například seniorům nebo lidem s nižším vzděláním. Měla by všechny jedince naučit využívat média k sebevzdělávání, filtrovat předložené informace a bránit se negativním vlivům médií, jako je například manipulace konzumního chování pomocí reklamy (Bína, 2005, 23).

Úroveň mediální výchovy ve školství se na rozdíl od západních zemí v České republice lišila. Sochorová (2016) uvádí, dle Šebesty (1999), čtyři hlavní faktory vlivu jejího konstituování: stav mediální scény, připravenost veřejnosti, školy a stav výzkumu a vysokoškolského vzdělávání v oboru. Nemůžeme opomenout fakt, že v první polovině devadesátých let se v České republice měnily vlastnické poměry a charakter i počet vydávaných titulů. Také do této doby datujeme počátek prosazování bulváru a obecně změnu stylu žurnalistické práce. Na tyto změny si veřejnost zvykala jen velmi pozvolna. Vzdělávací program s mediální výchovou v počátcích devadesátých let vůbec nepočítal a zmínka

o masové komunikaci se objevila pouze v rámci publicistického stylu vyučovaného v předmětu český jazyk. Později vzniklé vyučovací programy vytvořily v této oblasti mnohem lepší podmínky, přičemž klíčovým faktorem jejich vzniku byl stav výzkumu a vzdělávání, který byl v té době teprve v počátcích (Sochorová, 2016, 30-31). Jak již bylo výše zmíněno je dnes mediální výchova, ve formě průřezového tématu, součástí RVP. Zde je její hlavní cíl charakterizován přibližně takto: mediální výchova má v žácích soustavně rozvíjet schopnost se kriticky a tvořivě vypořádat s médii a jejich produkcí, využívat jejich nabídku, ale současně si od ní udržovat jistý odstup a to zejména pomocí rozborů a vlastní tvorby mediálních produktů a osvojování si poznatků o fungování médií ve společnosti. Bína (2005) cituje Jiráka, který tvrdí, že: „*hlavním cílem mediální výchovy je rozvinutí mediální gramotnosti do takové úrovně, aby využívání médií byla činnost, kterou má jedinec co nejvíce pod vlastní kontrolou a již se dokáže řídit tak, aby mohl mediální nabídky co nejvíce využít.*“¹⁵ (Bína, 2005, 23).

5.1.2 Mediální výchova v zahraničí

Mediální výchova, nebo také mediální pedagogika, je v současné době obor, který je v jednotlivých zemích různě rozvinutý. Nejpropracovanější koncepci má ve skandinávských zemích, a také v zemích německy a anglicky mluvících. V Německu a Rakousku ji označují termínem Medienpädagogik, který plně odpovídá českému ekvivalentu mediální pedagogika, v Anglii, USA, Kanadě a Austrálii jsou používány pojmy jako media education (mediální výchova), media literacy (mediální gramotnost) a media awareness (mediální uvědomělost). Šedřová definuje mediální pedagogiku jako pedagogickou disciplínu zabývající se působením médií v procesech edukace a socializace. Snaží se obsáhnout všechny různé způsoby, kterými média vyvolávají nebo ovlivňují proces učení. Mediální pedagogika se snaží analyzovat a popsat procesy, které se odehrávají v prostředích tradičně chápaných jako předmět pedagogického zájmu, jako jsou mimo jiné škola a rodina, ale i procesy, které se z těchto prostředí vymaňují a realizují se mimo ně. Integruje v sobě teoretický aspekt, zkoumá, jak výše zmíněné procesy probíhají a také navrhuje, jak do těchto procesů účinně pedagogicky vstoupit. Postavení této pedagogiky uvnitř systému pedagogických věd není doposud plně ustáleno, schematicky lze její okruhy zájmu rozčlenit do tří hlavních oblastí. Každá z těchto vydělených oblastí vnímá vztah mezi médii a učením v jiné perspektivě: první nahlíží na média jako na socializační činitele (zkoumá efekty a podmínky socializace); druhá oblast vidí

¹⁵ BÍNA, D.; KOLEKTIV.: Výchova k mediální gramotnosti. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2005. s. 23.

mediální výchovu jako nástroj, který vede k utváření mediální gramotnosti a třetí se soustředí na učení za pomoci médií, tzv. mediální didaktiku (Sochorová, 2016, 27).

Jak uvádí Bína (2005), ve většině moderních společnostech se jakási příprava na život s médií postupně stává součástí všeobecného vzdělávání. Počátky vnímání potřeby mediální výchovy jsou datovány do období po druhé světové válce, kdy byla potřeba naučit jednotlivce kriticky přistupovat k totalitní propagandě, kterou jim masová média denně předkládala. Dnes má studenty především naučit mediální gramotnosti. V současnosti je mediální výchova součástí vzdělání všech zemí Evropské unie, v Austrálii, ve Spojených státech amerických a na Novém Zélandu a je vyučována ve dvou různých přístupech: dovednostním a kritickým, které se vzájemně doplňují. Studenti by si měli v ideálním případě osvojit nejen poznatky o principech fungování a chování médií, ale i umět tyto poznatky aplikovat při tvorbě vlastních mediálních sdělení – tzv. learning by doing. Vlastní tvorbou se nemyslí profesionální aktivity v reálných médiích, ale například tvorba školního časopisu, televize nebo spravování školních webových stránek, kde si vyzkouší práci v týmu, který má určitou hierarchii a schopnost pracovat pod určitým časovým i prostorovým tlakem. Studenti také získají přehled o tom, jaké faktory ovlivňují práci mediálních pracovníků, jako jsou například ekonomické prostředky, cíle daného média, zájmy a preference cíleného publika, etické principy, či tlak ze strany vedení školy. Takto prakticky zaměřená výuka mediální výchovy je nejvíce rozšířená v USA, a to zejména z toho důvodu, že zdejší školy mají větší možnosti technického zázemí a také se odklání od čistě teoretického přístupu, neboť vlastní tvůrčí práce studentům pomáhá zlepšit vyjadřování, analytické a kritické myšlení a mnoho dalšího. V Evropě a Kanadě je praktikována spíše tradice zabývající se kritickou analýzou médií, tzv. kritickohermeneutická větev, která do popředí zájmu staví skutečná média a jejich obsahy, se kterými se lidé běžně v každodenním životě setkávají. Její teoretický základ vychází z kritických teorií masových médií, které jsou součástí kulturních studií. Soustředí se na rozbory, analýzu a interpretaci reálných mediálních sdělení ze zpravodajství, reklamy a dalších. Dále zkoumá to, jak jsou tato sdělení produkována, distribuována a přijímána, čímž se studenti naučí mít od mediálních obsahů kritický odstup a správně jim porozumět nejen ve škole, ale i v životě. Bezpochyby důležitým přínosem je i to, že studenti analyzují sdělení z jejich vlastního kulturního prostředí a setkávají se tak s kulturními symboly, mýty, stereotypy a zažitými vzorci chování. Závěrem je nutno říct, že v žádné zemi se neuplatňuje pouze jeden přístup, ale jde spíše o kombinaci a provázanost obou těchto tradic (Bína, 2005, 20-22).

5.2 Přístupy k mediální výchově

Pasivně chápou recipienta následující dva směry: ochranná a alternativní mediální pedagogika. První z těchto dvou směrů se zabýval především ochranou příjemců před špatným vlivem médií. Toho se snažil dosáhnout především prostřednictvím prosazování nejrůznějších zákonů a dalších institucionalizovaných prvků. Druhý, alternativní přístup, se snažil publiku ukázat kvalitní mediální obsahy a současně výchovně působit na jeho systém hodnot. Naopak s aktivním příjemcem, který samostatně obrací svoji pozornost na vybrané mediální obsahy a přistupuje k nim kriticky, pracuje nejmladší mediálně pedagogický proud tzv. společensko-kritický. Jeho cílem je vychovat takového recipienta, který jen pasivně nekonzumuje, ale samostatně uvažuje a rozhoduje se, s tvůrčí schopností a možnostmi média využívat a přetvářet (Bína, 2005, 18).

Jednotlivé vývojové fáze a přístupy rozdělil Sloboda (2013, 28-29) na:

1. Preventivně-normativní neboli ochranný (20. léta 20. století), kdy došlo, zejména z důvodu rozšíření filmu, k pojmenování a kritice nízké kultury, bulváru, nízkého vkusu, ke snaze o regulování médií a ochraně jedinců společnosti (zejména dětí) před negativními a nežádoucími účinky médií. Do popředí zájmu se tento proud v západní společnosti znovu dostal po skončení druhé světové války, jako reakce na mediální manipulaci během ní.
2. Propagandisticko-socializační, jehož hlavním cílem je využití médií k propagandě a šíření celospolečenské víry ve výchovné působení médií, které vede k tomu, že se příjemci stávají správnými občany. Rozvinul se před druhou světovou válkou a během ní, ovšem v komunistických zemích (i Československu) byl dominantní až do 90. let 20. století.
3. Kriticky-receptivní či emancipačně-participační proud vznikl (60. léta 20. století) jako reakce na tzv. návrat silných účinků médií a masovou komerční mediální produkci především z USA do kin a televize. Cílem tohoto přístupu není jen chránit příjemce pomocí omezování médií, ale naučit je kriticky-receptivní kompetence, které jim umožní vymanit se ze závislosti na médiích a konzumovat je stále aktivně, ale i kriticky a reflektovaně. U nás se tento proud objevil až v 90. letech s rozvojem mediálních studií.
4. Technologicko-funkční proud se rozvíjel od 70. let 20. století a je spojen s technologickým optimismem, který vkládal naděje do nových médií. Dochází k oddělení mediální výchovy (učení se o médiích) a mediální didaktiky (učení

se médií). Na našem území se tento proud projevil také, a to zejména díky pozitivnímu vztahu komunismu k technickému rozvoji.

5. Reflexivně-praktická větev neboli mediální pedagogika zaměřená na jednání se dostává do popředí zájmu od 90. let 20. století a souvisí s větší dostupností produkčních technologií (zlevněny ceny kamer, diktafonů). Do této doby datujeme také nástup počítačů a internetu, díky kterým mohou jejich uživatelé šířit svoji kreativní činnost ve veřejném prostoru. S tím je spojená stále větší potřeba rozšíření obecného povědomí o mediální gramotnosti.
6. Integrovaná mediální pedagogika spadá do současnosti a soustředí se především na mediální gramotnost, kterou na rozdíl od reflexivně-praktické větve považuje za zásadní klíčový pojem. Patří sem teoretické i praktické výzkumy mediální každodennosti, konvergence, mediatizace a dalších témat.

5.3 Výuka mediální výchovy

Pospíšil a Závodná (2010) uvádějí, že je při výuce mediální výchovy nezbytné vycházet obecně z efektivní výuky, která je charakteristická svojí názorností, jednoduchostí, aktivitou studentů, dynamickým tempem hodiny, smysluplností, využitelností a důležitostí. Důležité je také vytvoření ideálního prostředí, které ovlivňují čtyři hlavní složky: učitelé, studenti, kurikulum¹⁶ a prostředí. Detailněji jsou znázorněny v přiloženém schématu.

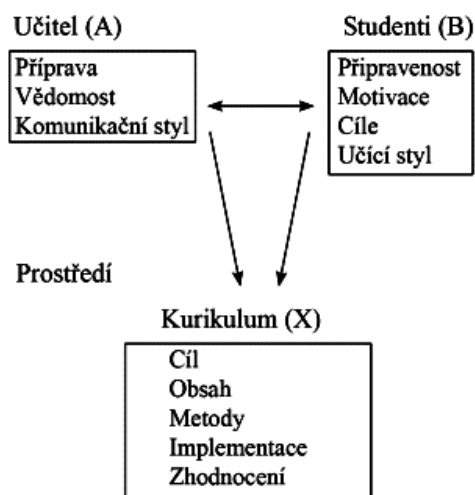

Schéma č. 2 – hlavní složky tvořící ideální prostředí pro výuku¹⁷

¹⁶ „Kurikulum se skládá z vyučovacích cílů, obsahu a metod, které jsou ve výuce využívány. Zahrnuje také strategie výuky a vyučovacích materiálů včetně testů pro hodnocení studentů.“ Zdroj: POSPÍŠIL, J.; ZÁVODNÁ, L.: *Metodika výuky mediální výchovy*. s. 17. IN: *Media4u Magazine*. Praha, 2/2010. ISSN: 1214-9187.

¹⁷ POSPÍŠIL, J.; ZÁVODNÁ, L.: *Metodika výuky mediální výchovy*. IN: *Media4u Magazine*. Praha, 2/2010. ISSN: 1214-9187.

Nezbytné je také vytvoření správné vyučovací strategie. Nejprve je potřeba definovat cíle výuky a zvážit možná omezení, dále je nutno zvolit vhodné metody, ať už tradiční (př. přednáška) nebo experimentální (př. simulace) a následně připravit materiály a postupy konkrétní hodiny. Po vyučování by mělo následovat zhodnocení hodiny.

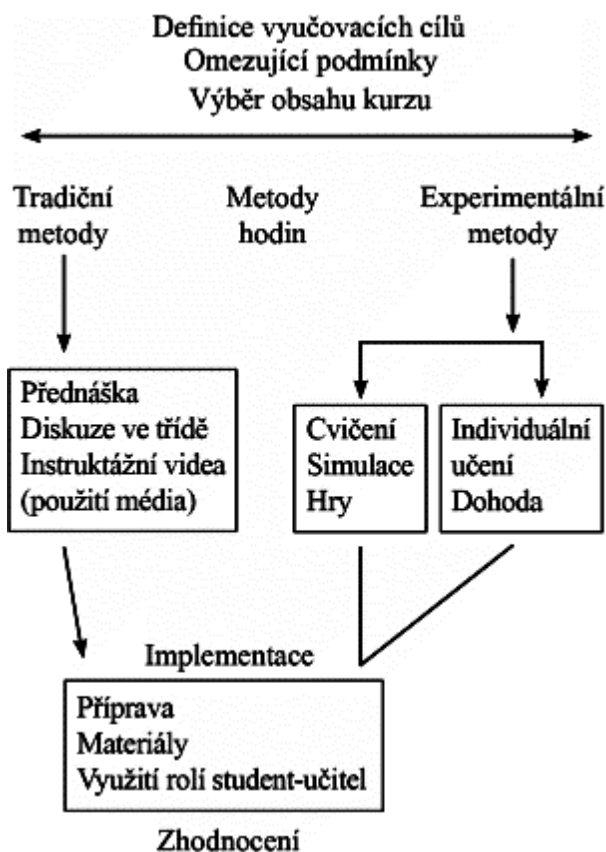

Schéma č. 3 – postup pro vytvoření vyučovací strategie¹⁸

Mediální výchova, která je součástí mediální gramotnosti, je vyučována buď jako samostatný předmět, jako průřezové téma předmětů jiných nebo v rámci projektů a seminářů. Od roku 2006 je v ČR mediální výchova součástí RVP a je chápána jako praktický prostředek pro zvyšování kvality soukromého života jednotlivce i jeho veřejného bytí (Jiráček & Wolák, 2007, 7). V RVP je mediální výchova zahrnuta jako průřezové téma do několika samostatných vyučovacích předmětů, zmínit můžeme například občanskou výchovu, jazykovou a literární průpravu, historii nebo biologii. V rámci občanské výchovy, nebo dnes již základů společenských věd, má mediální výchova žákům nastínit především informace: o fungování procesů rozhodování v politické komunikaci (medializace, funkce veřejného prostoru); o moci a o potřebě její kontroly ze strany demokracie (společenská úloha

¹⁸ POSPÍŠIL, J.; ZÁVODNÁ, L.: *Metodika výuky mediální výchovy*. IN: *Media4u Magazine*. Praha, 2/2010. ISSN: 1214-9187.

žurnalistiky, hlídač pes demokracie); nebo o veřejném mínění a veřejnosti obecně (výzkumy veřejného mínění v mediální produkci). V jazykové a literární průpravě se mají žáci naučit aplikovat představy o konstrukci významu jednotlivých lexikálních jednotek, konotaci významů, kultuře, roli uměleckých projevů a realističnosti. Mediální výchova má napomáhat využít jedincovy jazykovědné poznatky pro rozvoj kritického čtení textu. Ve výuce historie mohou pedagogové prostřednictvím mediální výchovy studentům přiblížit souvislosti mezi vývojem médií a moderních společností, na nichž právě tyto společnosti stojí, vznik a vývoj veřejné sféry, také poukázat na vnímání jednotlivých prostředků veřejné komunikace a obohatit pohled na současnou situaci společnosti. V biologii člověka se mediální výchova soustředí na aplikaci poznatků o psychologii osobnosti a o smyslových poznávacích procesech.

Průřezové téma mediální výchovy má žákům zejména pomoci: rozvíjet vlastní kritický odstup od podnětu z okolního světa a nabídky mediálních obsahů; posilovat reflexi sama sebe, jako občana určité společnosti, a najít si v ní vlastní místo; uvědomit si důležitost nezprostředkovaných mezilidských vztahů, zejména těch partnerských a rodinných a jejich emocionálnost; rozeznávat nejen estetickou, ale i společenskou hodnotu sdělení v různých sémiotických kódech, zejména v obrazových sděleních a sděleních v mateřském jazyce; zvyšovat citlivost vůči kulturním rozdílům, učit se jim porozumět a chápat je jako obohacení, ne závalu; získat základní představu o týmové práci, o vztazích mezi jednotlivými členy týmu, týmové hierarchii při společné tvorbě a o vlastním tvůrčím potenciálu. V oblasti vědomostí, dovedností a schopností mediální výchova žákům napomůže: osvojit si racionální a kontrolované nakládání se symbolickými obsahy a naučit se dohledávat si nevyčtená místa v textu, jako jsou zamlčené otázky, nebo slovní a obrazová manipulace; získat základní představu o práci v konkrétních tradičních i nových formách médií a s tím související práci v týmu, jeho řízení a řízení i jeho jednotlivých členů; osvojit si poznatky, které zjednodušují orientaci v aktuálním světě a rovněž podporují svobodné rozhodování na základě kritického vyhodnocení informací (například oddělení občanské roviny života od té spotřebitelské); naučit se orientovat v kvalitě a významu informačních zdrojů; osvojit si společenské a kulturní dovednosti, které umožňují snazší komunikaci v rámci jedné kultury; pochopit podstatu současných trendů vývoje světa (integrační a globalizační procesy) a vnímat, jak tyto trendy zasahují do běžného každodenního života i dlouhodobého vývoje společnosti.

Hlavním cílem zavedení mediální výchovy do vzdělávacích osnov není to, aby uměli studenti profesionálně pracovat s videokamerou či fotoaparátem nebo vytvořit profesionální nahrávku rozhovoru, jak si mohou mnozí laikové myslet, ale umět poznat, zda a do jaké míry

byl nahraný rozhovor upraven nebo je v nezměněné podobě. Jinými slovy, jde především o to poznat, kterým zdrojem, a jak moc jim můžeme důvěřovat (Bína, 2005, 23-25).

5.3.1 Metody ve výuce mediální výchovy

Mičienka a Jiráček (2006) popsali ve své publikaci *Rozumět médiím* hlavní metody využívané při výuce mediální výchovy, které vycházejí z metod interaktivní výuky. Mezi tyto metody patří: **analýza textu či ukázky**, která vede studenty k samostatnému přemýšlení a k diskusi nad různými pohledy na danou ukázkou; **práce v malých skupinách**, pomocí které studenti rozvíjí sociální dovednosti, schopnost spolupráce, ale také konfrontaci odlišných názorů; **diskuse**, která studentům umožní zlepšit empatii, zvládnutí konfliktů a přijímání kompromisů. Prostřednictvím diskuse se studenti učí zaujímat stanoviska, obhájit svůj názor a nést za své rozhodnutí odpovědnost. Je důležité, aby diskusi vhodně vedl pedagog, usměrňoval emoce studentů a směřoval je ke konstruktivním závěrům. **Brainstorming** podporuje využívání kreativity a představivosti prostřednictvím volného prezentování nápadů, postřehů a myšlenek k danému tématu. Metoda **škálování** je vhodná pro kontroverzní témata, při kterých studenti sdělují své postoje k tématu tím, že tento postoj vyjádří umístěním do místa na vytvořené škále, které se mu nejvíce blíží. **Hraní rolí** spočívá v tom, že studenti jednají v předem určených rolích a hrají situace vztahující se k danému tématu. To jim umožní vcítit se do druhých, rozvíjet empatii, představivost a kritické myšlení. **Volné psaní** je založeno na uvolnění myšlenek, které napomáhá zlepšení vyjadřovacích schopností a lepšímu pochopení souvislostí daného tématu. Studenti píšou své myšlenky, které se jim k tématu vybavují. Pospíšil a Závadná (2010) doplňují metody o **audiovizuální přednášky**, které jsou vhodné pro výuku náročnějších témat; **dohledávání informací v médiích**, při kterých pedagog studenty seznámí s věrohodnými zdroji; **myšlenkové mapy** doplněné o obrázky, symboly a kódy; **přednášky odborníků z praxe**; **dotazníkové průzkumy** realizované samotnými studenty; **ice-breakery/worm-upy**, které slouží k naladění studentů na připravované téma a jsou zařazovány na začátek hodiny; **kvízy a doplňovačky** k zopakování toho nejpodstatnějšího z probíraného tématu a v neposlední řadě **relaxační techniky** pro lepší soustředění studentů při výuce.

5.3.2 Materiály pro výuku mediální výchovy

Kaderka (2018, 26-28) ve své analýze uvádí, že dosud neproběhl žádný výzkum na téma nejvíce využívaných učebnic, kterých se na knižním trhu nachází dostatek pro všechny typy vzdělávání. Za přijatelný teoretický i metodologický základ považuje knihu od autorů

Marka Mičienky a Jana Jiráka *Základy mediální výchovy*, která obsahuje i pracovní listy pro pedagogy. Jediný problém vidí v tom, že kniha vyšla v roce 2007 a tudíž v ní chybí zpracování aktuálních témat mediální výchovy, jako například sociální sítě nebo hoaxy. Pro základní i střední vzdělávání jsou oblíbené učebnice od autorů Jana Pospíšila a Lucie Sáry Závodné z roku 2010. Jde o sadu učebnice, pracovního sešitu pro studenty, sešitu obsahujícího řešení úloh a metodiku pro učitele. Při výuce mediální výchovy jde ale především o práci s aktuálními materiály, proto jsou více využívány ty z on-line prostředí.

V internetovém prostředí lze najít mnoho materiálů, využitelných ke vzdělávání studentů. Problémem je ale absence jednotného systému, podle kterého by se mohli pedagogové snadno orientovat a rozpoznat jejich kvalitu - to může být hlavním důvodem toho, proč si většina pedagogů připravuje materiály do hodin sama. Mediální výchova navíc není na pedagogických fakultách vyučována jako samostatná aprobace a proto se musí ve většině případů pedagogové na její výuku připravit sami, což může být pro řadu z nich překážkou. Jedním z často využívaných portálů je *Metodický portál RVP*¹⁹ obsahující inspiraci a zkušenosti učitelů. Dalším možným zdrojem vzdělávacích materiálů je internetová stránka pedagoga Radima Woláka *portál FSV UK pro rozvoj mediální gramotnosti a podporu mediální výchovy*²⁰. Jsou zde publikovány metodické materiály, které zpracovali Wolákoví studenti v jeho předmětech. „Učitelé si také mohou vyhledat metodickou publikaci *Mediální gramotnost a ICT od Centra mediálního vzdělávání* či si požádat o zaslání metodik z portálu *PRUT*, který je určen průřezovým tématům a je provozován společností *CCA Group a.s.* Společnost na tvorbu materiálů získala veřejnou dotaci více než 11 miliónů Kč (přes 440 tis. USD) a je tak porušeno základní pravidlo, že vše veřejné má být veřejně dostupné. Zaslání materiálů totiž závisí jen na dobré vůli *CCA Group a.s.* Pro případný monitoring a rozbor všech vzdělávacích materiálů k mediální výchově by bylo potřebné, aby byly všechny výstupy podpořené z veřejných peněz, které nejsou on-line dostupné, vyžádány a umístěny na *Metodický portál rvp.cz*.“²¹ V neposlední řadě je potřeba také zmínit portál *Jeden svět na školách*, který spravuje organizace Člověk v tísni. Jsou zde k dispozici výuková videa, ke kterým jsou vytvořené metodické a pracovní listy pro studenty, ale také nabídky seminářů a konferencí pro vzdělávání vyučujících.

¹⁹ <https://rvp.cz/>

²⁰ <https://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-1.html>

²¹ KADERKA, M.: Analýza stavu mediálního vzdělávání na základních a středních školách v ČR. Praha, 2018. s. 27.

5.3.3 Vzdělávání pedagogů

Z výzkumu Člověk v tísní *Výuka mediální výchovy na středních školách* (únor 2017) vyplynulo, že pouze 35% středoškolských pedagogů vyučujících mediální výchovu se zúčastnilo nějakého kurzu, semináře nebo školení na toto téma a jen 31% používá k výuce učebnice, didaktické příručky a pracovní listy. S odbornými materiály pracují a školení se častěji účastní právě pedagogové gymnázií. „Celkově lze konstatovat, že intenzita výuky mediální výchovy se mezi typy škol velmi liší. Její kvalita může být velmi variabilní díky individuálním pojetím, časté absenci vyhodnocování cílů a odborných používaných prostředků. S vyšším zaměřením na výuku mediální výchovy spíše roste pocit nedostatku materiálů.“²² Přibližně třetina oslovených respondentů by uvítala školení k výuce mediální výchovy přímo na jejich pracovišti nebo v blízkém městě a také by ocenila pomoc s organizací akcí pro studenty týkajících se médií.

V roce 2006 se uskutečnil projekt *Rozumět médiím – základy mediální výchovy pro učitele*, během kterého se vyškolilo přibližně 300 pedagogů. Další metodické a jiné zajímavé materiály vznikly z projektů za podpory Evropského sociálního fondu. Problémem je však to, že tyto materiály většinou nejsou veřejně přístupné i těm vyučujícím, kteří se na realizaci daných projektů přímo nepodíleli. Internetová stránka *Zvol.si.info*²³, kterou spravují dobrovolníci, nabízí průvodce v procesu ověřování informací a článků a mnoho užitečných informací lze nalézt také na portále *Jeden svět na školách*.²⁴ Inspiraci mohou pedagogové čerpat také z pořadu České televize *Newsroom ČT24*²⁵, ve kterém se řeší aktuální mediální kauzy z pohledu ČT, anebo z archivu pořadu *@online*²⁶, který se zabýval novinkami z internetového prostředí. Nejen pro pedagogy, ale i pro rodiče jsou určeny portály obsahující informace k bezpečí na internetu jako: *Bezpečněonline.cz*²⁷, *E-bezpečí*²⁸, nebo projektové portály *Národního centra bezpečnějšího internetu*²⁹. O médiích obecně informují portály *Mediaguru*³⁰, *Mediář*³¹, *Mediahub*³² (Mafra) nebo portál *Lupa.cz*³³ (společnost Internet Info).

²² MEDIAN; Člověk v tísní: Výuka mediální výchovy na středních školách. 2017 – s. 20.

²³ <https://zvol.si.info/>

²⁴ <https://www.jsns.cz/>

²⁵ <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11030967025-newsroom-ct24/>

²⁶ <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10659215431-online/dily/>

²⁷ <https://bezpecne-online.saferinternet.cz/>

²⁸ <https://www.e-bezpeci.cz/>

²⁹ <https://www.ncbi.cz/>

³⁰ <https://www.mediaguru.cz/>

³¹ <https://www.mediar.cz/>

³² <https://www.idnes.cz/zpravy/mediahub>

³³ <https://www.lupa.cz/>

Další zajímavé informace přináší široké veřejnosti weby: *Manipulatori.cz*³⁴(politické dezinformace), *Hoax.cz*³⁵ (nepravdivě šířené informace), *Demagog.cz*³⁶(ověřování výroků politiků v diskuzích).

Vyučující se mohou také vzdělávat prostřednictvím kurzů tzv. dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP), pro které mají od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) vystavenou akreditaci. Takovéto kurzy, nebo jejich části, si může nechat škola proplatit z grantových dotací a vznikají většinou na základě poptávky učitelů (Kaderka, 2018, 28-29). Aktuálně jsem však ve vyhledávání nabízených kurzů³⁷ nenašla ani jeden zabývající se mediální výchovou.

5.4 Výzkumy mediální výchovy

První výzkum, který zmíním, byl uskutečněn Michalem Kaderkou v roce 2018 s názvem *Analýza stavu mediálního vzdělávání na základních a středních školách v České republice*. Zaměřila jsem se na část věnovanou gymnáziím, ke které se v Praze uskutečnily dvě diskusní setkání odborníků z oblasti mediální výchovy (17. října – 11 účastníků a 18. ledna – 22 účastníků). Mezi nejdůležitější příspěvky diskuse patří to, že: *„Školy při naplňování školních vzdělávacích programů již nemají příliš prostoru pro posilování dalších potřebných gramotností. Nelze se bavit o implementaci jakýchkoliv dalších témat do výuky, pokud neřešíme, na úkor jakých znalostí a dovedností mají školy další vzdělávací požadavky vyučovat. Současná poptávka po mediální výchově zaměřená na hoaxy a dezinformace nesmí zastínit skutečnost, že mediální výchova a gramotnost je mnohem širší komplex znalostí a dovedností. Posílení mediální gramotnosti nedosáhneme tím, že žáci budou vzděláváni jen k rozpoznávání hoaxů a dezinformací. Současný zájem o mediální výchovu a vzdělávání může vyvolat nabídku nových kurzů od rozličných organizací. U těchto poskytovatelů by měl být u vzdělávacích aktivit hodnocen i konkrétní názorový zájem. Chybí metastudie, která by postihovala vše, co se v oblasti mediální výchovy ve vzdělávacím systému událo, a která by vyhodnotila výsledky akademických pracovišť, která se mediální výchovou zabývají.“*³⁸

Autory další studie z roku 2018, s názvem *Mediální výchova jako průřezové téma*, jsou Jan Jiráček, Lucie Šťastná a Markéta Zezulková a kladou si za cíl popsat to, co změny v komunikačním prostředí (převážně rychlý rozvoj internetu) za poslední dvě desetiletí

³⁴ <https://manipulatori.cz/>

³⁵ <https://hoax.cz/cze/>

³⁶ <https://demagog.cz/>

³⁷ <https://www.nidv.cz/vzdelavaci-programy?search=medi%C3%A1ln%C3%AD+v%C3%BDchova>

³⁸ KADERKA, M.: Analýza stavu mediálního vzdělávání na základních a středních školách v ČR. Praha, 2018. s. 12-13.

znamenaají pro průřezové téma Mediální výchova rozvíjené v kontextu Rámcových vzdělávacích programů pro základní školy a gymnázia. Dle autorů nejsou v České republice mechanismy monitoringu stavu a úrovně mediální výchovy příliš rozvinuty. Pro porovnání zde uvádí příklad Velké Británie, kde obdoba Rady ČR pro rozhlasové a televizní vysílání Ofcom, dlouhodobě sleduje stav mediální gramotnosti britské společnosti. Rovněž vyvíjí řadu mediálně osvětových aktivit. Dalším z příkladů je skandinávské centrum Nordicom. V České republice bylo sledování úrovně mediální gramotnosti ve vztahu k audiovizuálním médiím zákonem svěřeno Radě ČR pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV). Ta na toto téma zadala dva průzkumy, které v roce 2011 a 2016 realizovala Fakulta sociálních věd UK. Další výzkum, a to v listopadu roku 2017, provedla na toto téma Česká školní inspekce.

Dalším výzkumem je *Stav mediální gramotnosti v ČR - Výzkum úrovně mediální gramotnosti obyvatelstva nad 15 let*, z května roku 2011. Výzkum iniciovala RRTV a jeho realizaci provedlo Centrum pro mediální studia (CEMES) Univerzity Karlovy v Praze. Výsledky tohoto výzkumu odhalily, že česká populace stále sdílí představu o tom, že klíčovými médii socializace a zaplňování volného času je televize, která je dominantní i navzdory široce se rozšiřujícímu internetu. Ovšem zlomový bod nastal u zisku zpravodajských informací, zde nabírá sílu internet. Obecně z výzkumu vyplynulo, že je starší generace otevřenější novým médiím, pokud je k nim přivedena mladší generací.

Další studie, s názvem *Studie mediální gramotnosti populace ČR – mediální gramotnost osob mladších 15 let*, se uskutečnila v srpnu 2016 a realizovala ji Fakulta sociálních věd – Institut komunikačních studií a žurnalistiky (IKSŽ) Univerzity Karlovy v roce 2016 a navazuje na předchozí uvedený výzkum (opět byla zadavatelem RRTV). Tato studie odhalila, že kontakt s digitálními komunikačními technologiemi je v životě současných dětí běžný. Liší se místem a okolnostmi, kde mají k těmto technologiím přístup: nejčastěji doma, ve škole nebo školce. Děti považují digitální média a především připojení k internetu za standardní součást svého života. V konzumaci audiovizuálních médií i u dětí stále převládá televize, zkušenosti s poslechem rozhlasu jsou minimální. Důležitým zdrojem informací, jak nová média užívat, jsou pro mladší děti převážně starší sourozenci a vrstevníci. Z výzkumu rovněž vyplynulo, že respondenti vnímají nová média jako zdroj zábavy, vyplnění volného času, zdroj informací a prostředek komunikace. Jako běžný každodenní standard děti také často uváděly sledování hlavních zpravodajských relací celoplošných televizních stanic společně s rodiči. Tištěné noviny jsou podle mladších i starších školáků určeny především generaci rodičů a prarodičů. Oni samotní je nečtou, ale jsou schopni rozlišovat mezi bulvárním a seriózním tiskem. Také respondenti dokázali do jisté míry popsát rozdíly

v obsahu nabízeném komerční stanicí a televizí veřejné služby (nabídka pořadů, přítomnost/ nepřítomnost reklamy).

Další dvě šetření s názvem provedla Česká školní inspekce (ČŠI). První s názvem *Rozvoj informační gramotnosti na základních a středních školách ve školním roce 2016/2017*. Jejím cílem bylo posoudit podmínky, průběh a dosaženou úroveň vybraných aspektů informační gramotnosti na nižším stupni víceletých gymnázií a středních školách s maturitou a také formulovat doporučení pro další podporu školám při rozvíjení informační gramotnosti u žáků. Vzorek respondentů - třetích ročníků maturitních oborů obsahoval 227 škol a 13 244 studentů. Z výzkumu, mimo jiné, vyplynula tato doporučení: zaměřit pozornost na účelné využití informačních technologií; soustředit se na rozvoj zanedbávaných aspektů informační gramotnosti (př. tvorba formálních popisů a pracovních postupů); posílit vnímání informačních technologií (ICT) jako příležitostí pro zlepšení práce mezi žáky a učiteli; ve školách podpořit zvýšení dostupnosti ICT pro žáky i zaměstnance.

Druhé šetření s názvem *Mediální výchova na základních a středních školách ve školním roce 2017/2018*, a jeho cílem bylo posoudit podmínky a průběh realizace témat souvisejících s mediální výchovou a zhodnotit dosaženou úroveň mediální gramotnosti. Výzkum byl realizován prostřednictvím elektronického dotazování ředitelů a učitelů škol, prezenční inspekci zahrnující rozhovory s pedagogy a elektronického dotazování žáků. Šetření odhalilo, že na více než 70% škol (107 základních a středních), na kterých proběhla inspekční činnost, se realizací mediální výchovy v různé míře věnovala alespoň polovina učitelů. Na 90% těchto škol výuka mediální výchovy probíhala v podobě průřezového tématu v různých předmětech. Z dotazníkového šetření mezi řediteli škol (3 445) pak vyplynulo, že na 53 školách se mediální výchovou nezabývají vůbec.

V neposlední řadě zmiňuji výzkumy, které zpracovala pro Jeden svět na školách agentura MEDIAN. Jedná se o *Výuku mediální výchovy na středních školách z roku 2017* a *Stav výuky mediální výchovy na středních školách z roku 2018*. Respondenti těchto výzkumů byli vybráni z řad ředitelů, vyučujících a dalších školních pracovníků. Nejprve se zaměříme na ten z roku 2017, kde dotazovaní považují výuku mediální výchovy za důležitou, za její nejdůležitější cíl označili rozvoj kritického myšlení a za nejdůležitější téma fungování médií ve společnosti, zpracování informací a jejich kritická analýza. Agentura MEDIAN také zjistila, že mediální výchova je v 77% vyučována jako průřezové téma ve více předmětech (ZSV, český jazyk a informatika) a 14% dotazovaných gymnázií uvedlo, že ji vyučuje jako samostatný předmět. Výzkum, který byl realizován o rok později, odhalil, že se v tom, jak by měla být mediální výchova vyučována jednotliví vyučující neshodnou – 55% respondentů si

myslí, že by se měla dále vyučovat jako průřezové téma, 17% jako povinný samostatný předmět a 27% formou volitelného předmětu nebo semináře. Neshodují se ani v otázce toho, kdo by měl tuto problematiku vyučovat, zda specializovaní pedagogové, lidé z mediální praxe nebo učitelé běžných předmětů. Z výzkumu rovněž vyplynulo, že vyučující na gymnáziích se výuce mediální výchovy věnují déle než pedagogové ostatních středních odborných škol a učilišť. Získaná data také prokázala, že většina vyučujících se cítí ve výuce mediální výchovy nejistě a za nejdůvěryhodnější média považují Českou televizi (89%), Český rozhlas (87%), hlavní internetové zpravodajství (83%) a seriózní tištěné deníky (80%). Naopak pouze 4% důvěřují bulvárním deníkům a 21% komerčním televizním stanicím.

Na závěr uvádím studii, s názvem *Teoretická východiska mediální výchovy jako determinant mediálněpedagogické praxe*, kterou sepsal Petr Valenta v roce 2017. Valenta říká, že by si měla mediální výchova vybudovat vlastní poznatkový aparát, který bude vycházet z kvalitativních výzkumů organizovaných v rámci vlastní pedagogické praxe. Nemá tedy jen přebrat stávající teorie médií, ale ověřit je ve vzdělávacích procesech a doplnit je tak například o reflexi každodenního kontaktu lidí s médii (jak a k čemu média využívají). „Mezi mediálními studii a mediální výchovou tak nadále nemusí panovat vztah teoretické závislosti, ale vzájemně se obohacující kooperace při zkoumání fenoménu médií a mediální komunikace ve společnosti a při rozvoji mediálně gramotného člověka.“³⁹

³⁹ VALENTA, P.: *Teoretická východiska mediální výchovy jako determinant mediálněpedagogické praxe*. IN: *Pedagogická orientace*, 27(3) . Praha: Univerzita Karlova, 2017. – s. 491.

6. Rámcový vzdělávací program

V této kapitole, která je členěná na 4 části, jsou uvedeny informace o rámcovém vzdělávacím programu obecně a o RVP pro gymnázia. U něj jsem se zaměřila na jeho pojetí a cíle vzdělání, mediální výchovu jako průřezové téma a český jazyk a literaturu. Tyto tři zmíněné oddíly bezpochyby souvisí s tématem mé práce a pomohly mi v následném zorientování se ve školních vzdělávacích programech vybraných škol.

Rámcový vzdělávací program určuje především konkrétní cíle, formu, délku a povinný obsah vzdělání všeobecného i odborného, podle zaměření daného oboru. Také stanovuje organizační uspořádání vzdělání, profesní profil, a podmínky nezbytné pro průběh i ukončení vzdělání. Jsou v něm obsaženy zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP), podmínky vzdělávání žáků se speciálními potřebami, nezbytné materiální, personální a organizační podmínky a rovněž podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví, které stanovuje Ministerstvo školství po dohodě s Ministerstvem zdravotnictví. RVP musí odpovídat nejnovějším poznatkům vědy, jejichž základy a praktické využití má vzdělání zprostředkovat, a pedagogiky a psychologie, které předkládají informace o účinných metodách a organizačním uspořádání vzdělání přiměřené rozvoji a věku studenta. Tyto programy jsou vydávány Ministerstvem školství, které projednává detaily s příslušnými ministerstvy. Například RVP pro zdravotnické obory musí Ministerstvo školství nejprve projednat s Ministerstvem zdravotnictví. V závažných případech je možné RVP měnit, ovšem s účinností nejdříve až od následujícího školního roku, pokud nejde o změny, které vyplývají z aktuálně platných právních předpisů.⁴⁰

Školní vzdělávací program je vydáván v souladu s RVP a jeho obsah může být uspořádán do jednotlivých předmětů či jiných ucelených částí učiva. Tento program vydává ředitel školy či školského zařízení a zveřejní ho na přístupném místě v tomto zařízení tak, aby do něj mohl kdokoli nahlížet a pořizovat si z něj opisy a výpisy.⁴¹

6.1 Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G)

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia je program určen pro tvorbu ŠVP vyššího stupně víceletých a čtyřletých gymnázií. Je v něm stanovena základní vzdělávací úroveň absolventů (klíčové kompetence) a závazný obsah učiva, které musí dané školy respektovat při tvorbě svého ŠVP. Rovněž definuje další závaznou součást vzdělávání formou

⁴⁰ /online/ Školský zákon – Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-15-2-2019> [cit. 2020-04-15].

⁴¹ Tamtéž

průřezových témat, a to: osobní a sociální výchovu, výchovu k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchovu, enviromentální výchovu a výchovu mediální (RVP G, 2007, 6).

6.1.1 Pojetí a cíle vzdělání

Vzdělání na vyšším stupni víceletých a čtyřletých gymnáziích má za úkol předat studentům klíčové kompetence (popsány níže), rozhled na úrovni středoškolsky vzdělaného člověka a především je připravit pro studium na vysokých školách a jiných dalších stupních vzdělání, či pro profesní specializaci a život občana, jako takový. Cílem ovšem není naučit studenty co nejvíce dílčích poznatků, faktů a dat, ale ukázat jim, jak mohou tyto informace zařazovat do smysluplného kontextu a vzbudit v nich touhu po tom, aby chtěli získané vědomosti i dovednosti rozvíjet po celý život. K tomu by mělo vést využívání metod podporujících tvořivé myšlení a pohotovost a samostatnost žáků.

Mezi výše zmíněné klíčové kompetence, které představují soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, RVP G řadí kompetenci: k učení, řešení problémů, k podnikavosti, sociální a personální, občanskou a v neposlední řadě komunikativní.

- **kompetence k učení:** student si sám plánuje a organizuje samostudium a pracovní činnost pro seberealizaci a osobní rozvoj. Hledá a rozvíjí účinné postupy v učení a rovněž tyto postupy reflektuje. K informačním zdrojům přistupuje kriticky a získané informace kreativně zpracovává. Také kriticky hodnotí pokrok, kterého během učení dosáhl a přijímá i kritiku ze strany druhých.
- **kompetence k řešení problémů:** student dokáže rozpoznat problém rozčlenit na části a objasnit jeho podstatu. Současně umí vytvořit hypotézy a navrhnout kroky, které povedou k jeho řešení. S touto kompetencí souvisí především analytické, kritické a tvořivé myšlení s použitím vlastní intuice a představivosti. Je schopen interpretovat a ověřovat získané poznatky, nacházet pro svá tvrzení platné argumenty, formulovat a obhajovat vlastní závěry a nahlížet na problémy z různých úhlů.
- **kompetence k podnikavosti:** student cílevědomě a zodpovědně s ohledem na své osobní potřeby, předpoklady a možnosti rozhoduje o dalším vzdělání a profesním životě. Aktivně rozvíjí osobní i odborný potenciál, uplatňuje proaktivní přístup, tvořivost a vítá nové inovace. Usiluje o dosažení stanovených cílů, průběžně hodnotí dosažené výsledky, dokončuje zahájené

aktivitu a motivuje sám sebe k dosahování dalších úspěchů. Chápe základní podstatu a principy podnikání, zvažuje možná rizika a kriticky posuzuje nabízené příležitosti.

- **kompetence sociální a personální:** student je schopen reálně posuzovat své fyzické a duševní možnosti a sebereflektovat vlastní jednání. S ohledem na tyto osobní možnosti si stanovuje cíle a priority, odhaduje možné důsledky svého chování, přizpůsobuje se proměnlivým životním a pracovním podmínkám, které současně aktivně ovlivňuje. Také se podílí na stanovování a dosahování společných cílů, vytváří a udržuje hodnotné mezilidské vztahy založené na vzájemné toleranci a úctě, přistupuje zodpovědně ke zdraví svému i ostatních a rozhodnutí činí na základě svého úsudku, nepodléhá tlaku společnosti ani médií.
- **kompetence občanská:** student zvažuje vztahy mezi svými osobními zájmy a zájmy veřejnosti i širší skupiny, do které patří. Je schopen uvažovat o chodu společnosti a civilizace jako takové v souladu s udržitelností života. Rozhoduje se a jedná tak, aby neohrožoval a nepoškozoval přírodu, životní prostředí ani kulturu. Respektuje odlišnost postojů, názorů, hodnot a schopností druhých a rozšiřuje své poznání a chápání kulturních i duchovních hodnot. Zodpovědně a tvořivě přistupuje k plnění svých povinností, hájí svá práva i práva ostatních, chová se informovaně a zodpovědně v krizových situacích a je ochoten poskytnout ostatním pomoc. V neposlední řadě sleduje dění ve společnosti i v jeho bezprostředním okolí a jedná ku obecnému prospěchu podle nejlepšího svědomí.
- **kompetence komunikativní:** student umí s ohledem na situaci a účastníky komunikace efektivně využívat verbální a neverbální prvky komunikace i symbolická a grafická vyjádření informací různého typu. S porozuměním používá odborný jazyk, moderní informační technologie, umí se jasně a srozumitelně vyjádřit slovně i písemně. Svůj projev přizpůsobuje tomu, co a s jakým záměrem chce komunikačním partnerům sdělit a bere ohled na jejich osobní znalosti a pocity. Je schopen prezentovat svou práci i sám sebe před známým i neznámým publikem a správně interpretovat přijímaná sdělení (RVP G, 2007, 7-11).

6.1.2 Mediální výchova jako průřezové téma na gymnáziích

Zařazení mediální výchovy mezi průřezová témata RVP G vychází z toho, v jakém stavu se aktuálně společnost nachází. To souvisí zejména s procesem medializace, který označuje skutečnost, že je v dnešní době většina informací zprostředkována skrze masová média. Ty mají svou vlastní logiku a zákonitosti produkce, které je třeba znát. Rovněž je čím dál větší podíl komunikace realizován prostřednictvím technologií a stále více jedinců se aktivně účastní mediální komunikace. Poznání světa i rozhodování ve veřejné i soukromé oblasti je často ovlivňováno sděleními, která nám každý den nabízejí masová média. Ta jsou součástí globalizující ekonomiky, která klade důraz na spotřebu, prožitek a přítomnost – což jsou základní rysy tzv. masové společnosti. Tento trend s sebou nese mnoho výhod, ale i rizik (například ztráta orientace ve společnosti, jejich normách a hodnotách a izolace jedince). Právě kvůli těmto četným rizikům je nezbytné, aby se pokud možno každý dokázal samostatně orientovat v nabídce masových médií. Je třeba dosáhnout mediální gramotnosti, abychom přistupovali k médiím poučeně a ne pouze intuitivně, a proto se mediální výchova stává běžnou součástí vzdělávání ve všech vyspělých společnostech. Prostřednictvím mediální výchovy mají být studenti schopni, pomocí rozborů mediální produkce, vlastní tvorbou mediálních výstupů a osvojování si informací o fungování médií ve společnosti, přistupovat k médiím a jejich produkci kriticky, kreativně a udržovat si od nich jistý odstup. Jejím cílem je tedy naučit studenty využívat média hodnotně a racionálně a snížit rizika, která jejich produkce přináší. *„Měla by pedagogickými prostředky navozovat směr osobnostního a sociálního vývoje, který by v žácích založil následující předpoklady: posílení vědomí vlastní jedinečnosti; udržování kritického odstupu od modelů životního stylu, nabízejících se v masových médiích; včlenění masových médií do souboru využívaných zdrojů informace, vzdělávání a zábavy; kritické prověřování mediálních sdělení ostatními zdroji.“*⁴²

Mediální výchova je členěná do dvou základních oblastí, a to do vědomostní a dovednostní. Vědomostní je navíc rozdělena na společenskovědní, která se soustředí na roli médií ve společnosti a jejich dějiny a mediovědní - ta nabízí informace o médiích, jejich chování a produkci. Dovednostní oblast umožňuje studentům osvojit si a dále rozvíjet vlastní mediální produkci, díky které poznají okolnosti jejího vzniku - čím je podmiňována a omezována. Jako průřezové téma je mediální výchova vyučována zejména v rámci

⁴² KOLEKTIV AUTORŮ: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007 – s. 78.

humanitních a sociálněvědních předmětů, jako je: občanský a společenskovední základ, český jazyk a literatura a dějepis (RVP G, 2007, 77-78).

6.1.3 Český jazyk a literatura

Náplní tohoto předmětu by mělo být obecné poučení o jazyku a řeči; zvuková a grafická stránka jazyka; slovní zásoba, sémantika a tvoření slov; tvarosloví; větná skladba; slohová charakteristika výrazových prostředků; text a styl; slohotvorní činitelé; text a komunikační situace; funkce komunikátu; míra připravenosti, oficiálnost, formálnost a veřejná komunikace; mluvenost a psanost; komunikační strategie; monolog a dialog; rétorika; základní vlastnosti textu a principy jeho výstavby; funkční styly a jejich realizace v textech; základy literární vědy; metody interpretace textu; způsoby vyjadřování zážitků z literárních děl; jazykové, kompoziční a tematické prostředky výstavby literárního díla; text a intertextovost; vývoj literatury v kontextu dobového myšlení, umění a kultury (RVP G, 2007, 14-16).

Průřezové téma mediální výchovy v rámci Českého jazyka a literatury má zlepšit představy studentů o: konstrukci významů (například poukázat na to, že když je postavě ve zpravodajství přisuzována určitá vlastnost, nemusí se jednat o vlastnost reálnou, ale uměle vytvořenou); práci s konotovanými významy slov; o stereotypech, mýtech, kultuře a uměleckém projevu. Mezi tematické okruhy tohoto průřezového tématu řadíme:

- **média a mediální produkce:** mezi hlavní témata prvního okruhu patří například vývoj médií, vnější vlivy na chování médií, financování médií, etické kodexy nebo mediální pracovníky a náplň jejich práce. Soustředí se rovněž na práva příjemců ve vztahu k médiím (oprava a odpověď) a organizaci práce v médiích. Praktická část je realizována pomocí tvorby školního média, přípravy vlastních psaných textů i zvukových a obrazových záznamů a komunikace a spolupráce jednotlivých členů vytvořených týmů.
- **mediální produkty a jejich významy:** náplní tohoto okruhu je dělení mediálních produktů do jednotlivých kategorií (noviny, časopisy) a formy mediálních sdělení (zpráva, komentář, fejeton). Součástí jsou i rozbory aktuálního zpravodajství, kritéria výběru zpráv, procesy mediální reprezentace reality, výrazové prostředky nebo stereotypy a předsudky ve zpravodajství. Studenty také seznámí s reklamou, jejím rozborem a potřebou kritického přístupu při jejím přijímání. Aktivně se mohou podílet na přípravě časopisu pro mládež, reklamní kampaně, modifikaci příspěvků na jedno téma do různých typů tiskovin nebo převedení reálného článku do podoby

televizního vystoupení, které je naučí vnímat rozdíly mezi mluveným a psaným projevem.

- **uživatelé:** tento okruh seznamuje studenty s pojmy veřejnost, publikum, konzumenti atd. Nastíňuje vznik čtenářské, posluchačské i divácké skupiny a cílové skupiny. Dále se zabývá tím, jak se měří a popisuje publikum, čím se aktivní a pasivní publikum vyznačuje, jaké mají uživatelé návyky při konzumaci mediálních obsahů, proč vznikají média orientující se na určité skupiny společnosti a jaké ohlasy mají sledovatelé na daný pořad.
- **účinky mediální produkce a vliv médií:** součástí tohoto okruhu je vliv médií na každodenní život (časové i prostorové uspořádání), vlivy mediálních obsahů na vnitřní rozpoložení příjemců a vliv na celou společnost a její kulturu (jazyk, společenské hodnoty, stabilitu společnosti, sport a jiné). Může zahrnovat i konstrukci rozhlasové nebo televizní diskuse, soustředící se například na vliv násilných obsahů, nebo vliv médií na rodinný život.
- **role médií v moderních dějinách:** zabývá se otázkou, jak se liší postavení člověka v tradiční a moderní společnosti a jak jej ovlivnil například knihtisk nebo proces digitalizace. Také má studentům vysvětlit pojmy jako je masová společnost, northcliffovská revoluce, moderní společnost, svoboda projevu, bulvár a další. Mimo jiné je zde zahrnuto i seznámení s vývojem komunikace, od posunků až k internetu (RVP G, 2007, 78-81).

7. Začlenění MV do ŠVP jednotlivých gymnázií⁴³

Následující kapitola obsahuje informace získané ze školních vzdělávacích programů oslovených gymnázií. U každého gymnázia (kromě Gymnázia Olomouc, Čajkovského 9, které nemá na svých internetových stránkách ŠVP přístupný) jsem vytvořila tabulku znázorňující, které okruhy mediální výchovy jsou začleňovány do vyučovaných předmětů v rámci jednotlivých ročníků. U všech gymnázií jsem navíc uvedla kolikrát týdně je český jazyk v každém ročníku vyučován a zda je mediální výchova do všech předmětů začleňována jen formou tematických okruhů. Také jsem se zaměřila na to, zda se mediální výchova vyskytuje v nabídce volitelných a nepovinných předmětů jednotlivých škol. V závěru oddílů, týkajících se konkrétních škol, je vždy uvedeno jakým způsobem a kolik respondentů jsem oslovila.

Gymnázium Uničov⁴⁴ má do vzdělávání čtyřletého a vyššího stupně osmiletého gymnázia ve ŠVP⁴⁵ nejčastěji zahrnuté části o médiích a mediální produkci, naopak nejméně se věnují účinkům mediální produkce a vlivu médií. Mediální výchova je na tomto gymnáziu realizovaná nejen prostřednictvím průřezového tématu, ale i v rámci projektových dní, projektů a celoškolních akcí (mezinárodní projekty, výměnné pobyty, Majáles); besed a seminářů (besedy o výměnných pobytech, prezentace seminárních prací); soutěží (vánoční literární soutěž) a dalších aktivit. Ve ŠVP má Gymnázium Uničov uvedeny také vybrané metody začlenění mediální výchovy: „*inzerát, reklama na sebe, na skupinu, na školu; dešifrování mediálních zpráv (posouzení zpravodajství v různých televizních stanicích, srovnání jedné zprávy v různých novinách, sledování vývoje jedné zprávy); skupinová práce s textem (vyhledávání klíčové informace v textu); práce s rozstříhaným textem (umět rozlišit žánry, hledat souvislosti, dějovou posloupnost); práce s reklamou (tvorba sloganu, prezentace propagovaného výrobku, jazykový rozbor reklam); tvorba vlastních publicistických textů, pokus o školní časopis, popř. videoreportáž*“.⁴⁶

⁴³Pořadí zmiňovaných gymnázií neodpovídá pořadí respondentů.

⁴⁴Tedy Uničovské reálné gymnázium bylo v roce 1870 zřízeno ministerským výnosem a stalo se tak jednou z prvních škol svého druhu na území Moravy. Kapacita gymnázia činí 482 žáků a studentů. /online/ Historie školy – Dostupné z: <https://www.gymun.cz/informace-o-skole/historie-skoly> [cit. 2020-06-02]

⁴⁵/online/ ŠVP – Průřezová témata – Dostupné z:

https://www.gymun.cz/images/dokumenty_ke_stazeni/svpvg/Pr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1%20t%C3%A9mata.pdf [cit. 2020-06-02]

⁴⁶/online/ ŠVP – Průřezová témata – Dostupné z:

https://www.gymun.cz/images/dokumenty_ke_stazeni/svpvg/Pr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1%20t%C3%A9mata.pdf, s. 45 [cit. 2021-13-01]

Český jazyk je ve všech ročnících vyučován 4x⁴⁷ týdně, z toho jsou tři hodiny věnovány literatuře a jedna jazykové a komunikační výchově. Z této školy jsem ve druhé vlně emailů oslovila celkem tři pedagogy, dvě ženy a jednoho muže.

Tabulka č.2: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Uničov

ROČNÍK	Média a mediální produkce	Mediální produkty a jejich významy	Uživatelé	Účinky mediální produkce a vliv médií	Role médií v moderních dějinách
1. (KVINTA)	IVT, VV, NJ, ZSV	IVT, HV, VV, RJ, ZSV	-	CH	ČJ, D
2. (SEXTA)	ČJ, D, F, NJ, Z, RJ, VV, ZSV	ČJ, HV, VV, NJ, FJ, RJ	ČJ, NJ, ZSV	ČJ, Z, ZSV	D
3. (SEPTIMA)	D, RJ, F	RJ	M	ZSV	-
4. (OKTÁVA)	D, M	RJ	RJ	-	D

Gymnázium Šumperk:⁴⁸dle ŠVP⁴⁹ místní pedagogové do hodin nejčastěji zařazují téma z kategorie médií a mediální produkce a naopak nejméně se věnují roli médií v moderních dějinách. V prvním ročníku se v rámci mediální výchovy pedagogové soustředí především na mediální produkty, masovou kulturu, vývoj společenské komunikace a médií a vliv médií na jazykovou kulturu. Na první dvě témata je kladen důraz i ve druhém ročníku. Ve třetím a čtvrtém ročníku se shodně objevuje téma médií a mediální produkce, mediálních produktů a jejich významů, uživatelů a účinků mediální produkce a vlivu médií. V prvních třech ročnících je český jazyk vyučován 3x týdně a ve čtvrtém ročníku 4x týdně. Z této školy jsem rovněž ve druhé vlně emailů oslovila celkem tři pedagogy, dvě ženy a jednoho muže.

Tabulka č.3: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Šumperk

ROČNÍK	Média a mediální produkce	Mediální produkty a jejich významy	Uživatelé	Účinky mediální produkce a vliv médií	Role médií v moderních dějinách
1. (KVINTA)	B, ČJ, D, F, CH, IVT, TV, ZSV, Z, HV, FJ	ČJ, D, IVT, AJ, VV	IVT, M, ZSV	F, IVT	-
2. (SEXTA)	B, D, F, CH, M, ZSV, Z, AJ, HV, RJ, VV, ŠJ	ČJ, D, TV, AJ	D, AJ, RJ, FJ, ČJ	D, TV, ZSV, VV	ZSV
3. (SEPTIMA)	B, ČJ, D, F, CH, TV, ZSV, AJ, FJ, ŠJ	ČJ, F, CH, ZSV, AJ, ŠJ	ČJ, D, ZSV, AJ, FJ, ŠJ	ČJ, M, ZSV, Z, AJ	D, ZSV, Z
4. (OKTÁVA)	ČJ, IVT, M, TV, ZSV, AJ, RJ, FJ, ŠJ	ČJ, IVT, AJ	ČJ, IVT, AJ, RJ, FJ, ŠJ	ČJ, IVT, AJ	ZSV

⁴⁷ Vždy (i u ostatních gymnázií) se jedná o jednu vyučovací hodinu, tedy 45 minut.

⁴⁸ Podmínky pro vznik české střední školy v Šumperku, kde byla většina obyvatel německá, se naskytly až se vznikem samostatného Československa v roce 1918. Gymnázium nabízí osmileté a čtyřleté studium a studenty vyučuje 44 pedagogů. /online/ Historie školy – Dostupné z: <https://www.gymspk.cz/historie-skoly/> [cit. 2020-06-02]

⁴⁹ /online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: <https://www.gymspk.cz/wp-content/uploads/2019/03/Vzdelany-clovek-ma-stale-bohatstvi-v-sobe-2019.pdf> [cit. 2020-06-02]

Gymnázium Jana Opletala Litovel:⁵⁰ dle ŠVP⁵¹ dávají vyučující nejvíce prostoru v rámci mediální výchovy jako průřezového tématu médiím a mediální produkci, naopak nejméně se zabývají uživateli médií. V prvním ročníku, v rámci tělesné výchovy, je také téma médií a mediální produkce vyučováno prostřednictvím projektu. Ve druhém ročníku je v rámci českého jazyka mediální výchova vyučována skrze tematické okruhy: účinky mediální produkce, vliv médií a role médií v moderních dějinách (zde je využita metoda diskusního kruhu). Ve třetím ročníku studenti vytváří třídní časopis, videoreportáž a návrh vlastního reklamního materiálu. V dalších předmětech, do kterých je mediální výchova podle ŠVP začleněna, pedagogové pracují se sociálními sítěmi, reklamou, televizními programy a internetovým zpravodajstvím (cizí jazyky). V rámci tělesné výchovy vzniká projekt s názvem „Pojďme si zaskotačit“, při kterém studenti prvních až třetích ročníků tvoří pohybovou skladbu, kterou pak mají za úkol realizovat a medializovat. Český jazyk je na tomto gymnáziu vyučován 3x – 4x – 3x – 5x týdně v jednotlivých ročnících. Z této školy jsem oslovila pouze pana ředitele, který moji prosbu předal přímo jím vybrané respondentce.

Tabulka č.4: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Litovel

ROČNÍK	Média a mediální produkce	Mediální produkty a jejich významy	Uživatelé	Účinky mediální produkce a vliv médií	Role médií v moderních dějinách
1. (KVINTA)	TV	-	-	-	-
2. (SEXTA)	ZSV, TV	-	-	ČJ, ZSV	ČJ
3. (SEPTIMA)	ČJ, TV	ČJ, AJ, NJ, FJ	ČJ	ZSV	D
4. (OKTÁVA)	-	ŠJ	-	-	ZSV

Slovanské gymnázium Olomouc:⁵² podle informací získaných ze ŠVP se v hodinách nejvíce věnují medií a mediální produkci a nejméně uživatelům médií. V českém jazyce, který je v prvním ročníku vyučován 3x týdně a v ostatních ročnících 4x týdně, je mediální výchova realizovaná prostřednictvím tematických okruhů. V dalších předmětech i formou besedy (výtvarná výchova), projektů (výtvarná výchova, cizí jazyky) a exkurze (hudební výchova). V nabídce volitelných předmětů pro třetí a čtvrtí ročník a nepovinných předmětů pro první a druhý ročník je také jednoletý kurz tvůrčího psaní, jehož náplní je mimo jiné i seznámení

⁵⁰Bylo založeno v roce 1901. Od roku 1945 nese ve svém názvu jméno svého absolventa Jana Opletala, který se stal obětí protinacistické demonstrace v roce 1939./online/ O gymnáziu – Dostupné z: <http://www.gjo.cz/o-gymnaziu/> [cit. 2020-06-02].

⁵¹/online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: http://www.gjo.cz/upload/dokumenty/svp_od_1819.pdf [cit. 2020-06-02].

⁵²Bylo v roce 1867, v době svého založení, jedinou střední školou na střední a severní Moravě, která vyučovala v českém jazyce. Gymnázium nabízí osmileté studium, šestileté česko-francouzské studium a čtyřleté studium. Ve všech ročnících jsou 2–3 paralelní třídy, které navštěvuje v průměru 30 studentů. /online/ Historie Slovanského gymnázia – Dostupné z: <https://www.sgo.cz/historie> [cit. 2020-06-02].

se žurnalistickými texty. Z této školy jsem ve druhé vlně emailu oslovila tři pedagogy, ke kterým jsem, z toho důvodu, že na tyto dotazy byla ze stran kantorů nulová odezva, přidala ve třetí vlně další tři. Celkem jsem tedy svoji žádost odeslala šesti ženám.

Tabulka č.5 Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Slovanském gymnáziu

ROČNÍK	Média a mediální produkce	Mediální produkty a jejich významy	Uživatelé	Účinky mediální produkce a vliv médií	Role médií v moderních dějinách
1. (KVINTA)	IVT, ČJ, VV, AJ, HV	IVT, ČJ, VV, AJ	NJ, AJ	VV, ZSV, AJ	AJ
2. (SEXTA)	ČJ, ZSV, HV, AJ	ČJ, HV, ZSV, AJ	HV, AJ	HV, ZSV, AJ	HV, AJ
3. (SEPTIMA)	F, ČJ, FJ, NJ	NJ, ČJ, ŠJ, FJ	-	ČJ, AJ	ČJ
4. (OKTÁVA)	NJ, IVT, ŠJ, D	ŠJ, FJ, D	-	AJ, ŠJ	-

Gymnázium Jeseník:⁵³ dle dokumentu⁵⁴ věnovaného průřezovým tématům, se studenti místního gymnázia nejvíce věnují médiím a mediální produkci a nejméně roli médií v moderních dějinách. Nižší stupeň osmiletého gymnázia má navíc v nabídce volitelný předmět s názvem mediální a filmová výchova. *„Pojetí mediální a filmové výchovy vychází obecně z nároku na vzdělávání na prahu nového tisíciletí, ze zkušeností se zaváděním mediální výchovy ve společensky a vzdělanostně srovnatelných evropských zemích a z kritického zhodnocení role médií v posledním období. Volitelný vyučovací předmět mediální a filmová výchova může být realizován v kvartě osmiletého gymnázia s časovou dotací jedna hodina týdně, k charakteru předmětu lépe však dvě hodiny jednou za čtrnáct dní.“*⁵⁵ Český jazyk je v prvních třech ročnících vyučován 4x týdně, v ročníku posledním 5x týdně. Z této školy jsem ve druhé vlně emailů oslovila dvě ženy a jednoho muže, ke kterým jsem ve třetí vlně přidala ještě jednu ženu. Celkem jsem tedy oslovila čtyři respondenty, ale bohužel bez jakékoli zpětné odezvy.

⁵³ Bylo založeno v roce 1913 a tehdejší výuka probíhala v německém vyučovacím jazyce. V roce 1945 bylo gymnázium obnoveno, a to už jako české. Maximální kapacita školy je 720 žáků na čtyřletém, osmiletém a sportovním gymnáziu. /online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: https://www.gymjes.cz/files/svp/SVP_2015_G/N_SVP_Gymnazium_Jesenik_1.9.2015+1.9.2019_RobBCh.pdf [cit. 2020-06-02].

⁵⁴ /online/ Průřezová témata – Dostupné z: https://www.gymjes.cz/files/svp/SVP_2015_G/N_02_pt_1V.pdf [cit. 2020-06-02].

⁵⁵ /online/ Mediální a filmová výchova – Dostupné z: https://www.gymjes.cz/files/svp/SVP_2015_G/N_17_mfv_0N.pdf, s. 1. [cit. 2021-13-01].

Tabulka č.6: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Jeseník

ROČNÍK	Média a mediální produkce	Mediální produkty a jejich významy	Uživatelé	Účinky mediální produkce a vliv médií	Role médií v moderních dějinách
1. (KVINTA)	VV, Z, F, TV	Z	Z	ČJ, Z, VV	Z, ČJ
2. (SEXTA)	VV, TV	B, AJ	VV	ZSV, VV	-
3. (SEPTIMA)	F, ČJ, TV	CH, ČJ	CH	CH	D
4. (OKTÁVA)	F, ČJ, TV	-	IVT, VV, NJ	VV	-

Gymnázium Šternberk:⁵⁶ nejčastěji je v rámci průřezového tématu do hodin začleňováno téma média a mediální produkce a nejméně téma uživatelů médií. Ve všech předmětech je mediální výchova začleněna jako tematický okruh, formou projektu je realizována jen v tělesné výchově. Český jazyk je na tomto gymnáziu vyučován první tři ročníky 3x týdně, a ve čtvrtém ročníku 5x týdně. Z této školy jsem ve druhé vlně emailu oslovila tři pedagogy, které jsem ve třetí vlně kontaktovala ještě jednou a přidala k nim další dva nové. Celkem jsem tedy svoji žádost odeslala pěti kantorkám, ale bohužel, stejně jako u Gymnázia Jeseník, bez zpětné odezvy.

Tabulka č.7: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Šternberk

ROČNÍK	Média a mediální produkce	Mediální produkty a jejich významy	Uživatelé	Účinky mediální produkce a vliv médií	Role médií v moderních dějinách
1. (KVINTA)	NJ, FJ, CH, ZSV, TV	FJ, CH, ZSV	-	ZSV	ZSV
2. (SEXTA)	NJ, FJ, CH	AJ, FJ, CH	FJ	FJ	AJ, FJ
3. (SEPTIMA)	NJ, FJ, CH, TV, F	FJ, CH, AJ, ČJ	FJ	FJ	FJ, D, ČJ
4. (OKTÁVA)	AJ, NJ, FJ	AJ, FJ, ČJ	-	AJ	AJ, ČJ

Gymnázium Zábřeh:⁵⁷ nejčastěji se studenti zabývají tématy médií a mediální produkce a rolí médií v moderních společnostech. Naopak nejméně se věnují tématu uživatelů médií. Nejvíce je mediální výchova zařazována do osnov předmětů třetího ročníku čtyřletého a sedmého ročníku osmiletého studijního oboru a ve všech předmětech je realizována formou tematických okruhů. Z nabídky povinně volitelných předmětů si mohou studenti třetího ročníku zapsat angličtinu v médiích (2 hodiny týdně). Náplní učiva tohoto kurzu je například: média a jejich publikum, zpravodajství, stereotypy v médiích, regulace a autoregulace médií,

⁵⁶Bylo založeno jako české gymnázium ve městě s většinou německého obyvatelstva v roce 1935. Studentům nabízí všeobecné zaměření čtyřletého a osmiletého studia a také čtyřleté studium zaměřené na živé jazyky. Kapacita školy je 702 žáků a pedagogický sbor čítá více než třicet pedagogů. /online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: http://www.gymst.com/soubory/svp/ECCE_HOMO%20II_zari_2017.pdf [cit. 2020-06-02].

⁵⁷Bylo založeno v roce 1896, jako první česká střední škola na severozápadní Moravě. Kapacita této školy je dvanáct tříd, ve kterých vyučuje 31 pedagogů. /online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: https://gyza.cz/storage/dokumenty/svp_gyza-komplet.pdf [cit. 2020-06-02].

média a zábava, média a politika nebo média a marketing. „V rámci středoškolského studia je cílem semináře příprava k profilové maturitní zkoušce a rovněž příprava k vysokoškolskému studiu se zaměřením na anglický jazyk, případně mediální studia. Předmět se také věnuje nácviku a osvojení si jazykových dovedností, tj. ústního a písemného projevu, čtení s porozuměním a poslechu s porozuměním. Předmět rovněž nabízí seznámení žáků s oblastí mediálních studií a prohlubuje mediální gramotnost.“⁵⁸ Český jazyk je ve všech ročnících vyučován 4x týdně. Z této školy jsem rovněž ve druhé vlně emailu oslovila celkem tři pedagogy, dvě ženy a jednoho muže.

Tabulka č.8: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Zábřeh

ROČNÍK	Média a mediální produkce	Mediální produkty a jejich významy	Uživatelé	Účinky mediální produkce a vliv médií	Role médií v moderních dějinách
1. (KVINTA)	IVT	-	-	-	IVT
2. (SEXTA)	IVT	-	-	ZSV	IVT
3. (SEPTIMA)	ČJ, F	ČJ	ČJ	ČJ	ČJ, D
4. (OKTÁVA)	-	AJ, FJ, NJ, RJ, ŠJ	-	-	-

Gymnázium Olomouc – Hejčín:⁵⁹ dle ŠVP⁶⁰ se toto gymnázium nejčastěji soustředí na téma médií a mediální produkce a mediálních produktů a jejich významů. Nejméně je do hodin začleňováno téma uživatelů médií. Mediální výchova je ve všech předmětech vyučovaná formou tematických okruhů, pouze v českém jazyce je realizovaná i formou projektu, kdy studenti tvoří vlastní příspěvek do novin nebo časopisu. Gymnázium Hejčín také nabízí studentům třetích nebo čtvrtých ročníků volitelný předmět mediální výchovy. „Obecným cílem předmětu je, aby si žáci prohloubili znalosti a dovednosti v rovině osobnostní, morální, sociální, aby citlivě vnímali sociální a politickou realitu, aby zaujali samostatný, názorově kritický, zároveň otevřený a tolerantní, postoj a názor na život ve společnosti. Výuka je realizována ve dvouhodinových blocích rozdělených na část technickou, opakování známé látky, teoretické rozšíření znalostí a aplikaci poznatků nejčastěji s použitím odborného textu, nebo jiného vyučovacího prostředku. Výuka v předmětu může být

⁵⁸ /online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: https://gyza.cz/storage/dokumenty/svp_gyza-komplet.pdf [cit. 2021-13-01].

⁵⁹ Začalo s výukou v září roku 1956, kdy byla dokončena stavba školy. V současnosti má gymnázium přibližně tisíc žáků, 91 pedagogů a kromě čtyřletého a osmiletého studijního oboru nabízí tato střední škola také dvojazyčný šestiletý program (česko-anglický). /online/ Historie – Dostupné z: <https://www.gytool.cz/o-skole/historie> [cit. 2020-06-02].

⁶⁰ /online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: <https://www.gytool.cz/soubory/SVP/2016-08-18%20SVP%202009.pdf> [cit. 2020-06-02].

doplňována besedami, exkurzemi a zapojením multimediální techniky do výuky.⁶¹ Mezi učivo tohoto předmětu jsou zařazena například tato témata: mediální výchova, mediální gramotnost, masová komunikace, žurnalistika, média v politice, nová média nebo reklama. Český jazyk je na tomto gymnáziu vyučován v prvních třech ročnících 3x týdně a ve čtvrtém ročníku 4x týdně. Z této školy jsem oslovila ve druhé vlně emailů dvě kantorky.

Tabulka č.9: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnázium Hejčín

ROČNÍK	Média a mediální produkce	Mediální produkty a jejich významy	Uživatelé	Účinky mediální produkce a vliv médií	Role médií v moderních dějinách
1. (KVINTA)	RJ, IVT, TV	AJ, FJ, ŠJ, IVT	IVT	VV, HV	-
2. (SEXTA)	ČJ, RJ, ZSV, TV	ČJ, AJ, NJ, ŠJ, ZSV	ZSV	ZSV	ČJ, ZSV, HV, VV
3. (SEPTIMA)	RJ, TV	AJ, ŠJ	M	-	D
4. (OKTÁVA)	RJ	AJ, NJ, ŠJ, FJ	-	ČJ	ČJ

Gymnázium Olomouc, Čajkovského 9,⁶² školní vzdělávací program jsem na webových stránkách bohužel nenalezla. Z toho důvodu jsem napsala žádost o poskytnutí ŠVP prostřednictvím emailu⁶³, na který mi ale nepřišla odpověď. Snažila jsem se tedy využít alespoň informace z jejich internetových stránek⁶⁴. V nabídce volitelných předmětů má toto gymnázium uvedeny dva kurzy spojené s mediální výchovou: seminář divadlo, film, média (pro čtyřleté gymnázium a vyšší ročníky osmiletého gymnázia); multimédia (pro nižší gymnázium, konkrétně pro kvartu⁶⁵). Český jazyk je ve všech čtyřech ročnících vyučován 4x týdně. Z této školy jsem v první vlně emailů oslovila pana ředitele, který mi zaslal kontakt na tři vybrané kolegyně. Celkem jsem tedy kontaktovala tři potencionální respondentky.

7.1 Shrnutí

Podle školních vzdělávacích programů pro čtyřletá gymnázia a vyšší stupeň gymnázií osmiletých, které jsou volně přístupné na webových stránkách jednotlivých škol (kromě Gymnázia Olomouc, Čajkovského 9) jsem zjistila následující poznatky. Nejvíce je mediální výchova ve formě průřezového tématu začleněná do vyučovacích osnov na Gymnázium

⁶¹ /online/ Volitelné předměty – Dostupné z:

https://www.gytool.cz/soubory/SVP/08_2020/PRILOHA_1_k_SVP_DG_PVP.pdf, s. 78. [cit. 2021-13-01].

⁶² Které zřizuje Olomoucký kraj, bylo založeno v roce 1991. Zájemci o studium si mohou vybírat z nabídky osmiletého všeobecného studia, čtyřletého zaměřeného na tělesnou výchovu nebo živé jazyk a také bilingvního studia španělského jazyka v rámci šestiletého studia. Navštěvuje jej přibližně 600 žáků, které učí přes 50 pedagogů. /online/ Všeobecné informace – Dostupné z: <https://www.gcajkol.cz/web-skola-vseobecne-informace.html> [cit. 2020-06-02].

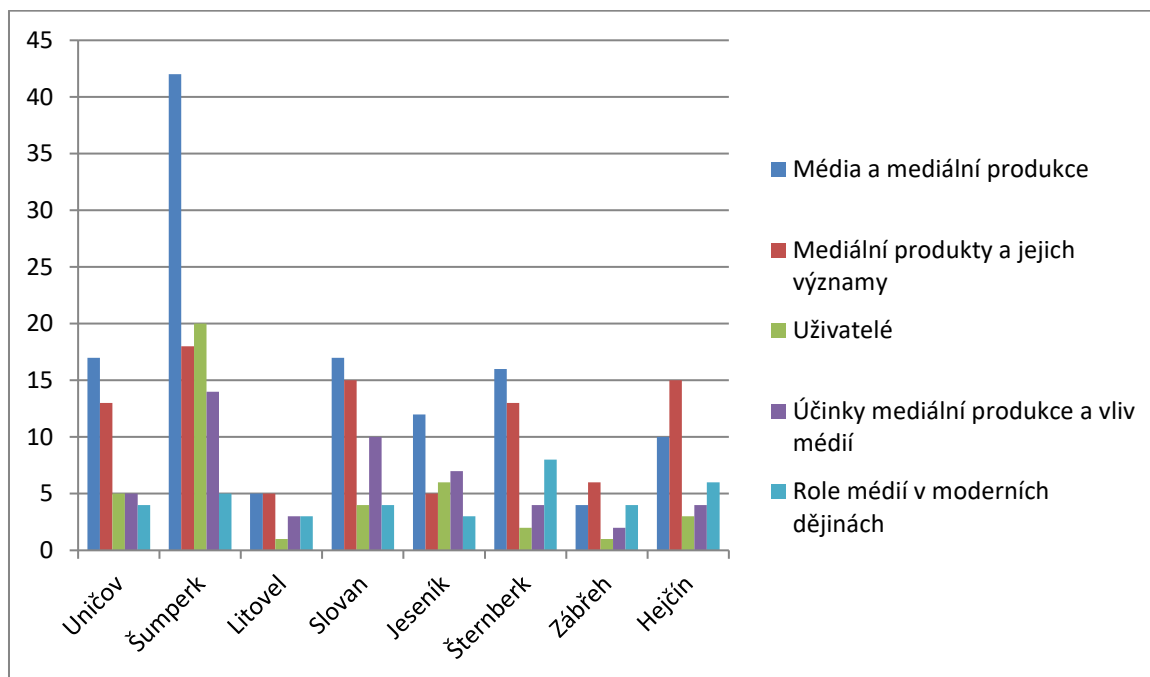
⁶³ skola@gcajkol.cz

⁶⁴ /online/ Dostupné z: <https://www.gcajkol.cz/web-index.html> / <https://www.gcajkol.cz/web-info-studijni-obory-volitelne-predmety.html> / <https://www.gcajkol.cz/web-info-studijni-obory-8-vseobecne.html> [cit. 2021-13-01].

⁶⁵ čtvrtý ročník osmiletého gymnázia

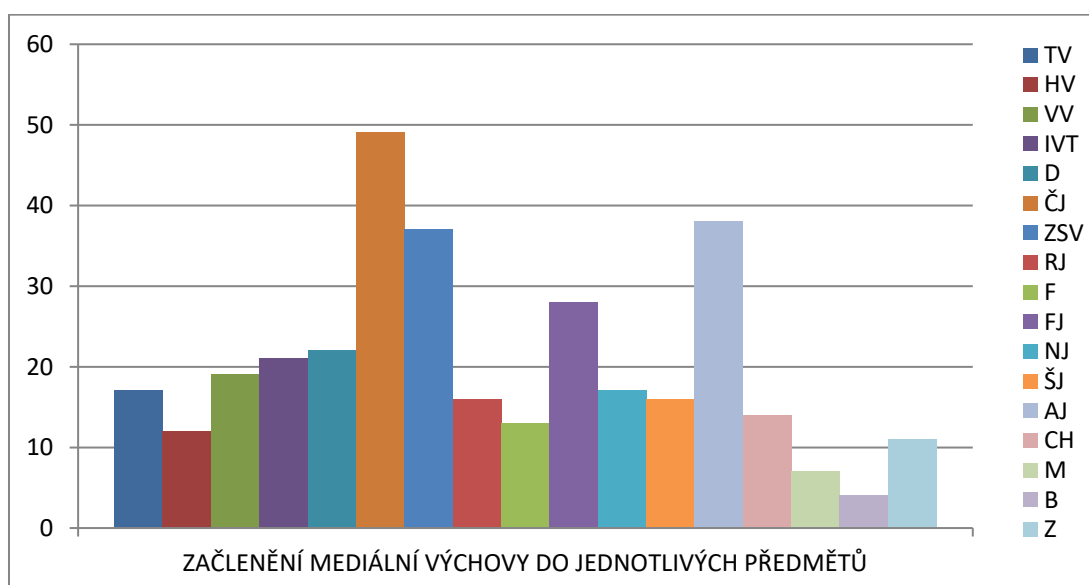
Šumperk a naopak nejméně na Gymnáziu Zábřeh. Nejčastěji je do výuky zařazován tematický okruh média a mediální produkce a nejméně se vyučující věnují okruhu role médií v moderních společnostech. Ostatní výsledky jsou k nahlédnutí v příloženém grafu.

Graf č. 1: Zahrnutí tematických částí mediální výchovy do osnov: 1. (kvinta) – 4. (oktáva) ročník

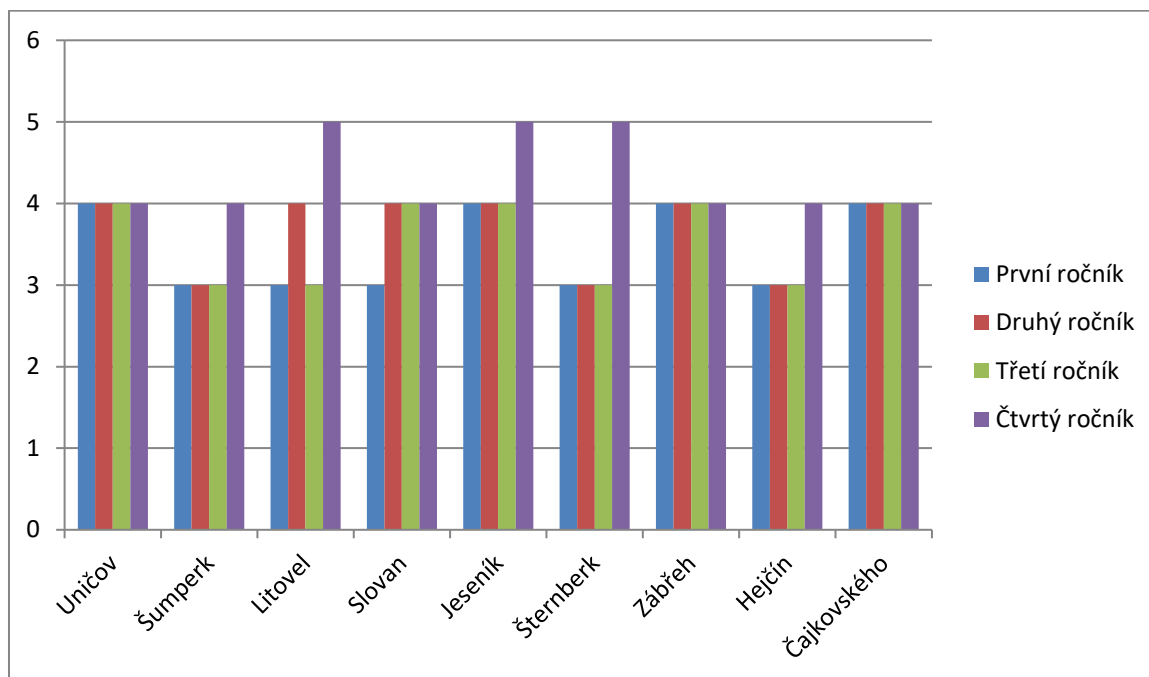
Také jsem se zaměřila na to, v rámci jakých předmětů je průřezové téma mediální výchovy nejvíce vyučováno. Celkem bylo v jednotlivých ŠVP zmíněno 17 různých předmětů, z toho nejčastěji český jazyk (49), na který jsem ve své práci zaměřila. Dále pak obecně cizí jazyky, základy společenských věd (37), dějepis (22) a IVT (21). Nejméně často je na těchto středních školách průřezové téma začleňováno do výuky biologie (4) a matematiky (7). Zjištění týkající se ostatních předmětů jsou k nahlédnutí níže v grafu číslo 2.

Graf č. 2: Začlenění MV do jednotlivých předmětů na zkoumaných gymnáziích během 1. až 4. ročníku

V grafu číslo 3 je znázorněno, kolikrát týdně je na jednotlivých školách český jazyk v prvním, druhém, třetím a čtvrtém ročníku vyučován. Nejčastěji je tomu na Gymnáziu Jeseník (17) a nejméně často na Gymnáziu Šumperk a Hejčín (13).

Graf č. 3: Počet hodin českého jazyka na gymnáziích v rámci jednotlivých ročníků

Ze školních vzdělávacích programů také vyplynulo, že je mediální výchova jako průřezové téma realizovaná nejen formou tematických okruhů, které se objevovaly nejčastěji, ale také prostřednictvím besed, projektů, projektových dnů, soutěží, exkurzí a celoškolských akcí. Na pěti školách se mediální výchova objevila také v nabídce volitelných předmětů: tvůrčí psaní (Slovanské gymnázium); mediální a filmová výchova (Jeseník); angličtina v médiích (Zábřeh); mediální výchova (Gymnázium Hejčín); divadlo, film, média; multimédia (Gymnázium Čajkovského). Z těchto zjištění jasně vyplývá, že jsem se na vybraných gymnáziích setkala se všemi třemi variantami toho, jak je mediální výchova dle Jiráka a Woláka (2007) vyučována: jako samostatný předmět, průřezové téma předmětů jiných a v rámci projektů a seminářů. Na Slovanském gymnáziu a Gymnáziu Hejčín byly ve ŠVP obou škol uvedeny všechny tři varianty výuky mediální výchovy (tematického okruhy, volitelný předmět, projekty).

8. Zjištěné výsledky

V následující kapitole budou uvedeny výsledky mého výzkumu. Rozhodla jsem se je rozdělit do několika podkapitol, které ve většině případů odpovídají znění kladených otázek. Představím je nejprve jednotlivě, abych dala stejný prostor názorům a zkušenostem každého respondenta. Poté bude následovat ucelené shrnutí, při kterém využiji metodu komparace, jejíž postup je popsán v metodice (kapitola 2). Jednotlivá zjištění budou doplněna o grafy, které pomohou lepšímu porozumění.

8.1 Délka pedagogické praxe vs. délka výuky mediální výchovy

Hned v úvodu každého rozhovoru jsem se všech respondentů zeptala na to, jak dlouho pracují jako pedagogové a zda mediální výchovu do svých hodin zařazovali už od začátku své praxe. První respondentka, která pracuje jako pedagog dvacet let odpověděla, že mediální výchovu od počátku své praxe rozhodně nevyučuje. Počátek její výuky spojuje až se zavedením státních maturit, i když souhlasí, že v rámci funkčního publicistického stylu se na tato témata bral zřetel vždy. R1: *„Ono to asi hodně souviselo s publicistickým funkčním stylem. Ono se to vlastně bralo od počátků, ale tak nějak větší důraz se začal brát, až když to směřovalo k nějakému výstupu, to znamená k té maturitě. Takže to bude tak poloviční doba, deset – dvanáct let. Jo, protože předtím byla ještě maturita na nečisto, takže už od těch startovacích jakoby prvních takových těch před typů té současné státní maturity.“*

Druhá respondentka pracuje jako pedagog od roku 2006 s tím, že pět let aktivně nevyučovala z důvodu mateřské dovolené. Mediální výchovu jako průřezové téma do hodin českého jazyka zařazuje až od svého návratu po mateřské dovolené, tedy od roku 2015, před tím prý tuto potřebu nezaznamenala. Na otázku, co bylo tedy hlavním impulsem proto, aby se tomuto tématu začala ve výuce věnovat R2 odpověděla: *„No, naše rozhodnutí, jako češtinářů, to úplně nebylo, já si myslím, že to je normálně příkaz jako z hora, že je to vlastně v ŠVP, RVP a úplně si nejsem jistá, jestli to původně nebylo v rámci občanky a pak jsme to dostali my. Ale teďka si opravdu nejsem jistá, jestli to tam nebylo už před tou mateřskou, jestli jsem to nezapomněla.“*

Třetí respondentka působí ve školství už od roku 1990, tedy třicet let. Do svých hodin se snaží mediální výchovu zařazovat už od počátku své praxe. Dokonce se už v 90. letech zúčastnila kurzu, který vedl Marek Mičienka. R3: *„Právě v těch 90. jsem byla, pan Mičienka, nebo nějak tak se to jmenovalo v Hradci Králové nějaký kurz, a to mě hrozně zajímalo. Měla jsem k tomu i teda nějakou učebnici a od té doby já jsem to teda dělala jako alespoň v té*

češtině, jako že jsem to zařazovala, ale to je fakt pár hodin, protože nemůžu se tomu věnovat moc často. Kvůli tomu, že jako ta čeština je hodně poddimenzovaná hodinově a musím tam probírat spíš ty věci k maturitě a tak, že. Ale snažila jsem se to v podstatě od toho 90. roku. V rámci publicistiky anebo tak jako no do těch hodin někdy, když je taková volnější hodina, nebo projektové dny.“

Čtvrtá respondentka pracuje jako pedagog od roku 1994, tedy dvacet šest let a mediální výchovu do svých hodin zařazuje až o 7-8 let později. Jako hlavní impulz uvedla: „Tak, já učím i ZSV, takže řekla bych, že to spolu souvisí, takže po děckách požadují aktuality, sledovat politickou situaci a tak.“

Pátý respondent pracuje jako pedagog už dvacet tři let. Na otázku, zda do hodin mediální výchovu zařazuje už od počátku své praxe, odpověděl, že práci s texty z denního tisku se věnoval vždy, ale ne vždy, se tomu tak říkalo. R5: „Noo, jako práce s texty z denního tisku, to se dělalo vždycky, akorát se tomu neříkalo mediální výchova. A od té doby, co se tomu říká mediální výchova, tak to samozřejmě máme v ŠVP, je to teda v těch průřezových tématech a dalších věcech. To znamená, že jako ve spojení s tímhle tím názvem tak dlouho, jako máme školní vzdělávací program, ale jak dlouho to je, těžko říct, to nevím. Jestli je to 10 let, 12 let.“

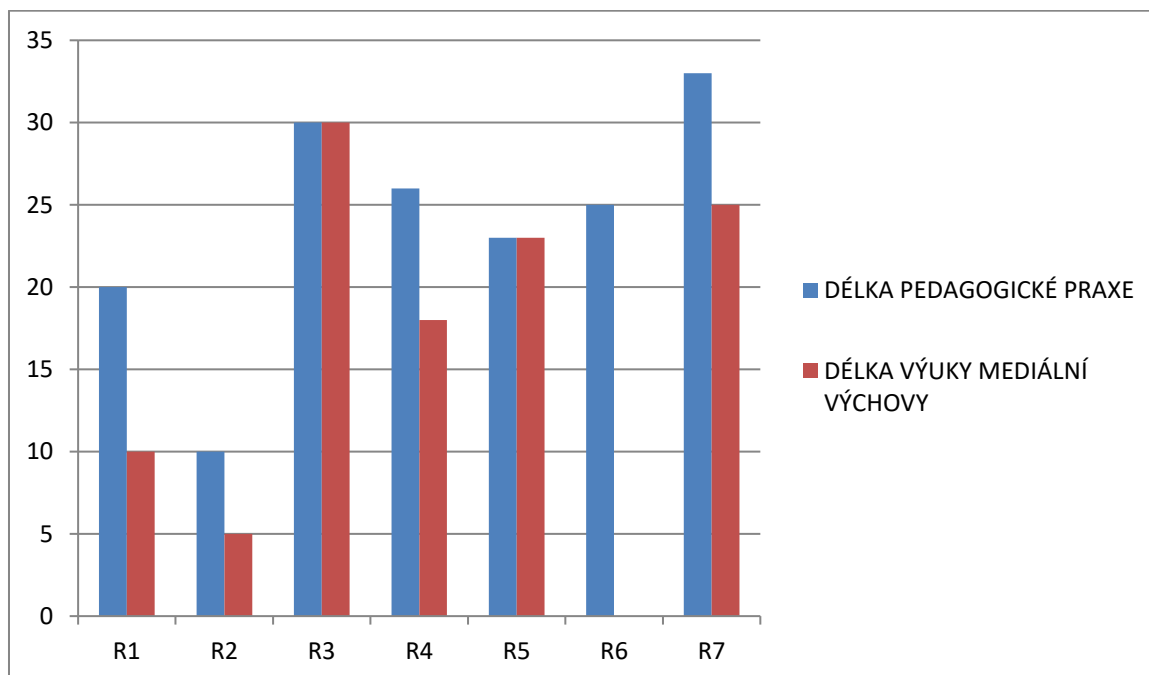
Šestá respondentka se věnuje práci učitelky už dvacet pět let, ale mediální výchovou se od úplného počátku své praxe nezabývá. R6: „Spíš záleží na tématech. Určitě ne od začátku, to jsem měla co dělat, abych vůbec zvládala učivo. Chce to opravdu trochu praxe a přehled. A samozřejmě to bylo i tím, že jsme měli kazeťák, CD přehrávač a média se ještě tolik neprosazovala, počítače teprve začínaly, internet prostě nebyl! Publicistika se teprve „rozjížděla“ v tom horším slova smyslu.“ Jako hlavní impulz, proč ji začala do svých hodin zařazovat, uvedla, že cítila potřebu vést žáky a studenty k tvorbě vlastních názorů, práci s různými sděleními a všeobecné orientaci.

Sedmá respondentka pracuje ve školství nejdéle ze všech oslovených, a to třicet tři let. Kromě doby, kdy učila na učilišti, do svých hodin mediální výchovu zařazuje pravidelně posledních dvacet pět let. Na otázku, co bylo hlavním impulzem pro to, aby ji začala vyučovat, uvedla: „Tak jednak jsme před těmi 25 lety nevěděli, že existuje pojem mediální výchova, protože to se vlastně, to vzniklo až s průřezovými tématy a tady s těmito termíny, ale tak nějak automaticky člověk očekával, že musí děcka připravit do budoucího života, a ta média tam hrají prostě roli. Tomu se nedá vyhnout.“

8.1.1 Shrnutí

Dle výše zmíněných odpovědí jednotlivých respondentů vyplynulo, že pouze dva z nich zahrnují mediální výchovu jako průřezové téma do svých hodin už od počátku jejich pedagogické praxe. Mezi důvody, které uváděli na otázku, proč tomu tak u zbylých kantorů nebylo, padlo nejčastěji to, že dříve pojem mediální výchovy vůbec neznali, ten přišel až s tvorbou ŠVP a RVP. Jedna z respondentek také odpověděla, že po nástupu do zaměstnání „měla co dělat“, aby zvládala povinnou náplň učiva, kam mediální výchova v té době ještě nepatřila. Toto zjištění odkazuje k tomu, že je v České republice potřeba nejdříve vychovat odborníky, kteří budou umět mediální výchovu pevně uchopit (Bína, 2005, 23). Podle Šebesty (1999) závisí úroveň mediální výchovy mimo jiné na připravenosti veřejnosti, školy, výzkumů a vysokoškolském vzdělávání v oboru. Ještě v devadesátých letech nebral vzdělávací systém na mediální výchovu zřetel, proto je její zapracovávání do výuky tak pozvolné. S tím souvisí i to, že se jen malé procento pedagogů, kteří se mediální výchově věnují, zúčastnilo nějakého kurzu semináře nebo školení na toto téma. Většina z respondentů však zmiňovala, že v hodinách už od začátku praktikuje práci s texty v rámci výuky publicistického stylu.

Graf č. 4: Délka pedagogické praxe vs. délka výuky mediální výchovy

8.2 Názory na důležitost a význam mediální výchovy

Dalším cílem mého výzkumu bylo zjistit, jaký názor mají jednotliví pedagogové na důležitost mediální výchovy a co považují za její hlavní cíl. Tedy co se jejím prostřednictvím snaží v hodinách studentům předat a co je má naučit.

První respondentka odpověděla, že dle jejího názoru je to „*nějakým způsobem je naučit orientovat se v mediálním světě, to znamená seznámit je se zásadními základními pojmy, naučit je orientovat se v médiích, alespoň tedy prakticky. Když dostanou tištěná média, ale samozřejmě i na internetu, protože oni už dnes využívají jako média i sociální sítě. Takže v podstatě seznámit je s těmi základními pojmy, které by podle mě měl každý občan demokratické země znát.*“ Také uvedla, že je jejím cílem naučit studenty vnímat rozdíly mezi veřejnoprávními a soukromými médii nebo bulvárními a seriózními. Rovněž by měli vědět, jak správně vyhledávat a ověřovat zdroje.

Respondentka číslo dvě se zmínila, že dle školního vzdělávacího programu mají pedagogové studenty seznámit s jednotlivými útvary, a to nejen teoreticky, ale i prakticky. Jedním z výstupů je ve třetím ročníku (ale i na nižším gymnáziu v kvartě a tercii) tvorba třídního, či jiného časopisu, při kterém si vyzkouší tvorbu obsahu a práci ve skupině. „*Myslím si, že spíš by asi pro mě mělo být cílem, je seznámit s tím, jak ta média fungují. Alespoň trochu, jestli někdo z nás vůbec jako ví, jak to funguje, a upozornit je spíš na taková ta úskalí. Aby nevěřili všemu, uměli se v těch informacích zorientovat a pracovat s těmi texty, to si myslím, že je asi ten smysl no.*“

Třetí respondentka považuje za hlavní cíl mediální výchovy předat studentům zejména kritické myšlení. „*Aby uměli číst mezi řádky, když to řeknu jinak, aby všemu nevěřili. Umět si to prostě dát do souvislostí, ověřovat a také poznat tam některé věci: jako třeba co je tvrzení a co je subjektivní názor. Prostě nenechat se manipulovat.*“ S tím souhlasila i respondentka číslo čtyři. Ta uvedla, že je jejím hlavním cílem naučit je kriticky se stavět k informacím. R4: „*Tím nemyslím, za každou cenu se k nim vymezovat, ale prostě aby si ověřovali zdroje, co je pravda i eventuálně lež. Aby se nenechali manipulovat.*“

Pátý respondent považuje za hlavní cíl to, aby si studenti osvojili schopnost zpracovat nějaký publicistický text, nebo obecně text fungující ve veřejném prostoru, aby poznali, zda je tento text pravdivý, manipulativní, srozumitelný a jestli dokáže vhodně zvolenými prostředky sdělit to, co bylo autorovým záměrem. Také by měli být schopni umět takovýto text sami napsat. R5: „*Dřív nebylo až tak úplně zásadní umět psát fejeton, zprávu nebo něco z publicistického stylu, ale vzhledem k tomu, že se dnes stále víc lidí vyjadřuje hlavně na*

sociálních sítích a elektronická média dávají lidem i jaksi neškoleným prostor k tomuto veřejnému vyjádření, které pak může mít veřejný dopad. Proto je asi dobře, aby si tím každý prošel a byl schopen komunikovat takhle na dálku i s lidmi, které osobně nezná, na jejich reakce nemůže okamžitě reagovat, nebo je musí být schopen předjímat. Čili taková ta schopnost dorozumět se psaným způsobem hlavně v těch elektronických médiích, která jsou v dnešní době běžným způsobem komunikace.“ Také se podělil o vlastní zkušenosti, které získal z pozorování příspěvků na Facebooku. *„Musím říct, že lidi fakt nejsou schopni se mezi sebou domluvit, srozumitelně se vyjádřit a předjímat to, že jejich text může být vnímán různými způsoby. Kolikrát jsou z toho komické situace, to by až tak nevadilo, ale někdy z toho můžou být úplně fatální nedorozumění.“*

Šestá respondentka považuje za nejdůležitější vést žáky a studenty k tvorbě vlastních názorů, práci s různými sděleními a všeobecné orientaci. Na druhou stranu zastává názor, že se nemá nic přehánět, jinak i mediální výchova zevšední. Chápe ji tedy spíš jako „koření výuky“.

Poslední respondentka si klade za cíl připravit žáky na to, že se mohou dostat do situace, ve které budou muset hovořit před lidmi bez jakékoli přípravy. *„Budou muset mluvit spisovně, protože jim vysvětluju, nevím, odkud jste vy, ale my jsme tady z Hané, takže to naše nářečí působí poměrně komicky a často bojuju s tím, abych to odstranila z řeči. Takže potřebují mluvit spisovně, potřebují i mluvit z patra. Tak na to být připraveni a alespoň trochu vědět o čem budou mluvit, kam se ten rozhovor ponese a musí se taky umět kloudně vyjádřit písemně.“*

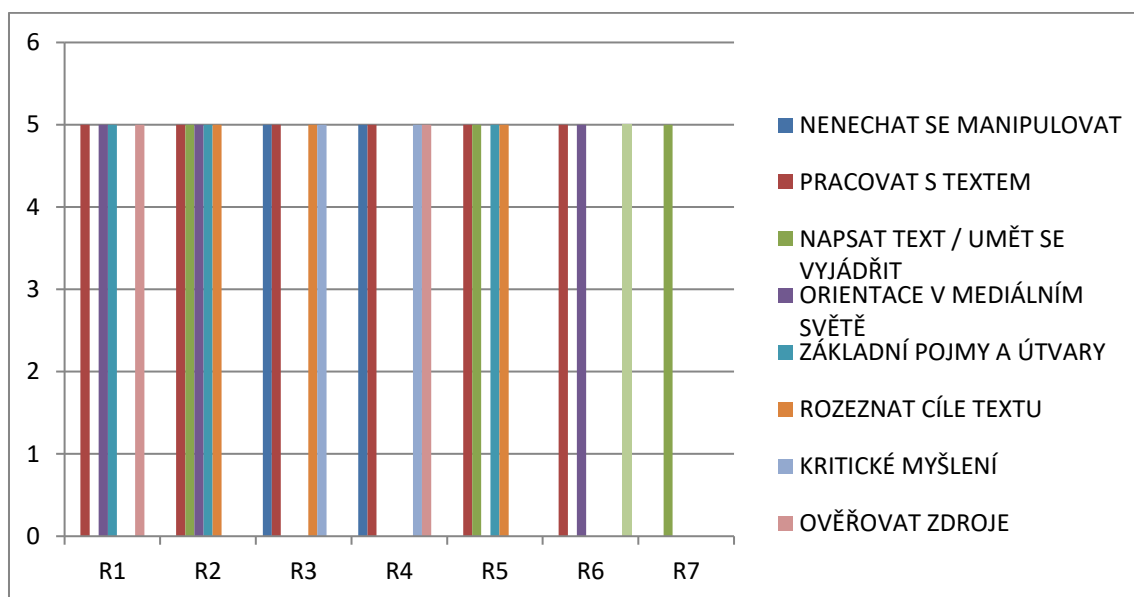
8.2.1 Shrnutí

Z výše uvedených výpovědí zcela jasně vyplývá, co považují jednotliví respondenti za hlavní cíl mediální výchovy a co se oni snaží svým studentům předat. Mezi nejčastěji zmiňované patří to, aby si studenti osvojili práci s textem, ať už v tištěných či elektronických médiích. Sochorová (2016) tvrdí, že je důležité, aby se lidé v rámci mediální výchovy naučili s médii žít. Jejich produkce je totiž mimořádně široká, všudypřítomná a má na život člověka i celé společnosti velký vliv. Jako další cíl vyučující uvedli to, aby studenti znali základní pojmy mediálního světa a základní útvary mediálních sdělení, aby se byli schopni orientovat nejen v tom, jak média fungují, ale i ve světě obecně. *„Média se podílejí na utváření veřejného (politického a kulturního) života, pomáhají zaplnit volný čas a spoluvytvářejí životní*

styl. ⁶⁶ V neposlední řadě se snaží studentům předat schopnost rozpoznat, s jakým cílem autor text vytvořil, přemýšleli o jeho záměrech a nenechali se těmito záměry zmanipulovat. Tyto cíle a záměry mohou být různé a ne vždy na první pohled zřejmé. To se vztahuje nejen na reklamní a fiktivní obsahy, ale i na zpravodajství (Niklesová, 2007, 20).

Výpověď každého respondenta byla originální, neshodovala se s ostatními, což bylo dle mého názoru především proto, že odrážela jejich osobní zkušenosti a názory. Všechny výpovědi však byly v souladu s tím, co je v rámcovém vzdělávacím programu (2007) definováno jako její cíl. Jejím cílem je naučit studenty využívat média hodnotně a racionálně, a snížit tak rizika, která jejich produkce přináší. Také vést studenty k osobnostnímu a sociálnímu vývoji, který by vedl ke zlepšení těchto předpokladů: posílení vlastní jedinečnosti, kritického myšlení a odstupu o od modelů a obsahů, které nabízejí masová média; nahlížení na masová média, jako na zdroje informací, vzdělání a zábavy a kritické ověřování mediálních sdělení dalšími zdroji.

Graf č. 5: Hlavní cíle mediální výchovy dle oslovených respondentů.

8.3 Realizace mediální výchovy

V této kapitole shrnu informace, které jsem od respondentů získala na otázky, jak přibližně často do svých hodin mediální výchovu zařazují, jakou formou ji realizují (jaké aktivity pro studenty připravují) a jaké materiály k její výuce používají.

Respondentka číslo jedna uvedla, že kromě práce s aktuálním tiskem, kdy srovnávají různé druhy i části novin, se se studenty například baví i o tom, co je to fake, deepfake, troll

⁶⁶ NIKLESOVÁ, E. *Teorie a východiska současné mediální výchovy*. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2007, ISBN: 978-80-7040-995-4. s. 20.

nebo jaké existují dezinformační weby. „Pracujeme přímo s těmi novinami, já je třeba nechám přinést různé typy právě tištěných novin a teď si řekneme jaký je rozdíl mezi bulvárem a hledáme, co je typické pro bulvární a naopak co je typické pro seriózní, ale i pro celoplošný, nebo regionální. Na těch internetových třeba hledáme zdroje, k tomu je výborný jeden z těch pracovních listů z toho Světa médií, je tam třeba jak zacházet se zdroji, jak je hledat, popřípadě jakým způsobem přemýšlet o tom, že ty stránky třeba jsou dezinformační, to znamená, že cílem je někoho zmanipulovat. Nacházíme si různě, já nevím, co je to perex a tak dále, nejdřív po té formální stránce a pak po té obsahové stránce, taky to, jakým způsobem třeba různá média zacházejí s různými informacemi. Co má třeba jako otvírák, jako hlavní článek, veřejnoprávní médium ve stejný den a soukromé. A jestli to může mít třeba nějaký vliv na to, kdo to médium vlastní.“ Co se týká toho, jak často zařazuje mediální výchovu do hodin, sdělila mi tato respondentka, že má v podstatě dle rámcového vzdělávacího programu volné pole působnosti. Pokud se vměstná do časové dotace jednotlivých hodin, může mediální výchovu zařadit tak často, jak to uzná za vhodné. Také se svěřila, že se mediální výchově věnuje víc, než by podle osnov měla a musí na její úkor ubírat čas jiným tématům (často v literatuře), která už v dnešní době nepovažuje za tak důležitá. R1: „Je to přesně otázka lidí, někdo to dělá a někdo to prostě nedělá. Protože my to v podstatě přikázané nikde nemáme a hlavní cíl je vždycky, aby ti studenti udělali maturitu. Tohle mi pořád přijde jako taková nástavba, ale pro měj důležitá, proto to s něma dělám. Proto taky třeba i používám, vím, že existuje Svět médií, stránky Gymnázia na Zatlance, z toho i sem tam nějaký pracovní list třeba taky si stáhnou.“ Také uvedla, že studentům tyto informace a pojmy, o kterých se v rámci mediální výchovy baví, nejsou úplně neznámé.

Druhá respondentka mi sdělila, že kromě českého jazyka a literatury pracuje s tímto průřezovým tématem i v dějepise. Se studenty rozebírá aktuální články nejen obsahově a mluvnicky, ale baví se i o tom, odkud uvedené informace autor získal. Jako vzdělávací prostředek používá také různé dokumenty a kromě publicistického stylu pracuje s médií, pokud se naskytne nějaké zajímavé aktuální téma, i během celého školního roku. R2: „Tak, máme to tam zařazeno, jak říkám, jako průřezové téma. To znamená, když se dostaneme na tu publicistiku a ty jednotlivé útvary, tak to je vlastně jedna část a jinak já třeba pracuju, jestli se to dá teda považovat za mediální výchovu, úplně nevím, co pod tím jako myslíte třeba vy, ale já hodně často pracuju s články, jak v dějepise, protože mám druhý obor dějepis, tak i v té češtině. Že děckám třeba dávám recenze, nebo když třeba loni umřel Karel Gott, bylo spousta článků, tak nějaký vytisknu, udělám k tomu takový jakoby rozbor, bavíme se o tom, jak tam ty informace jsou použité, kde to ten autor vzal, jak to myslel, i z toho mluvnického i z takového

obsahového hlediska to rozebíráme. A to samé vlastně dělám i hodně často jako v dějepise, že třeba děckám k nějakým těm modernějším dějinám třeba dám nějaký článek a bavíme se o tom. Jestli se toto dá považovat za mediální výchovu. Samozřejmě ve výuce používám i různé dokumenty, takže to asi tam patří taky.“ Také uvedla, že se v loňském roce studenti zúčastnili v rámci Jednoho světa na školách promítání jednoho dílu seriálu Black Mirror, který byl zaměřený na sociální síť.

Třetí respondentka uvedla, že v rámci jednotlivých hodin často se studenty srovnávají obsah seriálních a bulvárních médií. *„Já si vždycky najdu, jak to hodnotí různá média, třeba Blesk. Jak tam něco vypadá vizuálně, nebo pak nějaký ty Parlamentní listy. Pak to zase dám z nějakých médií, která jsou třeba o těch emigrantech jo, tak jak se píše. Jakým způsobem je pojatá jedna zpráva v různých novinách a jaký je v tom rozdíl.*“ Na její otázku, která směřovala k tomu, jaké materiály respondentka v hodinách používá, uvedla, že kromě různých zdrojů, které hledá na internetu, používá i učebnici od Marka Mičienky. *„Takže hodně hledám jako na internetu různé zdroje, ale i mám tu učebnici pořád od toho Mičienky, tak z toho taky. Tam se mi toho hodně líbilo, já vím, že je to zastaralé, ale tam k tomu jsou fakt jako pěkné materiály.*“

Respondentka číslo čtyři odpověděla na otázky ohledně realizace mediální výchovy v jejích hodinách, že často pracuje nejen s novinovými články, ale i s tím, co studenti pochyťtí například z televizních zpráv. *„To je různé. Někdy si s děckama jenom povídám, co třeba zachytily ve zprávách a jakým způsobem to bylo komentováno. Někdy přinesu já článek, nebo ho přinesou děcka. Někdy využiji materiály z různých učebnic k mediální výchově, takže tam jsou docela pestré možnosti.*“ Také se svěřila, že i ona promítá toto průřezové téma nejen do publicistického stylu, ale řídí se aktuálním děním a to se studenty řeší i ve svém druhém předmětu, kterým jsou základy společenských věd (tam dokonce i častěji). A na to, jak často do svých hodin mediální výchovu zařazuje, zareagovala takto: *„No, tak to závisí asi předmět od předmětu. Já učím češtinu a ZSV. Takže v tom ZSV je to určitě častěji, i když nemůžu říct, že každou hodinu věnujeme jenom mediální výchově, ale často aspoň část hodiny se té mediální výchovy týká. No a v češtině, tam záleží, jaké téma probíráme. Nejvíce tomu věnujeme, a řekla bych soustavně a intenzivně i s ostatními kolegy, ve druhém ročníku, kdy máme zařazenou publicistiku. Takže tam téměř půl roku, řekla bych, se té mediální výchově věnujeme intenzivněji. Ale jinak se snažíme podle aktuální situace zařazovat do témat, která probíráme.*“ Také uvedla, že často čerpá materiály z Jednoho svět na školách a občas také ze stránek Mediagram, které provozuje Masarykova univerzita v Brně.

Pátý respondent uvedl, že se ve svých hodinách také snaží studenty co nejvíce prakticky zapojit, aby nešlo jen o jednostranné vysvětlování teorie. Snaží se je vést k tomu, aby text nejen správně interpretovali, ale dokázali jej i sami napsat. „*V hodinách třeba zjišťuji to, zdali jsou schopni vytáhnout z toho textu, co ten autor tam nejspíš vnesl nebo, co je řekněme cílem toho článku nebo toho autorova sdělení. No a potom obráceně taky vyjádřit nějaký obsah s nějakým cíleným záměrem. Řekněme zvládnout takové ty základní publicistické útvary v takové té jako základní úrovni, protože i to je řekl bych dneska pro některé problém, napsat zprávu tak, aby opravdu obsahovala všechno to, co obsahovat má, v takovém pořadí, aby to logicky fungovalo. Ne každému je to jaksi dáno tady tahle ta schopnost, je potřeba to trénovat.*“ Na otázku, jak často se mediální výchově se studenty věnuje, odpověděl, že se to nedá jednoznačně kvantifikovat. „*My jsme v podstatě tlačeni k tomu, abychom s nějakými médii pracovali průřezově nejenom třeba v češtině, ale i v jiných předmětech, takže nějak to kvantifikovat, těžko říct. Řekněme, že určitě něco na způsob mediální výchovy probíhá v takové čtvrtině hodin.*“ To může podle něj probíhat různou formou s různým načasováním, protože v dnešní době není pro pedagoga problém otevřít internet a něco aktuálního studentům skrz projektor promítnout. Stačí se jen zamyslet nad tím, jak danou věc provázat s probíranou látkou. R5: „*...někdy to třeba nemám ani v plánu, ale stejně k tomu probíráme nějakou látku, která se dá například v dějepise nějak vhodně aktualizovat nějakým příměrem na nějakou současnou situaci a ta je třeba v tu dobu nějak medializovaná, takže tam můžeme použít něco z aktuálního dění. Čili pokud je ta možnost, tak i tohle to občas používáme, takže řekl bych tak možná čtvrtina hodin, ale to je fakt jako odhad úplně od oka.*“

Respondentka číslo šest uvedla, že nejčastěji v českém jazyce pracuje s texty, mluvenými projevy, jejich interpretacemi, ale i s interpretací umělecké literatury. V dějepise se studenty pracuje s historickými dokumenty, u kterých posuzují jejich komunikační záměr. Do hodin často přináší materiály volně dostupné na internetu a v tisku a také pošle studentům projevy na CD. R6: „*Většinou používám věci, které najdu na internetu digitální učební materiály, které jsme kdysi v rámci šablon vypracovávali a jsou přístupné i na internetu. Z různých seminářů už mám také nějaké typy i výukové materiály. V dějepise třeba schopnost rozlišovat mediální sdělení – kdy mají charakter faktu a kdy fikce. V češtině na nižším gymnáziu v kvartě a na vyšším gymnáziu ve třetím ročníku přímo ve slohu začleňuji blok publicistického stylu, kde se mediální výchově věnujeme po několik hodin. Věnujeme se různým druhům časopisů, reklamě. Bavíme se i o věrohodnosti informací na Wikipedii.*“

Poslední respondentka uvedla, že se s žáky zaměřuje především na to, aby uměli bezpečně pracovat s počítačem a smysluplně se vyjadřovat. „*Takže máme školení, pozveme si*

myslím kapitánku, bývalou policistku, která jim udělá dvouhodinové školení, ukáže jim všechny možné nebezpečí a já jim potom promítám film, který teď nevím, jestli se jmenuje Šikana. Taký je učíme správně psát, aby si prostě neřekli, to je jedno, jestli je mezera za čárkou, nebo ne. Takže napřed je učíme tady ty technické záležitosti no a pak nám odevzdávají některé texty na počítači no a hodně, hodně teda pracujeme s tím, že musí mluvit.“ Také se studenty tvoří vlastní noviny, přičemž si vyzkouší práci v týmu a tvorbu textů na zadané téma, vymýšlí reklamní kampaně na různé produkty a také se dříve zapojovali do akce Studenti čtou a píší noviny. *„Tak to bylo taky dobry, to se mi líbilo, až na to, že se noviny válely po celé škole, ale některá, nějaká hodina se jim dala tím udělat. A ještě výklad učívám, že si musí vzít nějaké téma, kterému rozumí, třeba chov rybiček, nebo pravidla nějaké hry, prostě jakýkoli výklad, a musí ho přednést, protože já trvám na to, aby každý rok alespoň jednou takhle promluvili.“*

8.3.1 Shrnutí

Jak vyplývá z výše uvedených výpovědí, realizace mediální výchovy a přístupy k ní, se u jednotlivých respondentů značně liší. Nejčastěji se však oslovení pedagogové shodovali v tom, že v hodinách pracují s texty z aktuálního tisku, či internetových médií. Také mě mile překvapilo, že jedna z respondentek uvedla, že se se studenty věnují i dezinformačním webům, trollům a obecně fake informacím. Druhá naopak zmínila i debaty nad tím, jak moc můžeme považovat informace uvedené na wikipedii za věrohodné. Mezi dalšími praktickými činnostmi byla mimo jiné i tvorba časopisu nebo zapojení studentů do akce Studenti čtou a píší noviny. Snaží se tedy k mediální výchově přistupovat teoreticky i prakticky, jak je popsáno v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia. Mediální výchova je členěná do dvou základních oblastí, a to do vědomostní a dovednostní. Vědomostní je navíc rozdělena na společenskovední, která se soustředí na roli médií ve společnosti a jejich dějiny a mediovední - ta nabízí informace o médiích, jejich chování a produkci. Dovednostní oblast umožňuje studentům osvojit si a dále rozvíjet vlastní mediální produkci, díky které poznají okolnosti jejího vzniku - čím je podmiňována a omezována (RVP G, 2007, 77-78). Odpovědi na otázku týkající se toho, jak často mediální výchovu do svých hodin pedagogové zařazují, byly taktéž rozdílné. Někteří v této souvislosti uvedli téma publicistického stylu ve slohové části českého jazyka. Jiní ji zařazují i mimo publicistický styl. Nejčastěji v době, kdy se probírané téma dá propojit s aktuální situací u nás a ve světě.

Také jsem byla potěšena, že toto průřezové téma kantoři zařazují i do svého druhého předmětu. Tuto skutečnost uvedli čtyři respondenti ze sedmi oslovených. Ve třech případech

se jednalo o dějepis, jednou o základy společenských věd. Do těchto dvou předmětů je po českém jazyce a obecně cizích jazycích průřezové téma mediální výchovy v ŠVP vybraných škol začleněno nejčastěji (viz graf číslo 2). „*Průřezové téma svým věcným obsahem souvisí především s těmi vzdělávacími obory, které mají humanitní, sociálněvědní nebo psychologickou povahu, tedy především se vzdělávacími obory: Občanský a společenskovědní základ, Český jazyk a literatura, Dějepis.*“⁶⁷ Naopak mě zaskočilo, že pouze dvě kantorky používají pro výuku mediální výchovy učebnice, ze kterých čerpají materiály. To může souviset i s výsledky analýzy, kterou provedl Kaderka v roce 2018. Z učebnic vyzdvihuje například *Základy mediální výchovy* (2007) a učebnice od Pospíšila a Závodné (2010). Jejich nevýhodu však vidí v tom, že při výuce mediální výchovy je neustále potřeba pracovat s aktuálními informacemi, proto jsou více využívány materiály z on-line prostředí. Těch je sice na internetu dostatek, ale chybí jim uspořádání do jednotného systému, který by pedagogům usnadnil se v nich zorientovat. Další respondenti však uváděli, že nejčastěji hledají informace právě na internetu (Gymnázium na Zatlance – Svět médií, Člověk v tísni, Mediagram, také používají digitální učební materiály nebo vycházejí ze svých životních zkušeností a dalších mimoškolních aktivit, kterým se věnují (knihovnictví, komunální politika).

8.4 Je forma průřezového tématu dostačující?

V této kapitole budou uvedeny názory jednotlivých pedagogů na to, zda považují realizaci mediální výchovy jako průřezového tématu za dostačující, nebo by uvítali samostatný předmět, ať už povinný či volitelný.

První respondentka si myslí, že by témata mediální výchovy dokázala naplnit jednorocní seminář. Problém však vidí v tom, že pokud nebude mediální výchova zařazena například do didaktického testu u maturity, což by donutilo pracovat s ní všechny kantory, tak se na většině škol takovýto seminář neprosadí. Také má obavy z toho, že by se nenašli vhodné vyučující a negativně vidí i absenci jednotných materiálů. „*To musí totiž být nejenom kantor, který to považuje za důležité, ale který se sám chce orientovat a sleduje ten společenskopolitický vývoj, a to není prostě u nás každý. Spousta kantorů už je unavených, já jim rozumím, už jim to třeba jako nic neříká a spousta má chvíličku do důchodu jo, taky už prostě nechtějí vstřebávat úplně nové věci. Já je jako neodsuzuju, jenom si myslím, že by si*

⁶⁷ KOLEKTI AUTORŮ: Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. – s. 78.

možná zasloužili větší podporu, nebo kdyby byly oficiálně vypracované nějaké pracovní listy, tak by se k tomu možná dostalo více lidí. Momentálně je to na iniciativě toho kantora najít si ty informace, orientovat se sám v tomhle světě. Ale na druhou stranu si myslím, že z hlediska praktického života je to možná důležitější, než půlka světové literatury, kromě Orwella (smích). To je hrozně individuální na těch školách, někdo to dělá a někdo to nedělá.“

Druhá respondentka uvedla, že ona o médiích a o tom, jak fungují, mluví v hodinách poměrně často, ale nemůže mluvit za ostatní kolegy. *„Takže pokud by to zůstalo omezené jenom na to, jak to máme v osnovách, že je to vlastně v těch dvou ročnících v rámci publicistiky, tak je to málo samozřejmě, ale předpokládám, že i ostatní kolegové to zmiňují nějak jinak prostě.“* Také si myslí, že na všech školách jsou často spory mezi humanitními a přírodovědnými obory a i oni řeší problém toho, že hlavně matematika potřebuje více času a třeba čeština a dějepis nejsou tak důležité předměty. Ona však zastává jiný názor. Problém je podle ní i v tom, že studenti nemají zájem, aby sledovali dění kolem sebe. *„Čím dál víc narážím na to, že těch informací je strašně moc, ale ty děcka to vůbec nesledují. Nevím, jestli je to prostě generační záležitost nebo je to nezajímá, nebo je těch informací tolik, ale oni se vlastně s tím kolikrát nesetkají prakticky vůbec. Jakože mě až překvapuje, jak málo vědí. Kolikrát se jich zeptám a říkám, dobře na zprávy jsem se na gymplu třeba taky nedívala, ale třeba vždycky říkám, když si otevřete počítač, tam na vás vyběhne nějaký titulek nebo něco, ale ne, oni to prostě ani nerozkliknou. Takže informací je víc, ale vědí toho vlastně dost málo.“*

Třetí respondentka uvedla, že mediální výchova jako samostatný předmět by byla v dnešní době vhodná. Netvrdí, že průřezové téma není dostačující, ale má pocit že média mají stále větší vliv a právě proto by byl samostatný předmět přínosem. *„Nevím, jestli to dát jenom jako hodinu týdně, to je asi málo. To je takový předmět jako nevím, to by se asi neprosadilo jo, ale prostě aspoň jako pravidelně se tomu víc věnovat. Takže já si myslím, že ten význam jako vzrůstá, že by se tomu učitelé měli víc věnovat a děcka by to měly mít jakoby opravdu v té výuce.“* Přínosné jsou podle ní i projektové dny, které pořádají každý rok v červnu.

Čtvrtá respondentka si myslí, že by tuto možnost uvítala i řada jejich studentů. Problémem by ovšem byla časová dotace, protože učitelé jednotlivých předmětů každoročně bojují o každou hodinu, která bude v rámci časového plánu využita. Také si myslí, že by zavedení takového semináře narazilo na nevíli ze strany některých kolegů, kteří mediální výchovu stále ještě podceňují, protože mají pocit, že je důležitější se věnovat spíše přírodovědným předmětům.

Pátý respondent naopak uvedl, že vyučovat mediální výchovu jako průřezové téma je lepší, protože studenti neumí přenášet poznatky získané v jednom předmětu, do předmětů ostatních. Právě průřezová témata, a to, že se s médií pracuje v různých předmětech, může pomáhat uskutečňovat toto propojování. *„V jejich mysli, to takhle prostě nefunguje. Že to, co se naučím v zeměpise, nemůžu použít v dějepise, a v dějepise se nelze ptát na věci, které jsem se dozvěděl v nějakém jiném předmětu. Oni to prostě mají takto nastaveno a nachlívěčkováno v té paměti, že jako nejsou ochotni na to přistoupit. Čili kdyby mediální výchova fungovala separátně od řekněme češtiny nebo občanky nebo dějepisu, což jsou ty předměty, které k tomu mají jaksi nejbližší, tak se obávám, že pro ně to zas budou dovednosti, které si stejně nebudou schopni propojovat s ničím jiným.“* I on opět vidí problém v tom, že samotní studenti (zejména ti z čtyřletého gymnázia) nečtou žádné noviny a sběr informací jde mimo ně. *„Já jsem vždycky šokovaný, když se u někoho plus minus osmnáctiletého zeptám, jestli se třeba účastnil posledních voleb, které byly dejme tomu před půl rokem, a on na mě vytřeští oči s tím, že jako vůbec neví, o čem mluvím.“* Na druhou stranu uznal, že na gymnáziích není situace až tak zlá, horší jsou podle něj učiliště. Tam by byla mediální výchova nejvíce potřebná, ale současně je pro ně ztrátou času, protože studentů, kteří by například četli noviny, nebo se zajímali o aktuální dění je minimum. *„Zas na tom facebooku je to vidět, jak lidé, kteří jsou řekněme neinformovaní a ani nechtějí být informovaní, se prozrazují tím, jaké názory šíří a jak je obhajují. To jsou ti, kteří by tu mediální výchovu potřebovali, ale zas to jsou naopak ti, pro které je to úplně zbytné, protože jich se to nedotýká. To je paradox pro mě.“*

Šestá respondentka si není zcela jistá tím, že by byl samostatný předmět nutný. Především si myslí, že by jej nebylo ve školním vzdělávacím programu kam zařadit. *„Jako seminář si dovedu představit, nabízí se u nás třeba seminář, který srovnává literární díla s filmovou adaptací a seminář moderních dějin se určitě mediální výchovy také dotýká.“* Také uvedla, že by byla potřeba najít kompetentního člověka, který by tento seminář vyučoval. Mediální výchovu vnímá stejně jako pátý respondent spíše jako průřezové téma, které má co nabídnout v různých předmětech.

Ani poslední respondentka nevidí potřebu samostatného předmětu jako nutnou. Myslí si, že když kantor mediální výchovu dobře uchopí, tak je průřezové téma dostačující a dá se vhodně zařadit do běžného vyučování.

8.4.1 Shrnutí

Podle získaných poznatků jsem zjistila, že čtyři z oslovených pedagogů by o realizaci mediální výchovy formou samostatného předmětu stáli a viděli by v něm přínos. Zbylí tři respondenti si myslí, že mediální výchova má co nabídnout ve více předmětech a proto považují průřezové téma za vhodnější řešení. Někteří respondenti uváděli, že hlavní problém by byl v tom, aby byl takovýto samostatný předmět do školního vzdělávacího programu vůbec zařazen. Takto rozdílné názory vyplynuly i z dvou výzkumů realizovaných pro Jeden svět na školách. Výzkumníci agentury MEDIAN v roce 2017 zjistili, že pouze 14% gymnázií vyučuje mediální výuku jako samostatný předmět. Dalším výzkumem o rok později se potvrdilo, že pedagogové stále nemají jednotný názor na to, jakou formou by se měla mediální výuka do osnov zařadit. Polovina respondentů (55%) by ponechala mediální výchovu jako průřezové téma, ostatní hlasovali pro samostatný předmět (17% pro povinný a 27% pro volitelný). S tím souvisí i diskusní příspěvek ze setkání odborníků z oblasti mediální výchovy: *„Školy při naplňování školních vzdělávacích programů již nemají příliš prostoru pro posilování dalších potřebných gramotností. Nelze se bavit o implementaci jakýchkoliv dalších témat do výuky, pokud neřešíme, na úkor jakých znalostí a dovedností mají školy další vzdělávací požadavky vyučovat.“*⁶⁸

Oslovení respondenti si také nejsou jistí, jestli by se našel kantor, který by byl dostatečně kvalifikován k výuce samostatného předmětu. To souvisí s malým procentem kantorů, kteří mají v této oblasti odborné vzdělání a s absencí jednotného systému, podle kterého by se mohli učitelé orientovat v materiálech pro výuku. Většina vyučujících se stále cítí ve výuce mediální výchově nejistě (MEDIAN, 2018). V neposlední řadě si někteří kantoři myslí, že problém je i na straně studentů, kteří v dnešní době nemají zájem sledovat, co se aktuálně v jejich okolí i ve světě děje, což je pro efektivní výuku mediální výchovy nesmírně důležité. To odpovídá Jirákovu (2009) schématu, které dělí mediální výchovu na školní a mimoškolní složku, přičemž jsou obě složky stejně důležité. Příjemci navíc nejsou pasivní uživatelé médií, ale sami si aktivně vybírají, které obsahy z mediální nabídky využijí, a které ne (Jirák - Mičienka, 2006). Rovněž vidí překážku v tom, že někteří jejich kolegové k mediální výchově stále přistupují jako k něčemu méně důležitému a myslí si, že by se měla pozornost soustředit především na maturitní předměty.

⁶⁸ KADERKA, M.: Analýza stavu mediálního vzdělávání na základních a středních školách v ČR. Praha, 2018. s. 12-13.

8.5 Výuka pomocí odborníků z praxe

První respondentka na otázku, zda by uvítala možnost realizovat besedu nebo přednášku s lidmi z praxe odpověděla, že u nich na škole jeden novinář přímo učí. *“ Kolega je novinář a ten učí dobře. Jo musím říct, že jako velmi dobře, tenhle ten jeho styl se mi jako líbí a myslím si, že taky učí velmi prodemokraticky. Tak jako moderně a tak jak bych si asi představovala, že by i moje dcera měla tu výuku. “* Dalším takovýmto možností se rozhodně nebrání a vidí v nich pro studenty přínos. *„I já to s téma děckama dělám prakticky jo, přijde mi, že opravdu nejlépe se učí na těch praktických ukázkách, když mají noviny v ruce, když si můžou najít na tom internetu, srovnávat, podívat se jako, ale sama taky někdy trošku i tápu v poslední době přes ty internetové znalosti, tak některé věci mi taky úplně nejsou jisté a jasné a taky o tom jako přemýšlím. Ale snažím se, aby ty základní pojmy, které by oni měli znát, aby prostě znali. Ale je to boj s časem. “*

Druhá respondentka by tuto možnost také uvítala a dokonce mi i sdělila, že něco na ten způsob na jejich škole zorganizovala kolegyně v minulém roce. *„Nějaká přednáška o tom, jak ta média fungují, a že byly děcka spokojené, akorát, že kolegyně odešla a kontakt si nechala pro sebe, takže úplně nevím, kdo to byl, ale děcka byly spokojené. Myslím si, že by to bylo dobré, asi se na to možná i zaměříme, protože by asi bylo lepší, kdyby to řekl nějaký odborník v rámci třeba nějakého dvouhodinového workshopu, než když my to tak jakože látáme a pak si to někde tam vykážeme, že jsme to teda udělali. “*

Třetí respondentka už tuto zkušenost také má. Pro studenty uspořádala seminář s novinářkou z Olomouce a přednášku o mediální výchově se studenty Filozofické fakulty Univerzity Palackého. Také si do školy zvou novináře na projektové dny, které pořádají jednou ročně v červnu. *„To je na celý den a máme dopoledne a odpoledne jeden dvouhodinový kurz pro děcka. Takže to tak děláme, že tam přijdou i novináři, aby to nebylo jenom vše od nás. Děláme to jako celoškolský projektový den a každá komise si nachystá nějaká svoje témata, tak já jsem tam právě zařadila tu mediální výchovu a gramotnost. “*

Čtvrtá respondentka mi sdělila, že i oni takovéto přednášky organizují, sice ne úplně často, ale pokud se na tom s kolegy shodnou, vedení jim nebrání a vychází jim vstříc. Také měli v plánu uspořádat koncem letošního školního roku projektový den věnovaný mediální výchově. *„Měli jsme už ve škole nějaké novináře, nebo jsme se věnovali aktivitě, kterou určitě znáte, Fakescape, ta si myslím, že s mediální výchovou taky souvisí. No a teď jsme chystali před koncem školního roku jeden projektový den mediální výchovy, ale bohužel to teda realizováno nebude, tak možná v září. Ale tohle určitě vidíme jako přínos. “*

Pátý respondent nebyl z této možnosti tak nadšený, jako ostatní. Měl obavy, aby si studenti byli schopni něco z takovéto přednášky odnést. Problém vidí především v tom, že jsou mezi studenty čtyřletého a osmiletého gymnázia velké rozdíly. *„U těch osmiletáků tam jako cítím, že oni by byli schopni si z takové debaty, nebo z takového rozhovoru cosi odnést, zatím co ti čtyřletáci, kteří vlastně až do deváté třídy zůstávali na základní škole a tím pádem jim řekněme nějaké vyšší intelektuální výkony zůstaly skryty až do 15 let, tak potom na tom gymnáziu to ani nejsou schopni jakoby nějak dohnat.“* S tím souhlasila i šestá respondentka, která si myslí, že na středních školách mohou lidé z praxe působit jako oživení jednotlivých hodin a mohou také představit jiný úhel pohledu, ale jinak podle ní patří tato forma výuky spíš na vysoké školy.

Sedmá respondentka souhlasila, že by takováto forma přednášky mohla být pro žáky zajímavá, ovšem za předpokladu, že by nešlo jen o teorii, ale i praktickou činnost, na které by se mohli žáci podílet.

8.5.1 Shrnutí

Nabídku výuky odborníky či lidmi pracujícími v mediích by většina z oslovených pedagogů uvítala. Někteří také uvedli, že už s výukou prováděnou lidmi z praxe mají zkušenosti, ať už v rámci přednášek, nebo projektových dnů. Pospíšil a Závodná (2010) také uvádějí přednášky odborníků z praxe jako jednu z metod použitelných při výuce mediální výchovy. Uvádí, že je možné pozvat nejen žurnalisty, ale i zaměstnance rádií, televizí nebo nakladatele. V ideálním případě by mohla být takováto přednáška doplněná o exkurzi na jejich pracoviště. Pátý respondent měl obavy z toho, zda by takováto forma byla pro všechny studenty přínosná. Šestá respondentka si naopak myslí, že se takovéto přednášky hodí spíše na vysoké školy. Takovéto rozdílné názory vzešly i z výzkumu stavu výuky mediální výchovy na středních školách (MEDIAN, 2018), kde se vyučující neshodli na tom, zda by mediální výchovu měli vyučovat specializovaní pedagogové, lidé z praxe nebo učitelé „běžných“ předmětů.

8.6 Vzdělávání pedagogů v oblasti mediální výchovy

V této kapitole se zaměřím na shrnutí informací týkajících se toho, jak a zda vůbec se jednotliví pedagogové vzdělávali v oblasti mediální výchovy. První respondentka uvedla, že si je vědoma nabídky online kurzů, ale nikdy se žádného nezúčastnila a veškeré potřebné informace si v podstatě vyhledává sama. Školení nebo kurz by však přivítala, ale hlavní problém vidí ve financích. *„Tam je prostě vždycky problém v tom, že ty kurzy jsou většinou*

placené a my to máme v jednom balíčku prostě s „onivkama“ (ostatní přímé neinvestiční výdaje) to další vzdělávání a to jsou prostě třeba učebnice do školy pro nižší stupeň. A teď, tento rok, byly všechny poníženy, pokud se orientuju, jako oproti jiným letům. Takže to je fakt jako vždycky boj a je to úplně si myslím na všech školách, že je jako snaha, že se máme vzdělávat, ale vždycky je tam takové to, ale prosím vás snažte se, aby to bylo třeba mimo výuku nebo, já nevím, ne kurz za 3000, ať je to levnější. Jenomže ne vždycky ta cena - kvalita, víte jak to je.“ Druhá respondentka se rovněž žádného kurzu ani školení nezúčastnila a nazvala se samoukem. Stejně to mu bylo i v případě třetí respondentky.

Čtvrtá respondentka naopak využívá nabídky seminářů poměrně často už od roku 2001/2002. *„Tenkrát s tím přišel, teď nevím, jak se přesně jmenovala ta organizace, Partners Czech, nebo tak nějak a vytvořili interaktivní publikaci. Jmenovalo se to Rozumět médiím 1 a 2, tak z toho čerpám možná i do teď.“* Také se kromě jednorázových přednášek účastní workshopů v rámci letních škol, které pořádá Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci a v letošním roce navštěvuje semináře celoročního kurzu, který k mediální výchově pořádá Jeden svět na školách.

Pátý respondent se také žádného kurzu či školení nezúčastnil. Navíc si vzhledem k tomu, že nějakou dobu pracoval v novinách, nemyslí, že by nějaké školení potřeboval. *„Vzhledem k tomu, že já jsem i dělal v novinách, tak řekněme i nějaké praktické zkušenosti v tomhle směru mám a ještě mám teda nějaké další mimoškolní aktivity v komunální politice. Tam člověk taky musí tyhle ty dovednosti pilovat. Je fakt, že necítím ani nějakou potřebu chodit na nějaká školení, protože neskromně se domnívám, myslím si, že co potřebuju, tak vím. Samozřejmě, že by to mohlo být lepší, ale vzhledem k tomu, koho učím a co učím, tak si myslím, že je to dostačující.“*

Šestá respondentka se snaží vzdělávat samostudiem a navíc se i dříve zúčastnila semináře *Mediální výuka na škole*, který se uskutečnil v Olomouci. Poslední kantorka uvedla, že kromě přednášek knihovníků, na které pravidelně jako knihovnice školy chodí, se jiných kurzů nezúčastnila. Poté však ještě uvedla, že v době, kdy pracovala na základní škole, se zajímala o kurzy metod primární prevence.

8.6.1 Shrnutí

Pouze dva ze sedmi oslovených pedagogů se zúčastnili nějakého kurzu, semináře či workshopu orientovaného na výuku mediální výchovy. Jedna respondentka uvedla, že by o takovýto kurz stála, ale především z finančních důvodů, které má škola omezené, se ještě žádného nezúčastnila. Kaderka (2018) uvádí, že se mohou vyučující vzdělávat

prostřednictvím kurzů tzv. dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, Takovéto kurzy, nebo alespoň jejich části, si může nechat škola proplatit z grantových dotací a ve většině případu vznikají na základě poptávky učitelů. Aktuálně jsem však v nabídce kurzů ani jeden na téma mediální výchovy nenašla.⁶⁹ Zbytek respondentů se snaží vzdělávat samostudiem a informace vyhledává nejčastěji na internetu. Pátý respondent má jako jediný zkušenosti z dřívější práce v novinách. Tyto poznatky korespondují s výzkumem provedeným v roce 2017⁷⁰, kde bylo zjištěno, že pouze 35% středoškolských pedagogů se zúčastnilo nějakého kurzu, semináře nebo školení na téma mediální výchovy. Také jen třetina oslovených uvedla, že by takovéto školení uvítala přímo na jejich pracovišti nebo v blízkém městě.

Graf č. 6: Účast jednotlivých respondentů na kurzech k výuce mediální výchovy

⁶⁹ /online/ Vzdělávací nabídka pro pedagogy. Dostupné z: <https://www.dvpp.info/akce/> [cit. 2021-28-04].

⁷⁰ MEDIAN; Člověk v tísni: Výuka mediální výchovy na středních školách. 2017 – s. 20.

9. Závěr

Kategorie komparace většinou vycházely z otázek rozhovoru, ovšem tím, že byl každý rozhovor jiný a respondenti se rozpovídali o vyslovených otázkách v různé míře, jsem musela jednotlivé části ke každému tématu nejprve spojit dohromady. Hned na začátek musím říct, že jsem byla zjištěnými poznatky mile překvapena. Ani u jednoho z pedagogů jsem se nesetkala s tím, že by o mediální výchově neměl žádnou představu, nebo by ji do svých hodin nezařazoval. Ovšem na druhou stranu je nutno podotknout, že jsem rozhovor vedla vždy jen s jedním zástupcem každé školy. Proto nelze říct, že je tomu tak u všech češtinářů obecně. Výuka tohoto průřezového tématu je totiž velmi individuální a záleží na každém kantorovi, jak k ní přistupuje a jak moc času jí ve svých hodinách věnuje. Každý z nich prezentoval sám sebe, svoje názory a svoje metody. Avšak to, co považují za hlavní cíle mediální výchovy, odpovídá tomu, jak jsou tyto cíle definovány v odborné literatuře. Sochorová (2016) uvádí, že společně s dalšími průřezovými tématy se podílí na rozvoji hodnot a postojů každého studenta, seznamuje ho se základními vlastnostmi moderních médií a jejich podstatou a také vytváří tzv. mediální kompetence. Bína (2005) doplňuje, že mediální výchova rozvíjí vlastní kritický odstup od podnětů z okolního světa a nabídky mediálních obsahů; posiluje reflexi sama sebe v rámci společnosti; učí rozeznávat povahu a cíl mediálních sdělení a nabízí alespoň základní představu o týmové práci, týmové hierarchii a o vlastním tvůrčím potenciálu.

Nejčastěji jsem se tedy setkala s tím, že pedagogové pracují s aktuálními mediálními texty, což jsem do jisté míry očekávala. Překvapilo mě však například to, že se jedna z respondentek se studenty věnuje i dezinformačním webům nebo trollům, se kterými jsem se já osobně setkala až na vysoké škole. Také jsem pozitivně hodnotila to, že na některých školách realizují projektové dny, do kterých je zahrnována i mediální výchova a zvou si odborníky z praxe, aby studentům předali i jejich úhel pohledu. Studenti by si měli v ideálním případě osvojit nejen poznatky o principech fungování a chování médií, ale i umět tyto poznatky aplikovat při tvorbě vlastních mediálních sdělení – tzv. learning by doing. Vlastní tvorbou se nemyslí profesionální aktivity v reálných médiích, ale například tvorba školního časopisu, televize nebo spravování školních webových stránek, kde si vyzkouší práci v týmu, který má určitou hierarchii a schopnost pracovat pod určitým časovým i prostorovým tlakem. Studenti také získají přehled o tom, jaké faktory ovlivňují práci mediálních pracovníků, jako jsou například ekonomické prostředky, cíle daného média, zájmy a preference cíleného

publika, etické principy, či tlak ze strany vedení školy (Bína, 2005, 22). Tento přístup k mediální výchově je mi nejbližší.

Naopak jsem nečekala, že tak málo pedagogů, pouze dva z dotazovaných, absolvovalo nějaký kurz, či seminář, který by jim pomohl s tím, jak správně mediální výchovu vyučovat. Problém také vidím v tom, že každý z respondentů pracuje při výuce s jinými materiály a opět pouze dva z nich uvedli, že mají k dispozici učebnici. Rovněž jsem se setkala s tím, co jsem očekávala, a to, že někteří pedagogové vidí problém nejen v nedostatku času v rámci jednotlivých hodin, ale i v nezájmu studentů. Tento nezájem, nebo absenci potřeby sledovat dění ve světě i v našem okolí, pozoruji u mnoha mých vrstevníků i u lidí mladších, než jsem já. Je proto tedy těžké snažit se je naučit orientovat se v médiích, když o to sami nejeví zájem. Díky informacím získaným z rozhovorů jsem došla k názoru, že mediální výchova jako průřezové téma není ani na jednom ze sedmi oslovených gymnázií v Olomouckém kraji opomíjena. Musím však říct, že úroveň její výuky je různá a každý z kantorů k ní přistupuje jinak. To koresponduje s výsledkem analýzy, kterou v roce 2018 provedl Kaderka: *„Chybí metastudie, která by postihovala vše, co se v oblasti mediální výchovy ve vzdělávacím systému událo, a která by vyhodnotila výsledky akademických pracovišť, která se mediální výchovou zabývají.“*⁷¹.

Určitě by si zasloužila dostat více prostoty, a to jak z hlediska časové dotace v rámci ŠVP, tak i v možnostech vzdělávání kantorů. Já osobně bych v době svého studia na gymnáziu mediální výchovu jako volitelný předmět uvítala. Ovšem je otázka, zda by se našel dostatek studentů, který by o něj také projevil zájem a tento kurz by byl realizován. Kaderka (2018) vidí problém také v tom, že není mediální výchova na pedagogických fakultách vyučována jako samostatná aprobece a proto se musí pedagogové ve většině případů na její výuku připravit sami. To může být pro řadu z nich překážkou. Na druhou stranu ale nemůžu všechnu zodpovědnost přenášet na jednotlivé školy a pedagogy. Určitá snaha je potřeba do budoucna i od samotných studentů. Protože jak řekla jedna z respondentek: *„Tak, jak budou studenti informováni, takovou úroveň demokracie budeme v budoucnu mít.“*

⁷¹ KADERKA, M.: Analýza stavu mediálního vzdělávání na základních a středních školách v ČR. Praha, 2018. s. 13.

10. Seznam literatury a použitých pramenů

BEDNAŘÍK, P.: *O postavení dějin médií v mediální výchově*. IN: JIRÁK, J.; PASTOROVÁ, M.; KOL.: *K integraci mediální výchovy*. Univerzita Palackého v Olomouci. 2015. ISBN: 978-80-244-4624-0.

BÍNA, D.; KOLEKTIV.: *Výchova k mediální gramotnosti*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2005. ISBN 80-7040-844-8.

CEMES; RRTV.: *Stav mediální gramotnosti v ČR – výzkum úrovně mediální gramotnosti obyvatelstva nad 15 let*. 2011.

ČŠI.: *Mediální výchova na základních a středních školách ve školním roce 2017/2018*. Praha, 2018.

ČŠI.: *Rozvoj informační gramotnost na základních a středních školách ve školním roce 2016/2017*. Praha, 2018.

FRANK, T.; JIRÁSKOVÁ, V.: *K mediální výchově*. Praha: SPHV, 2008. ISBN 978-80-904187-4-5.

FSV UK – IKSŽ; RRTV.: *Studie mediální gramotnosti populace ČR – mediální gramotnost osob mladších 15 let*. 2016.

JIRÁK, J.: *Podmínky a limity zvyšování mediální gramotnosti v českém prostředí*. IN: MAŠEK, J.; SLOBODA, Z.; ZIKMUNDOVÁ, V.: *Mediální pedagogika v teorii a praxi*. Katedra výtvarné kultury Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni. 2009. ISBN: 978-80-7043-851-0.

JIRÁK, J.; ŠTASTNÁ, L.; ZEZULKOVÁ, M.: *Mediální výchova jako průřezové téma*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2018 – revidovaná verze.

JIRÁK, J.; WOLÁK, R.: *Mediální gramotnost – nový rozměr vzdělávání*. Praha: Radioservis, 2007. ISBN

KADERKA, M.: *Analýza stavu mediálního vzdělávání na základních a středních školách v ČR*. Praha, 2018.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007.

MEDIAN; *Člověk v tísni: Stav výuky mediální výchovy na středních školách*. 2018.

MEDIAN; *Člověk v tísni: Výuka mediální výchovy na středních školách*. 2017.

MIČIENKA, M.; JIRKÁK, J.: *Rozumět médiím: základy mediální výchovy pro učitele*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-239-6762-2.

NIKLESOVÁ, E.: *Teorie a východiska současné mediální výchovy*. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2007, ISBN 978-80-7040-995-4.

NIKLESOVÁ, Eva - BÍNA, Daniel. *Mediální gramotnost a mediální výchova*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010, ISBN 978-80-904247-6-0.

PASTOROVÁ, M.; JIRÁK, J.: *K integraci mediální výchovy*. Olomouc. 2015. ISBN: 978-80-244-4624-0.

POSPÍŠIL, J.; ZÁVODNÁ, L.: *Metodika výuky mediální výchovy*. IN: *Media4u Magazine*. Praha, 2/2010. ISSN: 1214-9187.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN: 978-80-247-3006-6.

SLOBODA, Z.: *Mediální výchova v rodině*. Olomouc: Centrum kulturních, mediálních a komunikačních studií při Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, 2013. ISBN: 978-80-244-4496-3.

SOCHOROVÁ, D.: *Mediální výchova: Reflexe učitelů českého jazyka a literatury*. Brno: Masarykovu univerzita, 2016. ISBN: 978-80-210-8523-7.

ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN: 80-86429-40-7.

ŠEBESTA, K.: *Od jazyka ke komunikaci – Didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. Praha, 1999. ISBN: 80-7184-711-9.

ŠTĚPANÍK, Jaroslav. *Umění jednat s lidmi 2 – komunikace*. Praha: Grada, 2005. ISBN: 80-247-0844-2.

VALENTA, P.: *Teoretická východiska mediální výchovy jako determinant mediálněpedagogické praxe*. IN: *Pedagogická orientace*, 27(3). Praha: Univerzita Karlova, 2017.

VERNER, P.: *Mediální výchova – průřezové téma*. Praha: Albra, 2016. ISBN: 978-80-7361-042-5.

10.1 Online zdroje:

/online/ Co je to masová společnost – Dostupné z: <https://mediagram.cz/dejepis/co-to-je-masova-spolecnost> [cit. 2020-06-01].

/online/ Dostupné z: <https://www.gcajkol.cz/web-index.html> / <https://www.gcajkol.cz/web-info-studijni-obory-volitelne-predmety.html> / <https://www.gcajkol.cz/web-info-studijni-obory-8-vseobecne.html> [cit. 2021-13-01].

/online/ Historie – Dostupné z: <https://www.gytool.cz/o-skole/historie> [cit. 2020-06-02].

/online/ Historie Slovanského gymnázia – Dostupné z: <https://www.sgo.cz/historie> [cit. 2020-06-02].

/online/ Historie školy – Dostupné z: <https://www.gymspk.cz/historie-skoly/> [cit. 2020-06-02].

/online/ Historie školy – Dostupné z: <https://www.gymun.cz/informace-o-skole/historie-skoly> [cit. 2020-06-02].

/online/ Mediální a filmová výchova – Dostupné z: https://www.gymjes.cz/files/svp/SVP_2015_G/N_17_mfv_0N.pdf, s. 1. [cit. 2021-13-01].

/online/ O gymnáziu – Dostupné z: <http://www.gjo.cz/o-gymnaziu/> [cit. 2020-06-02].

/online/ *Pražské povstání* – Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/prazske-povstani-8> [cit. 2020-06-01].

/online/ Průřezová témata – Dostupné z: https://www.gymjes.cz/files/svp/SVP_2015_G/N_02_pt_1V.pdf [cit. 2020-06-02].

/online/ *Směrnice Evropského parlamentu a rady 2007/65/ES* – článek - Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32007L0065>. [cit. 2020-03-01].

/online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: http://www.gjo.cz/upload/dokumenty/svp_od_1819.pdf [cit. 2020-06-02].

/online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: http://www.gymst.com/soubory/svp/ECCE_HOMO%20II_zari_2017.pdf [cit. 2020-06-02].

/online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: https://gyza.cz/storage/dokumenty/svp_gyza-komplet.pdf [cit. 2020-06-02].

/online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: https://gyza.cz/storage/dokumenty/svp_gyza-komplet.pdf [cit. 2021-13-01].

/online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: https://www.gymjes.cz/files/svp/SVP_2015_G/N_SVP_Gymnazium_Jesenik_1.9.2015+1.9.2019_RobBCh.pdf [cit. 2020-06-02].

/online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: <https://www.gymspk.cz/wp-content/uploads/2019/03/Vzdelany-clovek-ma-stale-bohatstvi-v-sobe-2019.pdf> [cit. 2020-06-02]

/online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: <https://www.gytool.cz/soubory/SVP/2016-08-18%20SVP%202009.pdf> [cit. 2020-06-02].

/online/ Školní vzdělávací program – Dostupné z: https://www.sgo.cz/uploads/page/20/doc/%C5%A0VP_vy%C5%A1%C5%A1%C3%AD_gymn%C3%A1zium.pdf [cit. 2020-06-02].

/online/ ŠVP – Průřezová témata – Dostupné z: https://www.gymun.cz/images/dokumenty_ke_stazeni/svpvg/Pr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1%20t%C3%A9mata.pdf [cit. 2020-06-02].

/online/ ŠVP – Průřezová témata – Dostupné z: https://www.gymun.cz/images/dokumenty_ke_stazeni/svpvg/Pr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1%20t%C3%A9mata.pdf. s. 45 [cit. 2021-13-01].

/online/ ŠVP – Průřezová témata – s. 44 Dostupné z: https://www.gymun.cz/images/dokumenty_ke_stazeni/svpvg/Pr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1%20t%C3%A9mata.pdf [cit. 2021-22-03].

/online/ VOJTĚCH, A.: *Mimořádné opatření*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví, 2020. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/dokumenty/mimoradne-opatreni-uzavreni-zakladnichstrednich-a-vysokych-skol-od-11320_18696_4135_1.html [cit. 2020-03-28].

/online/ Volitelné předměty – Dostupné z: https://www.gytool.cz/soubory/SVP/08_2020/PRILOHA_1_k_SVP_DG_PVP.pdf. s. 78. [cit. 2021-13-01].

/online/ Všeobecné informace – Dostupné z: <https://www.gcajkol.cz/web-skola-vseobecne-informace.html> [cit. 2020-06-02].

/online/ Vzdělávací nabídka pro pedagogy. Dostupné z: <https://www.dvpp.info/akce/> [cit. 2021-28-04].

11. Seznam použitých tabulek

Tabulka č.1: Charakteristika respondentů

Tabulka č.2: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Uničov

Tabulka č.3: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Šumperk

Tabulka č.4: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Litovel

Tabulka č.5: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Slovanském gymnáziu

Tabulka č.6: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Jeseník

Tabulka č.7: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Šternberk

Tabulka č.8: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Zábřeh

Tabulka č.9: Začlenění okruhů mediální výchovy do jednotlivých předmětů na Gymnáziu Hejčín

12. Seznam použitých schémat

Schéma č. 1: Složky a roviny podílející se na dosažení mediální gramotnosti.

Schéma č. 2: Hlavní složky tvořící ideální prostředí pro výuku.

Schéma č. 3: Postup pro vytvoření vyučovací strategie.

13. Seznam použitých grafů

Graf č. 1: Zahrnutí tematických částí mediální výchovy do osnov: 1. (kvinta) – 4. (oktáva) ročník

Graf č. 2: Začlenění MV do jednotlivých předmětů na zkoumaných gymnáziích během 1. až 4. ročníku

Graf č. 3: Počet hodin českého jazyka na gymnáziích v rámci jednotlivých ročníků

Graf č. 4: Délka pedagogické praxe vs. délka výuky mediální výchovy.

Graf č. 5: Hlavní cíle mediální výchovy dle oslovených respondentů.

Graf č. 6: Účast jednotlivých respondentů na kurzech k výuce mediální výchovy

14. Seznam příloh

Příloha č. 1: Znění emailu pro ředitele gymnázií

Příloha č. 2: Znění emailu pro jednotlivé pedagogy

Příloha č. 3: Seznam otázek

Příloha č. 4: Podepsaný informovaný souhlas R1

Příloha č. 5: Podepsaný informovaný souhlas R2

Příloha č. 6: Podepsaný informovaný souhlas R3

Příloha č. 7: Podepsaný informovaný souhlas R4

Příloha č. 8: Podepsaný informovaný souhlas R5

Příloha č. 9: Podepsaný informovaný souhlas R6

Příloha č. 10: Podepsaný informovaný souhlas R7

Příloha č. 11: Přepis rozhovoru číslo 1

Příloha č. 12: Přepis rozhovoru číslo 2

Příloha č. 13: Přepis rozhovoru číslo 3

Příloha č. 14: Přepis rozhovoru číslo 4

Příloha č. 15: Přepis rozhovoru číslo 5

Příloha č. 16: Přepis rozhovoru číslo 6

Příloha č. 17: Přepis rozhovoru číslo 7

14.1 Přílohy

Příloha č. 1: Znění emailu pro ředitele gymnázií

Vážený pane řediteli,

jsem studentkou druhého ročníku navazujícího magisterského studia na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (obor Mediální studia), a obracím se na Vás s prosbou o poskytnutí rozhovoru s jedním z Vašich pedagogů, vyučujících český jazyk/literaturu. Tématem mé diplomové práce je Realizace mediální výchovy na středních školách v Olomouckém kraji se zaměřením na gymnázia a český jazyk.

V diplomové práci nebude uvedeno jméno střední školy ani konkrétních pedagogů. Mým hlavním cílem je zjistit, jakým způsobem a zda vůbec je mediální výchova v Olomouckém kraji vyučována. Pokud budete souhlasit, poprosila bych Vás o kontakt na některého z Vašich pedagogů, se kterým bych se domluvila na konkrétním čase rozhovoru, v případě zájmu mohu zaslat i seznam otázek, ze kterých by se rozhovor skládal.

Předem děkuji za zvážení mé žádosti, s pozdravem

Bc. Adéla Blažková

Příloha č. 2: Znění emailu pro jednotlivé pedagogy

Dobrý den,

jsem studentkou druhého ročníku navazujícího magisterského studia na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (obor Mediální studia), a obracím se na Vás s prosbou o poskytnutí rozhovoru. Tématem mé diplomové práce je Realizace mediální výchovy na středních školách v Olomouckém kraji se zaměřením na gymnázia a český jazyk. Mým hlavním cílem je zjistit, jakým způsobem a zda vůbec je mediální výchova v Olomouckém kraji vyučována.

Na webových stránkách Vašeho gymnázia jsem našla kontakt na pedagogy vyučující tento předmět, a proto se obracím s prosbou přímo na Vás. Vzhledem k současné situaci, která mi neumožňuje přijet za Vámi do školy, bych rozhovor realizovala prostřednictvím mobilního telefonu. V diplomové práci nebude uvedeno jméno střední školy ani konkrétních pedagogů.

Předem děkuji za zvážení mé žádosti, s pozdravem

Bc. Adéla Blažková

Příloha č. 3: Seznam otázek

1. Jak dlouho už pracujete jako pedagog?
2. Zařazujete mediální výchovu do svých hodin od začátku vaší pedagogické praxe?
3. Co bylo hlavním impulzem, který vedl k tomu, že jste začal/a mediální výchovu vyučovat?
4. Váš osobní názor na důležitost mediální výchovy?
5. Jakou formou mediální výchovu ve svých hodinách realizujete?
 - a. Jaké pomůcky/nástroje v hodinách používáte?
 články, reklama, videa, filmy a dokumenty o médiích, učebnice, připravené pracovní listy, odbornou literaturu, vlastní materiály
6. Jak často mediální výchovu do svých hodin zařazujete?
7. Považujete realizaci mediální výchovy v rámci průřezového tématu za dostatečnou, nebo byste spíše přivítal/a mediální výchovu jako samostatný předmět? Ať už povinný předmět nebo povinně volitelný seminář.
8. Myslíte si, že v rámci Vašeho pracoviště existují nějaké překážky k začlenění mediální výchovy do výuky?
 - a. Například nedostatečná informovanost ostatních pedagogů, nezájem studentů nebo nízká vybavenost jednotlivých učeben.
9. Proč si myslíte, že je mediální výchovu problematické začlenit jako samostatný předmět?
 - a. Například nízká odbornost pedagogů, priorita na jiné předměty nebo nedostatek odborníků, kteří by pedagogy v tomto tématu vzdělávali.
10. Uvítal/a byste například výuku prováděnou lidmi z praxe (novináři/mediální odborníci)?
11. Jak jste se vzdělával/a v oblasti mediální výchovy a toho, jak ji vyučovat Vy?
 - a. Zúčastnil/a jste se například nějakého kurzu, semináře nebo školení zaměřeného na mediální výchovu?
12. Jaké zdroje a materiály využíváte na přípravu hodin, ve kterých je mediální výchova začleněna?
13. Jakým tématům se v hodinách věnujete?
 - a. nebezpečí v prostředí internetu
 - b. média a jejich role ve společnosti
 - c. manipulace a propaganda
 - d. reklama, její působení a regulace

- e. fungování a charakteristiky nových médií
- f. mediální realita
- g. fungování a charakteristiky tradičních médií
- h. role médií v moderních dějinách
- i. právní a etické rámce novinářské praxe
- j. vlastnictví a ekonomické fungování médií

14. Jaké typy aktivit využíváte k výuce mediální výchovy nejčastěji?

- a. analýzy mediálních sdělení (články, reportáže)
- b. diskuse o aktuálních mediálních kauzách
- c. diskuze o různých mediálních tématech
- d. žáci vytvářejí mediální produkty
- e. promítání filmů a práci s audiovizuálními materiály týkajícími se médií
- f. aktivity z pracovních listů a učebnic
- g. přednášky na dané téma
- h. besedy s novináři a mediálním odborníky
- i. exkurze do médií

15. Nepovažujete mediální výchovu za stejně důležitý, nebo dokonce důležitější předmět, než některý z povinných předmětů?

Příloha č. 4: Podepsaný informovaný souhlas R1

INFORMOVANÝ SOUHLAS S VYUŽITÍM VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

zaznamenaného pro účely praktické části magisterské diplomové práce

Realizace mediální výchovy na středních školách v Olomouckém kraji v rámci předmětu Český jazyk

Výzkum probíhá pro účely zpracování praktické části magisterské diplomové práce na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky Univerzity Palackého v Olomouci.

Cílem tohoto výzkumu je prostřednictvím rozhovorů s pedagogy analyzovat, jak oni samotní mediální výchovu vyučují, zda ji vůbec vyučují a zda ji považují za důležitou.

Pro účely analýzy nejsou důležité osobní údaje respondentů (jako je například jméno, bydliště či organizace, ve které jsou zaměstnáni). Rozhovor, který bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na konkrétní osobu.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru pro účely výše popsaného výzkumného projektu.

V*Olomouci*.....

Dne*9. 10. 2022*.....

Podpis:

Podpis výzkumníka:

Příloha č. 5: Podepsaný informovaný souhlas R2

INFORMOVANÝ SOUHLAS S VYUŽITÍM VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

zaznamenaného pro účely praktické části magisterské diplomové práce

Realizace mediální výchovy na středních školách v Olomouckém kraji v rámci předmětu Český jazyk

Výzkum probíhá pro účely zpracování praktické části magisterské diplomové práce na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky Univerzity Palackého v Olomouci.

Cílem tohoto výzkumu je prostřednictvím rozhovorů s pedagogy analyzovat, jak oni samotní mediální výchovu vyučují, zda ji vůbec vyučují a zda ji považují za důležitou.

Pro účely analýzy nejsou důležité osobní údaje respondentů (jako je například jméno, bydliště či organizace, ve které jsou zaměstnáni). Rozhovor, který bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na konkrétní osobu.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru pro účely výše popsaného výzkumného projektu.

V LITDHI

Dne 11.3.2020

Podpis:

Příloha č. 6: Podepsaný informovaný souhlas R3

INFORMOVANÝ SOUHLAS S VYUŽITÍM VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

zaznamenaného pro účely praktické části magisterské diplomové práce

Realizace mediální výchovy na středních školách v Olomouckém kraji v rámci předmětu Český jazyk

Výzkum probíhá pro účely zpracování praktické části magisterské diplomové práce na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky Univerzity Palackého v Olomouci.

Cílem tohoto výzkumu je prostřednictvím rozhovorů s pedagogy analyzovat, jak oni samotní mediální výchovu vyučují, zda ji vůbec vyučují a zda ji považují za důležitou.

Pro účely analýzy nejsou důležité osobní údaje respondentů (jako je například jméno, bydliště či organizace, ve které jsou zaměstnáni). Rozhovor, který bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na konkrétní osobu.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru pro účely výše popsaného výzkumného projektu.

V Olomouci

Dne 14. 5. 2020

Podpis:

Příloha č. 7: Podepsaný informovaný souhlas R4

**INFORMOVANÝ SOUHLAS S VYUŽITÍM VÝZKUMNÉHO
ROZHOVORU**

zaznamenaného pro účely praktické části magisterské diplomové práce

**Realizace mediální výchovy na středních školách
v Olomouckém kraji v rámci předmětu Český jazyk**

Výzkum probíhá pro účely zpracování praktické části magisterské diplomové práce na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky Univerzity Palackého v Olomouci.

Cílem tohoto výzkumu je prostřednictvím rozhovorů s pedagogy analyzovat, jak oni samotní mediální výchovu vyučují, zda ji vůbec vyučují a zda ji považují za důležitou.

Pro účely analýzy nejsou důležité osobní údaje respondentů (jako je například jméno, bydliště či organizace, ve které jsou zaměstnáni). Rozhovor, který bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na konkrétní osobu.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru pro účely výše popsaného výzkumného projektu.

V *Šabířka*

Dne *15. 5. 2020*

Podpis: *Šabířka*

Příloha č. 8: Podepsaný informovaný souhlas R5

INFORMOVANÝ SOUHLAS S VYUŽITÍM VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

zaznamenaného pro účely praktické části magisterské diplomové práce

Realizace mediální výchovy na středních školách v Olomouckém kraji v rámci předmětu Český jazyk

Výzkum probíhá pro účely zpracování praktické části magisterské diplomové práce na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky Univerzity Palackého v Olomouci.

Cílem tohoto výzkumu je prostřednictvím rozhovorů s pedagogy analyzovat, jak oni samotní mediální výchovu vyučují, zda ji vůbec vyučují a zda ji považují za důležitou.

Pro účely analýzy nejsou důležité osobní údaje respondentů (jako je například jméno, bydliště či organizace, ve které jsou zaměstnáni). Rozhovor, který bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na konkrétní osobu.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru pro účely výše popsaného výzkumného projektu.

V Olomouč

Dne 21.4.2020

Podpis:

Příloha č. 9: Podepsaný informovaný souhlas R6

INFORMOVANÝ SOUHLAS S VYUŽITÍM VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

zaznamenaného pro účely praktické části magisterské diplomové práce

Realizace mediální výchovy na středních školách v Olomouckém kraji v rámci předmětu Český jazyk

Výzkum probíhá pro účely zpracování praktické části magisterské diplomové práce na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky Univerzity Palackého v Olomouci.

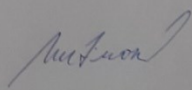
Cílem tohoto výzkumu je prostřednictvím rozhovorů s pedagogy analyzovat, jak oni samotní mediální výchovu vyučují, zda ji vůbec vyučují a zda ji považují za důležitou.

Pro účely analýzy nejsou důležité osobní údaje respondentů (jako je například jméno, bydliště či organizace, ve které jsou zaměstnáni). Rozhovor, který bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na konkrétní osobu.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru pro účely výše popsaného výzkumného projektu.

V^U OLSANECH.....

Dne 21. 4. 2020

Podpis:

Příloha č. 10: Podepsaný informovaný souhlas R7

**INFORMOVANÝ SOUHLAS S VYUŽITÍM VÝZKUMNÉHO
ROZHOVORU**

zaznamenaného pro účely praktické části magisterské diplomové práce

**Realizace mediální výchovy na středních školách
v Olomouckém kraji v rámci předmětu Český jazyk**

Výzkum probíhá pro účely zpracování praktické části magisterské diplomové práce na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky Univerzity Palackého v Olomouci.

Cílem tohoto výzkumu je prostřednictvím rozhovorů s pedagogy analyzovat, jak oni samotní mediální výchovu vyučují, zda ji vůbec vyučují a zda ji považují za důležitou.

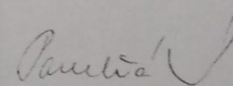
Pro účely analýzy nejsou důležité osobní údaje respondentů (jako je například jméno, bydliště či organizace, ve které jsou zaměstnáni). Rozhovor, který bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na konkrétní osobu.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru pro účely výše popsáného výzkumného projektu.

V Olomouci

Dne 25.5.2020

Podpis:

Příloha č. 11: Přepis rozhovoru číslo 1

AB: Tak já mám tady pro vás informovaný souhlas, že si ten rozhovor můžu nahrát. Nebude nikde uveřejněno vaše jméno, aby se nemohlo spojit, kdo je z jaké školy.

- R1: Ano.

AB: Tak na úvod bych se vás zeptala, jak dlouho už vlastně pracujete jako pedagog?

- R1: Jako pedagog, aha, no já myslím, že asi 19 let, moment, no, je to tak no, teď v podstatě asi dvacátým rokem.

AB: A mediální výchovu teda vyučujete už od začátku?

- R1: Ne, to rozhodně ne.

AB: A co vás teda vedlo k tomu, že jste vlastně začala?

- R1: Ono to asi hodně souviselo s publicistickým funkčním stylem. Ono se to vlastně bralo od počátků, ale tak nějak větší důraz se začal brát, až když to směřovalo k nějakému výstupu, to znamená k té maturitě. Takže to bude tak poloviční doba, deset – dvanáct let. Jo, protože předtím byla ještě maturita na nečisto, takže už od těch startovacích jakoby prvních takových těch před typů té současné státní maturity.

AB: A co teda považujete za vlastně nějaký hlavní cíl mediální výchovy, co studentům předat?

- R1: No, podle mého je to nějakým způsobem naučit orientovat se v mediálním světě, to znamená seznámit je se zásadními základními pojmy, naučit je orientovat se v médiích, alespoň tedy prakticky, když dostanou tištěná média, i samozřejmě v na internetu popřípadě oni využívají dneska už jako média jako sociální sítě.

AB: No určitě.

- R1: Takže v podstatě pokud možno, všude a seznámit je s těmi základními pojmy, které v podstatě podle mě by každý občan vlastně demokratické země měl znát. Rozdíl třeba mezi veřejnoprávním a soukromým médiem. Popřípadě co jsou to média bulvární a naopak seriózní, popřípadě jakým způsobem by se měli orientovat v dnešním světě informací, to znamená jak vyhledávat zdroje, popřípadě co jsou to dezinformační weby, dělám s nima samozřejmě i takové věci jako co je to hoax popřípadě fake, deepfake a snažím se i nějakým způsobem, já sice jako vím, že by školy měly být úplně jako politicky neutrální, ale myslím si, že v dnešním světě to prostě nejde, pokud máme učit...

AB: To je pravda.

- R1: ...pokud máme učit, prostě orientaci v mediální světě, tak to nejde. Učitel by měl být rozhodně na straně demokracie, tak já se snažím, aby všechno, co vlastně děláme, aby nějakým způsobem bylo ve smyslu demokracie a bylo o výchově k demokracii.

AB: Takže třeba i v hodinách pracujete s nějakými aktuálními mediálními výstupy? Někaké články, reportáže?

- R1: Ano, samozřejmě. To znamená v podstatě většinou, oni si donesou noviny, pracujeme i s jednotlivými částmi těch novin. Nacházíme si různě, já nevím, co je to perex a tak dále, nejdřív po té formální stránce a pak po té obsahové stránce, protože jak ať počínaje bulvarizací titulku a podobnými věcmi, až po to, jakým způsobem třeba různá média zacházejí s různými informacemi že, to znamená, jak zachází veřejnoprávní médium a jak zachází soukromé médium. Co má třeba na jako otvůrák, jako hlavní článek, veřejnoprávní médium ve stejný den a soukromé. A jestli to může mít třeba nějaký vliv na to, kdo vlastní třeba ano to médium a podobně. Ale jako logicky jo, já se snažím, aby oni sami nějakým způsobem přemýšleli, určitě taky upozorňujeme na ty dezinformační weby, protože si myslím, že dneska je to velmi důležité, že jsou i stránky, kde jsou, kde vlastně se s nimi mohou seznámit, co tam asi zhruba patří a co je to troll, trollí hnízdo, prostě tyhle věci. Ale jim to není úplně neznámé, jako těm studentům jo.

AB: Já si myslím, jako že určitě v dnešní době.

- R1: No, to jsme právě.. dělám to i jako takovou formou, že oni třeba sami si, každý vezme nějaký pojem a zpracují si ho, najdou si příklad, dostanou ode mě jako úkol a taky to dopadá jako velmi dobře.

AB: Ale na druhou stranu z vlastní zkušenosti, když jsem teda už v roce 2014 maturovala na gymnáziu, tak my jsme třeba tohle vůbec nedělali. Tak proto jsem se na to vrhla, jakoby téma té diplomky, že mě zajímá, jestli se to vlastně nějak posunulo.

- R1: Já si myslím, že se to lehce posouvá, ale je to přesně otázka jako lidí, někdo to dělá a někdo to prostě nedělá. Protože my to v podstatě přikázané nikde nemáme a hlavní cíl je vždycky, aby ti studenti udělali maturitu. Tohle pořád mi přijde jako taková nastavba, ale pro měj jako důležitá, proto to s něma dělám, proto taky třeba i používám, vím, že existuje Svět médií, stránky Gymnázia na Zatlance, a tak dál, z toho i sem tam nějaký pracovní list třeba taky si stáhnou jo takže, ale mám i jako svoje postupy, vím, že které se mi třeba jako osvědčily, a se kterými prostě jako pracuju.

AB: A můžete něco uvést jako příklad?

- R1: Třeba jakým způsobem?

AB: Ano.

- R1: No tak třeba zrovna dobře se mi osvědčuje, že si vysvětlíme tedy ten, to veřejnoprávní a soukromé, řekneme si, jaká jsou soukromá u nás, jaká jsou veřejnoprávní obecně že, a potom třeba hledáme ve stejný den ty různé stránky. Jo, jak vypadal prostě ty otvíráky popřípadě, že jim zadám vlastně ty pojmy, bavíme se o pojmech třeba určitých, které s tím souvisí. Oni si je najdou a pak se o tom bavíme, pak o tom diskutujeme. Říkáme si příklady, oni říkají příklady, já k tomu doplňuju, to taky funguje dobře. Nebo pracujeme přímo s těmi novinami, já je třeba nechám přinést různé typy a právě tištěných novin, médií a teď si řekneme ano, jaký je rozdíl mezi tím bulvárem a hledáme, co je typické pro bulvární a naopak co je typické, jaký je celoplošný, jaký je regionální. Všechny tyhle pojmy se dají prakticky na těch třeba na těch tištěných dělat. Na těch internetových třeba hledáme zdroje, jo k tomu je výborný jeden z těch pracovních listů z toho Světa médií, tam třeba jak zacházet se zdroji, jak je hledat, popřípadě jak, jakým způsobem přemýšlet o tom, že ty stránky třeba jsou dezinformační jo, to znamená, že cílem je někoho zmanipulovat, nějakým způsobem ovlivnit, já nevím, ten člověk na ně nechodí, založil je jenom z toho důvodu, že chce prostě.. Takže to se mi jako taky.., ale já tomu jako věnuju prostě více času, než bych měla jako na ten publicistický styl mít jo, takže pak zase ubírám někde jako jinde.

AB: Takže je to vaše iniciativa.

- R1: Ano, no ve směr ano, přesně tak. Ale my to máme jako v podstatě poměrně volné podle toho rámcového vzdělávacího programu školství, máme prostě volné pole působnosti. Já můžu, když se vlezu časově, tak jako můžu jo. Ale je to prostě jako opravdu na nás.

AB: A uvítala byste třeba osobně, kdyby byla možnost pro některé studenty v rámci buď povinného předmětu, nebo nějakého volitelného semináře, jakoby mediální výchovu jako samostatný předmět?

- R1: Určitě by to dokázalo asi naplnit jednorocní seminář jo, ale výhledově, pokud bude matematika, tak to nevidím. Protože přiznejme si..

AB: (smích) určitě, určitě.

- R1: .. to už bude boj i příští rok, už teď o tom přemýšlej, jestli si vzít třeba češtinu nebo matematiku jo, ono to se dá třeba i hezky dát do toho češtinářského semináře v tom čtvrtém ročníku, věnovat tomu třeba i měsíc. Tam se to vleze, s šikovnými třídami a skupinami, jako bez problémů, ale mít ten seminář jo do budoucna. To bude otázka.

AB: Ale uvítala byste to.

- R1: Tak, ano. Já bych uvítala, vůbec aby třeba, nevím, jak bych to řekla, protože učitele vždycky nejvíc donutí ten výstup, když musí být, to znamená třeba, aby tam i u maturity to byly v didaktickém testu třeba nějak otázky, které k tomu směřují, to by přinutili všechny pracovat tady s tímto pojmem jo, protože myslím si, že z hlediska praktického života je to možná důležitější, než půlka světové literatury, kromě Orwella (smích). Tak, ale já si myslím, že to je hrozně individuální na těch školách, že někdo to dělá a někdo to nedělá.

AB: No právě.

- R1: A to musí totiž být jako nejenom kantor, který to považuje za důležité, ale který se sám chce orientovat a který sleduje ten vývoj prostě na společensko-politickém, prostě nějakém v nějakých médiích ten společensko-politický vývoj, a to není prostě u nás každý. Spousta kantorů už je unavených, já jim rozumím, už jim to třeba jako nic neříká a spousta má chvíličku do důchodu jo, taky už prostě nechtějí vstřebávat úplně nové věci. Nebo podívejte se, oni vstřebali už tolik nových věcí a pořád se to na ně valí, že je to fakt jako náročnější jo. To je.. takže, já je jako neodsuzuju jo, já si jenom myslím, že by možná prostě si zasloužili jako větší třeba podporu nebo já nevím, kdyby jako nějaké pracovní listy byly vypracované oficiální myslím si, že pak by se k tomu možná jako dostalo více lidí, zatím co momentálně je to takové na té iniciativě toho kantora najít si ty informace, orientovat se sám v tomhle světě a v podstatě asi i sám hledat jo, protože ten Svět médií jsem našla jako, protože jsem hledala.

AB: Jasně no, ten kdo o tom neví, nebo o to nemá zájem, že ano.. A zúčastnila jste se třeba nějakého online kurzu. Já vím, že zrovna ten Jeden svět na školách často vypisuje.

- R1: Tam to bývá, to vím, ale nezúčastnila jsem se. Já jedu jakoby svoji linii, že si to zjišťuju v podstatě sama.

AB: Tak jde vidět, že máte přehled a že o to máte zájem.

- R1: Já vím, že u nás tady tohle přes ten Jeden svět to myslím, dělá kolega Němec přes ZSV, ten se o to hodně zajímá a... ale a ten vede i vlastně ZSV tímhle způsobem velice jakoby široce, ale jinak já si jedu jako svoji, svoji prostě...

AB: A na závěr bych se vás ještě zeptala, jestli byste uvítala, kdyby byla třeba nějaká možnost, já nevím, v rámci třeba jedné hodiny, pozvat někoho z té praxe, třeba nějakého novináře?

- R1: Jo, a nám tady jeden novinář i učí (smích).

AB: Ano?

- R1: Kolega je novinář a ten učí dobře. Jo musím říct, že jako velmi dobře, tenhle ten jeho styl se mi jako líbí a myslím si, že taky učí velmi prodemokraticky. Tak jako

moderně a tak jak bych si asi představovala, že by i moje dcera měla i tu výuku. Takže jako proč ne? Tohle je vždycky přínosné, určitě, určitě ano. Kdyby ta možnost byla. A já bych třeba i přivítala, jak jste říkala nějaké třeba školení, nebo nějaký jakoby kurz, ale tam je prostě vždycky problém v tom, že ty kurzy jsou většinou placené a my to máme v jednom balíčku prostě s „onivkama⁷²“ to další vzdělávání a to jsou prostě třeba učebnice do školy pro nižší stupeň a máme to v jednom balíčku s nemocenskou. A teď, tento rok, byly všechny „onivky“ poníženy, pokud se orientuju, jako oproti jiným letům. Samozřejmě jinak byly finančně posíleny třeba já nevím, jinak jsou platy, jinak jsou ve třídách, jde to na odučené hodiny že, ne na studenta, ale bohužel jako „onyfky“ byly zkrácené. Takže to je fakt jako vždycky boj a je to úplně si myslím na všech školách, že je jako snaha, že se máme vzdělávat, chodí nám vždycky, ale vždycky je tam takové jako ale, prosím vás snažte se, aby to bylo třeba mimo výuku, ať už vám nemusíme ty suply.. a nebo, já nevím, ne kurz za 3000, ať je to levnější. Jenomže né vždycky ta kvalita jakoby, ta cena - kvalita, víte jak to je, jo? Takže možná ještě lepší by bylo třeba právě ta novinařina a ta návštěva v té třídě, to si myslím jako..

AB: No my právě i u nás, teda až na vysoké, máme spoustu pedagogů, kteří jsou z praxe a je to hodně zajímavé slyšet to i z druhé strany, nejen nějakou teorií.

- R1: No určitě, já to s těma děckama dělám prakticky jo, přijde mi, že opravdu nejlépe se učí na těch praktických ukázkách, když mají noviny v ruce, když si můžou najít na tom internetu, srovnávat, podívat se jako, ale sama taky někdy trošku jako i tápu právě v poslední době přes tu, přes ty internetové znalosti někam třeba, tak některé věci mi taky úplně nejsou jisté a jasné a taky o tom jako přemýšlím. Ale snažím se, aby ty základní pojmy, které by oni měli znát, aby prostě znali. Jinak ten rámeček jo, co je to fejeton a co je to sloupek a co je to prostě jako zpráva a článek. Jo a třeba i z těch moderních feature a jiný věci. Ale je to boj s časem.

AB: Určitě, ale musím teda říct, že jste mě velmi mile překvapila. Jste teda první respondent, mám všech 8 gymnázií, co jsou v Olomouckém kraji. Ale čekala jsem teda, situaci daleko horší, tak uvidíme, co bude na ostatních školách.

- R1: Já si myslím ale, že to možná nebude tak špatné, jdete i na Hejčín?

AB: Ano, ale zatím se mi neozvali, takže..

⁷² ONIV = ostatní přímé neinvestiční výdaje

- R1: Tam si myslím, že možná se taky jako, ale taky to možná bude takový něco mezi ZSV a českým jazykem. Ale my to máme v tom publicistickém stylu, si myslím, že do toho publicistického stylu to patří, jo.

AB: Jo, já jako čerpám jenom z té své zkušenosti z toho svého studia na gymnáziu, takže...

- R1: A vy jste studovala?

AB: V Uničově. Jako určitě nemůžu říct, že bysme neprobírali nic, ale určitě to nebylo na takové úrovni, jak vy se věnujete se svými studenty.

- R1: Jo já tomu tak dávám vždycky takových jako bych řekla 4 – 5 hodiny. Hodně se snažím a nikdy to není najednou, že se k tomu třeba vracím ještě, ale podle mě je to prostě důležité, protože tak jak budou studenti informovaní, tak v budoucnu třeba budeme takovou úroveň demokracie mít.

AB: No určitě.

- R1: Takže, říkám, je to třeba zase potom na úkor některých věcí v literatuře, které já už třeba nepovažuji za důležité.

AB: Ano, tak já vám mockrát děkuju.

- R1: Není zač.

Příloha č. 12: Přepis rozhovoru číslo 2

AB: Tak na začátek se vás zeptám, jak dlouho už vlastně pracujete jako pedagog?

- R2: Tak od roku 2006, s tím, že 5 let jsem měla mateřskou, takže nějakých skoro 10 let vlastně jako aktivně.

AB: A mediální výchovu teda vyučujete už úplně od začátku?

- R2: Ne, to je určitě až když jsem přišla po mateřské, to znamená, teď jsem tady po mateřské pátý rok a předtím si myslím, že to nebylo, nebo jsem to nezaznamenala.

AB: A co teda bylo tím impulzem, nebo bylo to Vaše rozhodnutí?

- R2: No, naše jako úplně češtinářů nebylo, já si myslím, že to je normálně příkaz jako z hora, že je to vlastně v ŠVP, RVP a úplně si nejsem jistá, jestli to původně nebylo v rámci občanky a pak jsme to dostali my. Ale teďka si opravdu nejsem jistá, jestli to tam nebylo už před tou mateřskou, jestli jsem to nezapomněla.

AB: Jo.

- R2: Ale každopádně teď to máme jako průřezové téma ve dvou ročnících vlastně.

AB: Takže jenom v češtině?

- R2: No, já mluvím za češtinu, ale je to určitě i v IVT, jako tady v tomto to je. Jestli je to třeba v občance, to úplně netuším.

AB: Dobře, a co považujete za nějaký hlavní cíl mediální výchovy?

- R2: No, oficiálně my to máme napsané tak, že vlastně děcka se mají seznámit s těmi jednotlivými útvary, mají si zkusit něco jako napsat a mají třeba, v kvartě a tercii je výstupem časopis, že mají každý vytvořit, buď třídní časopis, anebo v tom třetíáku třeba potom po skupinkách v 5 lidech mají se pokusit vytvořit nějaký časopis. Myslím si, že spíš jakoby asi pro mě cílem mělo být, je seznámit je s tím, jak ta média fungují. Alespoň trošku, jestli někdo z nás vůbec jako ví, jak to funguje, a upozornit je spíš na taková ta úskalí, jako nevěřit všemu, jak se zorientovat v těch informacích, pracovat s těmi texty, to si myslím, že je asi ten smysl no.

AB: Dokázala byste nějak říct obecně, jak často vlastně mediální výchovu do hodin zařazujete?

- R2: Tak, máme to tam zařazeno, jak říkám, jako to průřezové téma. To znamená, když se dostaneme na tu publicistiku a ty jednotlivé útvary, tak to je vlastně jako jedna část a jinak já třeba pracuju, jestli se to dá teda považovat za mediální výchovu, úplně nevím, co pod tím jako myslíte třeba vy, ale já hodně často pracuju s články, jak v dějepise, protože mám druhý obor dějepis, tak i v té češtině. Že děckám třeba dávám recenze, nebo když třeba loni umřel Karel Gott, že jo, bylo spousta článků, tak nějaký

vytisknu, udělám k tomu takový jakoby rozbor, bavíme se o tom, jak tam ty informace jsou použité, kde to ten autor vzal, jak to myslel, i z toho mluvnického i z takového obsahového hlediska to rozebíráme. A to samé vlastně dělám i hodně často jako v dějepise, že třeba děckám k nějakým těm modernějším dějinám třeba dám článek nějaký a bavíme se o tom. Jestli se toto dá považovat za mediální výchovu.

AB: No určitě.

- R2: Samozřejmě dokumenty různé, jako používám v té výuce, takže to asi tam patří taky.

AB: Kdybyste vlastně měla říct, tak zdá se vám mediální výchova jako průřezové téma vlastně dostatečné nebo byste uvítala i samostatný předmět, ať už povinný nebo nějaký volitelný?

- R2: No, já si myslím, že kdyby, nemůžu mluvit právě za ostatní kolegy, já si třeba myslím, že o těch médiích a o tom jak fungují, mluvím poměrně často, ale to mluvím jako já třeba za sebe. Že když je nějaké dejme tomu, a mám pocit že spíš možná i víc v dějepise, než v češtině, že když je nějaké konkrétní téma se řeší, tak se o tom s děckama bavím, teďka zaznamenali jste to, jak se o tom baví v novinách, co se o to píše a tak dál. Nemůžu mluvit za ostatní kolegy, jestli to vlastně dělají samozřejmě jo, takže pokud by to zůstalo omezené jenom na to, jak to máme v těch osnovách, že je to vlastně v těch dvou ročnících v rámci té publicistiky, tak je to málo samozřejmě, ale předpokládám, že i ostatní kolegové to zmiňují nějak jinak prostě.

AB: Ano, určitě. Zúčastnila jste se nějakého třeba online kurzu?

- R2: Ne...

AB: Takže všechno...

- R2: Jsem samouk.

AB: Proč si myslíte, že vlastně je problematické na nějakých školách tu mediální výchovu takhle začlenit, protože převládá nějaký teorém, že chemie je třeba důležitější, ale ne každý ji takhle uplatní.

- R2: Jo, to převládá asi na každé škole, to jsou takové spory. Možná se s tím setkáte víc na těch školách mezi těmi humanitními a těmi přírodovědnými obory, protože my tady taky pořád řešíme, že hlavně matematika potřebuje hodně času a že ta čeština a dějepis, že to tolik času nepotřebuje: Já jsem třeba jiného názoru, ale nebudu se s nikým hádat.

AB: Já s vámi souhlasím. (smích)

- R2: Ale myslím si, že by to bylo potřeba víc jako ty děcka jako směřovat k tomu, aby se zajímali. Protože ono mediální výchova je jedna věc, je to jako teoreticky, ale já

čím dál víc narážím na to, že těch informací je strašně moc, ale ty děcka to vůbec nesledují. Jako, že mě to až překvapuje, že v tom dějepise se zeptáte, tak viděli jste, nebo já nevím, dívali jste se na nějaký seriál, teďka běží tohle, zaznamenali jste to v novinách, a oni neví. Nevím, jestli je to prostě generační záležitost nebo je to nezajímá, nebo je těch informací tolik, ale oni vlastně se s tím kolikrát nesetkají prakticky vůbec. Jakože mě až překvapuje, jak málo vědí, jako těch informací jo, že vlastně ta média jsou všude, ale pak když se jich zeptáte, tak oni ani neví, že nějaká věc se řeší, což je překvapivé jako. Takže chtělo by to asi víc, no ale...

AB: To je pravda, i můžu teda říct vlastní zkušenost mezi vrstevníky, protože my to teda na katedře řešíme pořád dokola, jak jsme v těch mediálních studiích, ale spousta lidí se nedívá na zprávy, vůbec nic nečte...

- R2: Ale třeba já se jich kolikrát zeptám a říkám, dobře na zprávy já jsem se na gymplu třeba nedívala taky jo a navíc víme jo, prostě jak ta média fungují, ale říkám třeba vždycky, když si otevřete počítač jo, tam na vás vyběhne nějaký titulek nebo něco, ale ne-e, oni to prostě nerozkliknou, takže informací je víc, ale vědí toho vlastně dost málo.

AB: A kdybyste teda měla vyjmenovat, kromě těch článků, nebo nějakýho dokumentu, nějaké aktivity se studenty? Tak vlastně zmiňovala jste ten časopis...

- R2: Hm časopis, máme tady jako školní časopis, ale to je opravdu školní, jako to úplně nemá s ničím tak společeného. Asi.. asi s těmi médii víc toho jako nevymyslíme takhle. Chodí se třeba v rámci Jednoho světa na nějaké dejme tomu, že mají nějakou, nějaký ten pořad osvětový, tak vím, že loni byla nějaká třída na Black mirror, co se týkalo vlastně. Ale to vlastně nejsou úplně média že, to jsou sociální sítě, to už jsme zase někde jinde.

AB: Hm, ale tak asi to souvisí, protože...

- R2: Takže třeba mají nějaký takový možná v té občance, v těch společenských vědách jo, ale že bysme my chodili někam třeba, nebo to ne.

AB: A kdyby to bylo naopak, že by byla třeba možnost pozvat někoho z praxe, ať už nějaké novináře...

- R2: To určitě bysme uvítali.

AB: Ale zatím možnost nebyla?

- R2: Víam, že tady bylo, předloni kolegyně někoho z vaší fakulty podle mě, nevím, jak se k němu dostala, asi jí někdo oslovil, nebo ho oslovila a víam, že pro jeden ročník to tady proběhlo. Nějaká přednáška o tom, jak ta média fungují, a že byly děcka

spokojené, akorát, že kolegyně odešla a kontakt si nechala pro sebe, takže úplně nevím, kdo to byl teda tehdy, ale děcka byly spokojené.

AB: Ale myslím, že zrovna někteří magistři byli i minulý týden na střední škole v rámci mediální výchovy, takže asi to...

- R2: Myslím si, že by to bylo dobrý, asi se na to možná i zaměříme, protože by asi bylo lepší, kdyby to řekl nějaký odborník v rámci třeba nějakého dvouhodinového workshopu, než když my to tak jakože látáme a pak si to někde tam vykážeme, že jsme to teda udělali. Koza se nažrala, teda vlk se nažral a média zůstala celá.

AB: (smích) Dobře, tak mě to asi bude stačit.

- R2: Jo? To bylo rychlé a ono by možná bylo zajímavé to srovnání třeba s tou základkou, jestli se to jako někde zlomí dejme tomu, protože já mám syna teďka ve třetí třídě teprve, ale sleduju kolik věcí vlastně na těch základkách je a potom třeba tady u nás to tak trošku vymizí, že mám pocit, že moc jako nekorespondují někdy ty základky a ty střední školy, nebo první stupeň a druhý stupeň, možná tam toho mají víc a potom jenom tady... Spousta věcí je v rámci ŠVP a RVP, to že je to tam napsané a my to vykážeme, ale vlastně se to jako buď nedělá, nebo se to dělá jinak že. To je asi všude ve školství.

Příloha č. 13: Přepis rozhovoru číslo 3

AB: vyzváněcí tón...

- R3: Ohrádková, prosím.

AB: Dobrý den, tady Adéla Blažková, já jsem vám psala ten email kvůli tomu rozhovoru.

- R3: Jojo, dobrý den, ano, tak vykládejte.

AB: Tak já jenom na začátek bych vám ještě řekla, že vám na email teda pošlu informovaný souhlas, jestli byste mi ho podepsala, že si to teda můžu nahrát.

- R3: Ano, dobře.

AB: Dobře, tak vám ho pošlu na email. Tak můžeme začít?

- R3: Ano, vykládejte, já si tady tak různě budu balit, ale nevadí, mám to u ucha.

AB: Tak já zavolám klidně později, jestli.. Záleží na vás.

- R3: Na jak dlouho to je?

AB: Tak maximálně 10-15 minut.

- R3: Noo, tak vykládejte, já budu vykládat v autě když tak, jo?

AB: Dobře, tak teda na začátek, jak dlouho už pracujete jako pedagog?

- R3: Ježiš, od 90. roku, spočítáte to?

AB: Takže 30 let.

- R3: 2010, 30 let.

AB: Ano, a jak teda často do svých hodin mediální výchovu zařazujete?

- R3: Já se snažím, já to mám v rámci češtiny, ale já jsme byla i na nějakém kurzu mediální výchovy a moc se mi to líbilo, takže... dělám ve škole, aspoň teda v adminis.. v tom publicistickém stylu, vždycky to zařadím a děláme i takové jako by projektové dny, který mám zaměřený vyloženě na teda tu mediální výchovu. A potom ještě dělám školení pro učitele čtenářskou gramotnost a tam dělám hodně i jako mediální gramotnost. Jakoby materiály dávám učitelům, jak to použít ve škole, právě to, co je názor, co je vlastně tvrzení, taková ta subjektivita, objektivita zpráv a takové různé ty věci z mediální výchovy. Takže dělám to i v rámci školení pro učitele, že nachystám materiály, prezentace...

AB: A zařazovala jste teda mediální výchovu už od začátku té své praxe? Už v těch 90. letech, nebo nastoupilo to až později?

- R3: Právě v těch 90. jsem byla, pan Mičienka, nebo nějak tak se to jmenovalo v Hradci Králové nějaký kurz, a to mě hrozně zajímalo. Měla jsem k tomu i teda nějakou učebnici a od té doby já jsem to teda dělala jako alespoň v té češtině, jako že jsem to zařazovala, ale to je fakt pár hodin, protože nemůžu se tomu věnovat moc

často. Kvůli tomu, že jako ta čeština je hodně poddimenzovaná hodinově a musím tam probírat spíš ty věci k maturitě a tak, že.

AB: Ano.

- R3: Ale snažila jsem se to v podstatě od toho 90. roku.

AB: Takže spíše v rámci toho publicistického stylu v češtině?

- R3: Jo, v rámci publicistiky anebo tak jako no do těch hodin někdy, když je taková volnější hodina, nebo projektové dny.

AB: A jak třeba probíhají ty projektové dny? Je to třeba o nějaké tvorbě i nějakých zpráv, nebo nějakých mediálních výstupu?

- R3: No, my jsme tam měli třeba jsme si pozvali tady novinářku z Olomouce, která nám udělala vlastně takový jakoby pro 15 děček takový nějaký seminář. Tak jsem mimo jiné pozvala tady na Filozofické fakultě Univerzity Palackého nějaká skupina studentů, ale už nevím jak se to jmenovalo, v rámci nějakého projektu nabízeli právě tady tu mediální výchovu a jakoby a nebo to, co je to ty zprávy a jak jako ověřit objektivitu zpráv a tak dál, takže to jsme taky měli pozvány. A to vlastně v rámci toho jsou ty projektové dny, to je na celý den a máme to tak dopoledne jeden třeba dvouhodinový takový kurz pro děcka a pak zase je ještě odpoledne jeden, takže to tak děláme, jakože to připravíme, že tam přijde i novináři, aby to nebylo jenom od nás dělaný.

AB: A ty teda probíhají jedno za školní rok?

- R3: Jednou ročně, ano to bývá většinou, ten projektový den děláme vlastně v červnu, když je konec jakoby jo, už děcka se nechtějí moc učit, tak děláme jako celoškolní projektový den a každá komise si nachystá nějaké svoje, nějaká svoje témata, tak já jsem tam právě zařadila tu mediální výchovu a tu gramotnost.

AB: A mohla byste třeba říct svými slovy, co považujete za nějaký hlavní cíl mediální výchovy? Co by měla studentům hlavně předat z vašeho hlediska?

- R3: To kriticky myšlení hlavně, aby uměli číst mezi řádky, když to řeknu jinak, aby všemu nevěřili no. Umět si to prostě dát do souvislostí, ověřovat si, poznat tam některé věci, co je pak tvrzení, co je subjektivní názor.

AB: Ano.

- R3: Prostě nenechat se manipulovat no.

AB: A kdybyste vy mohla z vlastního názoru říct, tak považujete mediální výchovu jako průřezové téma, jak je na většině škol takhle realizovaná, jako dostatečnou? Nebo byste třeba

uvítala něco, jako jsou ty projektové dny, ale třeba by to byl nějaký volitelný seminář, který by pro nějaké studenty probíhal pravidelně?

- R3: Já si myslím, že by to bylo vhodné no, zvlášť v dnešní době. Když jako si myslím, že to tak jako průřezovy téma si myslím, že to bylo dostačující, ale myslím si, že čím je to teďka jako ty ta média mají větší a větší vliv a ta manipulace se podle mě zvětšuje. Tak si myslím, že by to nebylo špatny i pravidelně jako opravdu zařadit. Nevím, jestli to jenom dát jako hodinu týdně je málo, nebo že to je takový předmět jako nevím, jestli to by se asi neprosadilo jo, ale prostě aspoň jako pravidelně se tomu víc věnovat, no. Protože někde když je to jako průřezovy téma, tak to je tak jako že, kdo jak to naplňuje že.

AB: Právě.

- R3: Takže já si myslím, že ten význam jako vzrůstá toho, že by ta děcka, se tomu jako učitelé víc věnovat a děcka by to měly mít jakoby opravdu v té výuce no.

AB: A když jste teda mluvilo o tom, že tu mediální výchovu zařazujete v rámci publicistického stylu, tak třeba používáte i nějaké aktuální články, nebo reklam?

- R3: No, já si vždycky najdu, třeba jak to hodnotí jo, já nevím, různý prostě Blesk, jak něco jo, jak to vypadá vizuálně, že se...

AB: Takže třeba i bulvár vs. seriózní média?

- R3: Jasně, nebo pak nějaký ty Parlamentní listy a pak to zase dám z nějakých jako média, která jsou jako třeba o těch emigrantech jo, tak jak se píše a právě jakým způsobem jedna zpráva je v různých novinách pojatá a jaký je v tom rozdíl že, jak to ovlivňuje. Takže vycházím určitě, hodně hledám jako na internetu různý zdroje, ale i mám tu učebnici pořád od toho Mičienky, tak z toho taky, nebo já nevím, jak se jmenoval.

AB: Jojo, říkáte to správně.

- R3: Jo, říkám to správně? Tam se mi tam od toho líbilo, já vím, že je to zastaraly, ale to bylo k tomu fakt jako pěkný materiály k tomu mám no. A znáte tu učebnici?

AB: Jojo, určitě. A seznámila jste se třeba s nějakými materiály, které poskytují Člověk v tísni, nebo Jeden svět na školách? Oni mají i hodně online seminářů.

- R3: Ano, taky jsem z toho měla no, nebo i mám takový ty, i co se vlastně týče, nebo já mám vlastně i ten dějepis, takže třeba ta Hilsneriáda a tady ta manipulace tehdy, takže tam je no, taky z toho využívám.

AB: No, tak za mě to bude asi všechno.

- R3: Tak doufám, že se vám podaří to zpracovat do nějaké, to máte na diplomku, ne?

AB: Jojo, na diplomku.

- R3: Tak určitě, ať se vám daří, tak jo..

AB: Nashledanou a děkuju.

- R3: Nashledanou.

AB: Nashledanou a mějte se.

Příloha č. 14: Přepis rozhovoru číslo 4

AB: vyzváněcí tón....

- R4: Prosím?

AB: Dobrý den, tady Blažková.

- R4: Dobrý den, Navrátilová u telefonu.

AB: Já volám kvůli tomu rozhovoru.

- R4: Ano.

AB: Já bych vám teda jenom na začátku řekla, že vám ještě na email pošlu informovaný souhlas, jestli byste mi ho podepsala, že to teda můžu uvést v té diplomce.

- R4: Ano.

AB: Tak na začátek bych se vás zeptala, jak dlouho už pracujete jako pedagog?

- R4: Od roku 94.

AB: A mediální výchovu teda do svých hodin zařazujete už od začátku?

- R4: To úplně ne. Ta mediální výchova se začala víc propagovat, až řekla bych po roce 2000, tak 2001 – 2002.

AB: A mohla byste uvést třeba nějaký hlavní impuls, který vás k tomu vedl?

- R4: Tak, já učím i ZSV, takže řekla bych, že to spolu souvisí, takže po děčkách požadují aktuality, sledovat politickou situaci a tak.

AB: Dobře, mohla byste nějak svými slovy říct, co vy považujete za hlavní cíl té mediální výchovy? Co by vlastně měla těm studentům předat?

- R4: Tak, aby se stavěli kriticky k informacím. Tím nemyslím, za každou cenu se k nim vymezovat, ale prostě aby si ověřovali zdroje, co je pravda i eventuálně lež. Aby se nenechali manipulovat.

AB: A když se teda podíváme do vašich hodin, tak jakou formou realizujete? Používáte například aktuální novinové články, nebo nějaké reklamy?

- R4: To i to bych řekla. To je různé. Někdy si s děčkama jenom povídám, co třeba zachytily ve zprávách a jakým způsobem to bylo komentováno. Někdy přinesu já článek, nebo ho přinesou děčka. Někdy využiji materiály z různých učebnic k mediální výchově, takže tam jsou docela pestré možnosti.

AB: Ano, a kdybyste mohla říct nějak rámcově, jak často třeba za jeden školní rok v jednom ročníku zařazujete mediální výchovu?

- R4: Noo, tak to závisí asi předmět od předmětu. Já učím češtinu a ZSV. Takže v tom ZSV je to určitě častěji, i když nemůžu říct, že každou hodinu věnujeme jenom mediální výchově, ale často aspoň část hodiny se té mediální výchovy týká. No a

v češtině, tam záleží, jaké téma probíráme. Nejvíce tomu věnujeme, a řekla bych soustavně a intenzivně i s ostatními kolegy, ve druhém ročníku, kdy máme zařazenou publicistiku. Takže tam téměř půl roku, řekla bych, se té mediální výchově věnujeme intenzivněji. Ale jinak se snažíme podle aktuální situace zařazovat do témat, která probíráme. Těžko vám to řeknu jako, stačí to takhle?

AB: Jo, určitě. A vy osobně byste třeba uvítala, kdyby byla mediální výchova třeba přístupná studentům v rámci nějakého volitelného semináře nebo samostatného předmětu nebo považujete..

- R4: Já ano, já bych to uvítala a myslím, že i řada našich studentů by to uvítalo.

AB: A proč si myslíte, že je to problematické takhle zařadit?

- R4: No, jednak z důvodu časové dotace, protože tady na gymnáziu se pereme vždycky o každou hodinu, která bude jako využita v tom časovém plánu a jednak myslím, že někdy je tam i taková troška bych řekla nevěle ze strany kolegů, kteří tu mediální výchovu ještě podceňují. Protože říknou, že by bylo důležitější se věnovat nějakým přírodovědným předmětům.

AB: To určitě. A kdyby byla třeba možnost na vašem gymnáziu zavést, nebo nemusí to být teda v tom volitelném předmětu, ale i v rámci nějakého projektového dne, pozvat nějaké odborníky z praxe? Uvítali byste to?

- R4: Tak my toto děláme. Sice ne úplně často, ale tady v tom nám nikdo nebrání jo, pokud to projde zejména teda, jak bych to řekla, třeba z češtiny nebo ZSV, když se o tom dohodnou kolegové, tak většinou nám vedení vychází vstříc, tady s tím problém nemáme.

AB: Takže v rámci nějaké besedy?

- R4: Měli jsme ve škole už nějaké novináře, nebo jsme se věnovali aktivitě, kterou určitě znáte, Fakescape, ta si myslím, že s mediální výchovou taky souvisí. No a teď jsme chystali před koncem školního roku jeden projektový den mediální výchovy, ale bohužel to teda realizováno nebude, tak možná v září, jestli teda nebudeme muset dohánět učivo. Jakože budeme muset, no takže uvidíme, jestli se to bude realizovat. Ale tohle určitě vidíme jako přínos.

AB: A na závěr bych se teda zeptala, jestli jste navštívila třeba nějaký online kurz, nebo nějaký seminář, který by vám vlastně poradil, nebo napomohl, jak máte tu mediální výchovu realizovat.

- R4: Online určitě ne, ale jinak tady takové aktivity nebo ty nabídky těch seminářů a tak využívám poměrně často, právě už od toho roku třeba 2001 – 2002, to už si teď

nevzpomenu. Tenkrát s tím přišel, teď nevím, jak se přesně jmenovala ta organizace Partners Czech, nebo tak nějak a vytvořili publikaci interaktivní, jmenovalo se to Rozumět médiím 1 a 2.

AB: Jojo.

- R4: Tak z toho čerpám možná i do teď. No a pak kromě nějakých třeba jednorázových přednášek, seminářů, workshopů v rámci letních škol, které pořádá Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, tak tam se ta mediální výchova docela, řekla bych od začátku, propagovala. I když teď v posledních letech už méně, vzhledem k tomu, jak se změnilo osazenstvo katedry ZSV. A letos zrovna třeba jezdím na semináře, celoroční kurz, který pořádá Jeden svět, myslím, že se to jmenuje něco jako Mediální výchova, nebo tak nějak. Nevím, ten název není nějak jako originální, ale teďka si přesně nevzpomenu.

AB: To není podstatné, úplně přesný název.

- R4: Takže toho využívám docela často a na Jednom světě, tam je spousta materiálů. No a ještě teda jestli vás to zajímá, tak někdy využiju, ale to bych řekla spíš ze jmenovaných věcí nejmíň, to co dělá Brněnská univerzita – mediagram.

AB: Hm, tak to je zajímavé.

- R4: No, tak jestli by vám to takhle stačilo.

AB: Jo, určitě. Mockerát děkuju.

- R4: To nemáte zač.

AB: Tak jenom já vám teda ještě na email pošlu ten informovaný souhlas, kdybyste mi ho podepsala a poslala zpátky.

- R4: dobře, ale nevím, jestli to bude hnedka dneska.

AB: Ne, to ne, to nespěchá. Klidně do 14 dnů, to ještě nespěchá.

- R4: Dobře.

AB: Tak mockerát děkuju, mějte se nashledanou.

- R4: Nashledanou.

Příloha č. 15: Přepis rozhovoru číslo 5

AB: vyzváněcí tón...

- R5: Fojtík, dobrý den.

AB: Blažková, dobrý den. Já volám kvůli tomu rozhovoru.

- R5: Aaa, už vím, už se orientuju, ano, tak povídejte.

AB: Tak já na začátek vám teda jenom řeknu, že na email bych ještě poslala informovaný souhlas, jestli byste mi ho podepsal, abych to mohla v té práci použít.

- R5: Ano.

AB: Tak jak dlouho už teda pracujete jako pedagog?

- R5: Dvacet, tři, dvacet-tři let.

AB: Mediální výchovu do svých hodin zařazujete už od začátku své praxe?

- R5: Noo, jako práce s texty z denního tisku, to se dělalo vždycky, akorát se tomu neříkalo mediální výchova. A od té doby, co se to mu říká mediální výchova, tak to samozřejmě máme v ŠVP, je to teda v těch průřezových tématech a dalších věcech. To znamená že, jako ve spojení s tímhle tím názvem tak dlouho, jako máme školní vzdělávací program, ale jak dlouho to je, těžko říct, to nevím. Jestli je to 10 let, 12 let.

AB: Jo, ale tak nějakou práci s texty zařazujete do svých hodin od začátku.

- R5: Jasně, ale to dělají všichni podle mě.

AB: Kdybyste měl říci svými slovy, co považujete za cíl mediální výchovy, co by měla vlastně studentům hlavně předat z vašeho pohledu?

- R5: No, to je asi schopnost, schopnost zpracovat nějaký, nějaký publicistický, nebo vůbec prostě ve veřejném prostoru fungující text, s ohledem na to, jestli ten text je řekněme pravdivý, jestli není manipulativní, jestli je komunikačně sdělní, tedy jestli dokáže sdělit nějakými, nějakými adekvátními prostředky to, co zřejmě ten autor sdělit chce. Jestli je srozumitelný pro toho, pro toho adresáta. No a ve druhé řadě potom schopnost takový text sám vyrobit. Dřív to jako nebylo až tak úplně zásadní psát, nebo umět psát fejeton, nebo zprávu nebo něco z publicistického stylu, ale vzhledem k tomu, že dneska se stále víc lidí vyjadřuje hlavně na sociálních sítích a všude ve všelijakých příspěvcích že prostě, elektronická média dávají i lidem jaksi neškoleným řekněme prostor k tomu veřejnému vyjádření, nebo k výrobě textu, který pak může mít nějaký ten veřejný dopad. Tak je asi dobře, aby si tím každý fakt si prošel a byl schopen prostě komunikovat takhle na dálku i s lidmi, které osobně nezná a na jejich reakce nemůže třeba okamžitě reagovat nebo musí být schopen předjímat reakce těch ostatních, čili taková ta schopnost jako dorozumět se psaným způsobem tady hlavně

v těch elektronických médiích, jako že dneska je to, je to úplně běžný způsob komunikace, a to co třeba sleduju hlavně na facebook, protože ty jiné sítě nějak nepozoruju, na to už nemám kapacity, tak musím říct, jako že lidi fakt se nejsou schopni vůbec domluvit mezi sebou, že nejsou schopni se vyjádřit srozumitelně a předjímat to, že ten jejich text může být vnímán různými způsoby a kolikrát z toho jsou komické situace, to by až tak nevadilo, ale někdy fakt z toho můžou být úplně fatální nedorozumění.

AB: Takže ve svých hodinách nejen něco přednášíte, ale určitě se snažíte, aby se vlastně studenti i prakticky zapojili?

- R5: Jasně, jasně. Určitě nad textem, rozbor toho, zdali jsou schopni vytáhnout z toho textu, co ten autor tam nejspíš vnesl nebo, co je řekněme cílem toho článku nebo toho autorova sdělení. No a potom obráceně taky vyjádřit nějaký obsah s nějakým cíleným záměrem. Řekněme zvládnout takové ty základní publicistické útvary v takové té jako základní úrovni, protože i to je třeba řekl bych dneska pro některé problém, napsat zprávu tak, aby opravdu obsahovala, všechno to co obsahovat má v takovém pořadí, aby to logicky fungovalo. Ne každému je to jaksi dáno tady tahle ta schopnost, je potřeba to trénovat.

AB: A dokázal byste vlastně nějak rámcově odhadnout, jak často mediální výchovu třeba během jednoho školního roku v jednom ročníku do hodin zařazujete?

- R5: No, vzhledem k tomu, že my teď máme zas jako takovou tu novinku z posledních asi 4 nebo 5 nebo kolika let, učit taky ty základní gramotnosti a z toho je čtenářská gramotnost a do toho v podstatě taky patří jaksi zpracovávání textů všelijakých různých záměrů a tak bych řekl, že se to nějak nedá kvantifikovat. Že my v podstatě jsme tlačeni k tomu, abychom s nějakými médii pracovali průřezově nejenom třeba i v češtině, ale jako i v jiných předmětech, takže nějak to kvantifikovat, těžko říct. Řekněme že určitě něco na způsob mediální výchovy probíhá řekněme v takové čtvrtině hodin, ale jako může to mít samozřejmě různou formu, protože někdy třeba to nemám ani v plánu, ale stejně k tomu třeba probíráme nějakou látku, která se dá třeba v dějepise nějak vhodně aktualizovat nějakým příměrem na nějakou současnou situaci, na nějaký současný děj a ten děj zrovna třeba je v tu dobu nějak medializovaný, takže můžeme třeba aktuálně hned tam použít něco z aktuálního dění. Že otevřít internet a pustit to studentům na projektoru jako není problém, takže to se dá v podstatě zařazovat úplně kdykoliv ve vazbě na to, co člověk zrovna učí a na kolik to s tím může

provázat. Čili pokud je ta možnost, tak i tohle to třeba občas používáme, takže řekl bych tak možná čtvrtina hodin, ale to je fakt jako odhad úplně.

AB: Jojo, určitě, chápu.

- R5: Úplně od oka.

AB: A uvítal byste třeba, kdyby byla možnost nějakého volitelného semináře nebo samostatného předmětu, jako mediální výchovy? Nebo si myslíte, že takovéto průřezové téma napříč předměty je dostačující?

- R5: Já si dokonce myslím, že jako průřezové je to lepší, protože z vlastní zkušenosti teda vím, že studenti mají hrozný problém přenášet poznatky z jednoho předmětu do jiného předmětu, že přesto, že vlastně tady něco na způsob těch průřezových témat a toho propojování předmětů mezi sebou, přestože tohle to tady funguje, nebo mělo by to tak fungovat, tak v jejich mysli, to takhle prostě nefunguje. Že to, co e naučím v zeměpise, nemůžu použít v dějepise, v dějepise nelze se ptát na věci, které jsem se dozvěděl v nějakém jiném předmětu a prostě oni na tom trvají a mají to tak jako nastaveno, mají to tak nachlívěčkováno v té paměti, že jako nejsou ochotni na to přistoupit. Čili kdyby mediální výchova fungovala separátně od řekněme češtiny nebo občanky nebo dějepisu, což jsou ty předměty, které k tomu mají jaksi nejbliž, tak se obávám, že pro ně zas to budou dovednosti, které si stejně nebudou schopni propojovat s ničím jiným, takže to že my vlastně s těmi médii pracujeme v různých předmětech a propojujeme to přímo s nějakou konkrétní problematikou, která se zrovna probírá, jakože ta látka a ten mediální obraz tam funguje jako nějaký nástroj, jak tu látku zpracovat, tak mě to přijde jako funkčnější, jako výhodnější nebo jako smysluplnější prostě.

AB: A uvítal byste třeba, kdyby byla nějaká možnost, já nevím například v rámci nějakého projektového dne, pozvat nějaké odborníky z praxe? Ať už z novin, nebo nějaké mediální teoretiky?

- R5: To určitě, ale zas je otázka na kolik ti studenti by to byli schopni ocenit. To je zase, protože my máme vlastně čtyřleté a osmileté gymnázium, tak já bohužel můžu srovnat třetáky čtyřletého a septimány osmiletého a mezi nimi je opravdu propastný rozdíl. U těch osmiletáků tam jako cítím, že oni by byli schopni si z takové debaty, nebo z takového rozhovoru cosi odnést, zatím co ti čtyřletáci, kteří vlastně až do deváté třídy zůstávali na základní škole a tím pádem jim řekněme nějaké vyšší intelektuální výkony zůstaly skryty až do 15 let, tak potom na tom gymnáziu to ani nejsou schopni jakoby nějak dohnat. Mezi nimi fakt převažují lidi, kteří vůbec nečtou

žádné noviny, kterým vůbec jako sběr nějakých informací z médií, z denního tisku, je něco co jde úplně mimo ně, ale jako úplně. Jo, že já jsem vždycky šokovaný, když se u někoho plus minus osmnáctiletého zeptám dejme tomu jestli byl třeba, jestli se účastnil posledních voleb, které byly dejme tomu před půl rokem a on na mě vytřeští oči s tím, že jako vůbec neví o čem mluvím, protože jako prostě ti lidé opravdu žijí jako v takovém vakuu. Což jako ještě na tom gymnáziu řekněme by to nemuselo být takhle, ale je mi jasné, že když pak člověk začne přemýšlet o lidech, kteří chodí na nějaká běžná učiliště, tak tam si myslím, že něco jako mediální výchova je ztráta času. Že těm lidem je to úplně jedno, protože oni stejně veškeré informace vstřebávají maximálně z televize a to ještě v takové té jednodušší podobě, žádné publicistické pořady, ale prostě nějaké zprávy, které řekněme běží v těch osm večer nebo kdy to je a potom prostě to, co jim kdo řekne, to co náhodou se dozví na facebooku a že by třeba četli noviny nebo se snažili něčemu rozumět, jako těch je opravdu minimum. Zas na tom facebooku je to vidět, tam opravdu je hrozně vidět, jak ti lidé, kteří jsou řekněme neinformovaní a ani nechtějí být informovaní, prostě jako prozrazují tím, jaksi co vědí a jaké názory šíří a jak je obhajují a tak, a to jsou ti, kteří by tu mediální výchovu potřebovali, ale zas jsou naopak to ti, kteří, pro které je to úplně zbytečné, protože jich se to nedotýká. To je paradox pro mě no.

AB: Na závěr bych se teda ještě zeptala, jestli jste se zúčastnil nějakého semináře nebo online kurzu, jako týkajícího se mediální výchovy?

- R5: Ne, ne. Toho si nejsem vědom.

AB: Takže všechno vlastně čerpáte ze své praxe, ze života.

- R5: Tak, no a vzhledem k tomu, že já jsem i dělal v novinách, tak..

AB: Tak to je určitě přínos.

- R5: ...řekněme i jako praktické nějaké zkušenosti v tomhle směru mám a ještě mám teda nějaké další mimoškolní aktivity v komunální politice a tam člověk taky tyhle ty dovednosti musí pilovat. Je fakt, že necítím ani nějakou potřebu chodit na nějaká školení, protože neskromně se domnívám, myslím si, že co potřebuju, tak jako vím. Samozřejmě, že by to mohlo být lepší, ale vzhledem k tomu, koho učím a co učím, tak si myslím, že je to postačující.

AB: Tak jo, tak za mě je to asi všechno.

- R5: No bezva, tak to šlo rychle.

AB: Tak mockrát děkuju, mějte se nashledanou.

- R5: Taky díky za zavolání, nashledanou.

Příloha č. 16: Přepis rozhovoru číslo 6

AB: Jak dlouho už pracujete jako pedagog?

- R6: V září to bude 25 let.

AB: Zařazujete mediální výchovu do svých hodin od začátku vaší pedagogické praxe?

- R6: Spíš záleží na tématech. Určitě ne od začátku, to jsem měla co dělat, abych vůbec zvládala učivo. Chce to opravdu trochu praxe a přehled. A samozřejmě to bylo i tím, že jsme měli kazeták, CD přehrávač a média se ještě tolik neprosazovala, počítače teprve začínaly, internet prostě nebyl! Publicistika se teprve „rozjížděla“ v tom horším slova smyslu.

AB: Co bylo hlavním impulzem, který vedl k tomu, že jste začal/a mediální výchovu vyučovat?

- R6: Vést žáky a studenty k vytvoření vlastního názoru, orientaci, práci s různými sděleními...

AB: Váš osobní názor na důležitost mediální výchovy?

- R6: Na druhou stranu nic se nemá přehánět. Spíš jako takové koření výuky, jinak zevšední.

AB: Jakou formou mediální výchovu ve svých hodinách realizujete a jaké pomůcky/nástroje v hodinách používáte?

- R6: V češtině pro práci s texty, ale i mluvenými projevy, jejich interpretace, ale třeba i interpretace umělecké literatury. V dějepise – práce s historickými dokumenty, posuzování jejich komunikačních záměrů, získávání informací. Využívám materiály dostupné na internetu, CD – projevy, v tisku...

AB: Jak často mediální výchovu do svých hodin zařazujete?

- R6: respondentka na otázku neodpověděla.

AB: Považujete realizaci mediální výchovy v rámci průřezového tématu za dostatečnou, nebo byste spíše přivítal/a mediální výchovu jako samostatný předmět? Ať už povinný předmět nebo povinně volitelný seminář.

- R6: Jako samostatný předmět úplně nevím, hlavně v ŠVP by jaksi nebylo kam zařadit. Jako seminář si dovedu představit, nabízí se u nás třeba seminář, který srovnává literární díla s filmovou adaptací, seminář moderních dějin se určitě mediální výchovy také dotýká.

AB: Myslíte si, že v rámci Vašeho pracoviště existují nějaké překážky k začlenění mediální výchovy do výuky? Například nedostatečná informovanost ostatních pedagogů, nezájem studentů nebo nízká vybavenost jednotlivých učeben.

- R6: Ne

AB: Proč si myslíte, že je mediální výchovu problematické začlenit jako samostatný předmět? Například nízká odbornost pedagogů, prioritita na jiné předměty nebo nedostatek odborníků, kteří by pedagogy v tomto tématu vzdělávali.

- R6: Jednak musí být kompetentní člověk, který by ji vyučoval, musí být také prostor v ŠVP.

AB: Uvítala byste například výuku prováděnou lidmi z praxe (novináři/mediální odborníci)?

- R6: Na střední škole asi spíš pro oživení, představení i jiného pohledu, jinak si myslím, že je to spíš otázka VŠ.

AB: Jak jste se vzdělávala v oblasti mediální výchovy a toho, jak ji vyučovat? Zúčastnila jste se například nějakého kurzu, semináře nebo školení zaměřeného na mediální výchovu?

- R6: Samostudium + seminář Mediální výuka ve škole – v Olomouci. Ale už je to nějaký ten pátek.

AB: Jaké zdroje a materiály využíváte na přípravu hodin, ve kterých je mediální výchova začleněna?

- R6: Většinou věci, které najdu na internetu, DUMky⁷³, které jsme kdysi v rámci Šablon vypracovávali a jsou přístupné i na internetu. Z různých seminářů už mám také nějaké typy i výukové materiály.

AB: Jakým tématům se v hodinách věnujete?

- R6: V dějepise třeba schopnost rozlišovat mediální sdělení – kdy mají charakter faktu a kdy fikce. V češtině na NG v kvartě a na VG ve třetím ročníku přímo ve slohu začleňuji blok Publicistický styl, kde se mediální výchově věnujeme po několik hodin. Věnujeme se různým druhům časopisů, reklamě. Bavíme se o věrohodnosti informací na Wikipedii ...

AB: Jaké typy aktivit využíváte k výuce mediální výchovy nejčastěji?

- R6: Práce s texty, skupinová hodnocení.

AB: Nepovažujete mediální výchovu za stejně důležitý, nebo dokonce důležitější předmět, než některý z povinných předmětů?

- R6: Spíš ho opravdu vnímám jako průřezové téma, které má co říct a nabídnout v různých předmětech.

⁷³ digitální učební materiály

Příloha č. 17: Přepis rozhovoru číslo 7

AB: vyzváněcí tón...

- R7: Hasmannová, dobrý den.

AB: Dobrý den, u telefonu Blažková, já volám kvůli tomu rozhovoru.

- R7: Ano.

AB: Já ještě na začátek jenom bych vám řekla, že vám na email pošlu informovaný souhlas jestli, byste mi ho podepsala, že si to vlastně můžu nahrát a uvést v té diplomové práci.

- R7: Ano, dobře.

AB: Tak jak dlouho pracujete jako pedagog?

- R7: Asi jako třicet-tři let.

AB: To už je dlouhá praxe. A mediální výchovu do svých hodin zařazujete už začátku, nebo se to stalo až postupem času?

- R7: Já jsem před tím učila v Hlubočkách a ano, i tam. Takže bych řekla, kromě učňáku asi, kde jsem začínala, tak bych řekla, že posledních 25 let určitě.

AB: A co myslíte, že bylo nějakým hlavním impulzem, že jste se jí začala věnovat?

- R7: Tak jednak jsme před těmi 25 lety nevěděli, že existuje pojem mediální výchova, protože to se vlastně, to vzniklo až s průřezovými tématy a tady s těmito termíny, ale tak nějak automaticky člověk očekával, že musí děcka připravit na budoucího života a ta média tam hrají prostě roli. Tomu se nedá vyhnout.

AB: Tak kdybyste to měla shrnout, co považujete za nějaký hlavní cíl té mediální výchovy, co je vlastně, nebo i co je vaším cílem předat těm studentům?

- R7: Připravit děcka, protože já učím na nižším gymplu, děcka na to, že jednou se jim může stát, že budou stát před lidmi, budou mluvit, budou muset mluvit spisovně, protože jim vysvětluju, nevím, odkud jste vy, ale my jsme tady z Hané, takže...

AB: Já taky.

- R7: ...to naše nářečí působí poměrně komicky a často bojuju s tím, abych to odstranila z řeči, takže potřebují mluvit spisovně, potřebují i mluvit z patra, na to být připraveni, alespoň trochu vědět o čem budou mluvit, kam se ten rozhovor ponese no a musí se umět kloudně vyjádřit taky písemně.

AB: A jakou formou realizujete mediální výchovu?

- R7: V prvé řadě těm primánům jednak vysvětlíme, když už pracují na počítači, tak aby na něm pracovali bezpečně. Takže máme školení, pozveme si myslím kapitánku, bývalou policistku, která jim udělá dvouhodinové školení, ukáže jim všechny možné nebezpečí, já jim promítám film, který teď nevím, jestli Šikana, nejsem si tím úplně

jistá. Takže je naučíme pracovat s počítačem, pak je vedeme k tomu, aby některé texty už odevzdávaly v té primě na počítači, a učíme je správně psát, aby si prostě neřekly, to je jedno, jestli je mezera za čárkou, nebo ne. Takže napřed je učíme tady ty technické záležitosti no a pak nám odevzdávají některé texty na počítači no a hodně, hodně teda pracujeme s tím, že musí mluvit. Takže asi před pěti lety existovalo něco, co se jmenovalo Mladý Demosthenes, byla to řečnická soutěž a v té jsme měli obrovské úspěchy, já jsem nás nakopla k tomu, že v tom pokračujeme, i když soutěž už neexistuje. Tam si vlastně dítě zvolí.. víte, o co se jedná?

AB: Nee..

- R7: .. dítě si zvolí asi z 13 témat, která jsou spíš taková filosofická jedno, respektive okruh, ne úplně téma a třeba já nevím, moje rodina a já, nebo přátelé a vztahy, a připraví si maximálně na 2 minuty takové souvislé povídání, tentokrát opravdu připraví, tentokrát to není z hlavy. No a ta soutěž probíhala tak, že bylo třídní kolo, potom bylo nějaké prostě Olomoucké okolí, nějaká oblast a my jsme několikrát postoupili do celostátního kola a měli jsme tam první, druhé, třetí místo a ta soutěž se nám hrozně zalíbila. Děcka se toho ze začátku bály, ale my je motivujeme samozřejmě známkou, ale oni potom hodnotí sami sebe, takže jedno dítě stojí před tabulí, je mu vysvětleno, co všechno do toho patří: gesta, mimika, že se nesmí houpat, že musí mluvit nahlas, pracovat s hlasem, mít melodii řeči, intonovat a tak dále, no a třída se k němu potom vyjadřuje. Takže jsou vedeni k tomu, aby napřed řekly ty klady, aby neříkaly hm, mě se to líbilo, ale argumentovaly, vždycky nechám třeba 2-3 děcka promluvit, aby řekly co se jim na tom líbilo, ale samozřejmě můžou říct i ten zápor, že bylo to potichu, já jsem neslyšel, ale vzájemně víme, že se nesmíme urážet. No a musí se naučit chovat, aby toho přednášejícího neznervózňovaly, takže i to pro ty malý je dost velký problém. Takže toto je jedna z věcí, kterou děláme. Na kterou otázku vlastně odpovídáme, já se omlouvám, jak to děláme?

AB: Ano.

- R7: Jo, takže tady toho Mladého Demosthena děláme často, pak jsme dělávali časopis, to znamená poté, co se v kvartě naučíme všechna témata. To znamená, oni se učí v primě zprávu a oznámení, pak se učí někde v průběhu, nějaká ta sekunda – tercié, popis pracovního postupu, pak pracují s reklamou, to dělají taky už v primě, prostě naučí se všechny ty fejetony a tak dále a pak vydáme své vlastní noviny. Každý dostane nějaký svůj okruh, který má zpracovat a pak buď se najde nějaký dobrovolník, který z toho udělá ten časopis, nebo to teda v horším případě musím udělat já. No a

s tou reklamou je taky bezvadná práce, protože děláme v primě, když jsou ty děcka ještě hravá. Takže napřed si musí připravit nějakou reklamu, kterou znají z televize, takže oni třeba zatančí nějaký ten taneček, nevím, nějaké té reklamy, který tam je. Dojde jim, že je tam nějaký ten slogan, takže se vysvětlí ta terminologie kolem toho. Zeptáme se jich, na koho je ta reklama cílená, oni to většinou pochopí no a pak na základě toho mají na nějaký výrobek, na který reklama není, nebo třeba podle nich není dobrá, tak mají zpracovat vlastní reklamu. Takže to je třeba další forma práce, co jsme dělali loni venku, a děcka byla úžasná, rozdělily se do skupinek, samy si vymýšlely svoje, mohly mít mobil, mohly se na tu reklamu podívat a potom prostě zpracovávat něco svého. Napřed ji zkopírovaly a potom zpracovávaly něco svého. Tak nám to zabralo 3 vyučovací hodiny, ale bylo to super.

AB: A tohle teda probíhá normálně v rámci vyučovacích hodin, nebo máte nějaké projektové dny?

- R7: Nene ne, to je normální, když mám sloh, tak tam mám téma reklama a manipulaci s účastníky reklamy, takže normálně v rámci toho slohu, když je zrovna hezky, loni nám to tak úplně perfektně vyšlo, tak jdeme, já jsem na Slovanském gymnáziu na Pasterce, takže tam máme takové atrium, takže tam je úžasný prostor, abysme dělali tyhle ty věci venku. No a ještě asi taky před pěti lety existovala akce Studenti čtou a píšou noviny.

AB: Jo, to znám.

- R7: Jo, znáte to?

AB: To znám, ještě ze své doby, když jsem chodila já na gympl v Uniřově.

- R7: Jojo, takže s tím jsme taky docela pracovali a jako vždycky jsme si třeba řekli, moje třída dneska chce noviny, a když tam děckám vyšel článek, i těm malým, tak to pak viselo na nástěnce, tak z toho měly úžasnou radost. Tak to bylo taky dobré, to se mi líbilo, až na to, že se noviny válely po celé škole, ale některá, nějaká hodina se jim dala tím udělat. A pak ještě minulej rok v rámci hodiny, já jsem to nazvala výběrové řízení. To dělám tak, že řeku že, pan ředitel hledá studenta, který mu pomůže s realizací oslav 150. výročí Slovanského gymnázia, které jsme myslím před rokem, před dvěma, měli. No, a že hledá někoho z řad studentů, motivace obrovská, ten student, ten hlavní koordinátor dostane 10 000, pak je opravdu dostaly, dostaly deseti tisícovou čokoládu (smích), takže motivace napřed a pak jim řeknu, že musí napsat motivační dopis, ve kterém vysvětlí, proč oni zrovna jsou ti úplně nejlepší pro ten post. Takže napíšou motivační dopis a pak se odehrává, pak teda já vytrídím ty

motivační dopisy, a kde mi píšou úplně bláboly, že prostě vydělal jsem už v té době miliardy, já mám ráda humor, ale ne takhle přehnaně, takže ty vytrídím. Pak jim řeknu, druhá podmínka je, pokud chcete hrát, tak musíte přijít ale slušně oblečení, jakože opravdu k přijímacímu hovoru. Tak ty holky to mají jednoduchy, ty si vezmou suknýnku, šatičky a to člověk ani nepozná, že jsou oblečeny nějak jinak, ale loni mi přišli kluci v kvádrech, ti byli úplně úžasní. Prostě celá třída přišla v kvádrech a oni v ten okamžik nevědí, jestli postupují dál nebo ne, je to sázka do loterie. A pak já si připravím otázky, který jsou u přijímacího pohovoru, těm vyčleněným tedy, oni to ještě neví, že jsou vyčleněni, tak rozdám tady tyhle ty otázky, oni se na to musí připravit a dělají šťouravou přijímací porotu, s tím že je uvedu jako paní sekretářku, pana ředitele a že je teda uvedu před porotu a oni jim dávají šťouravy otázky a ryjí do nich a ti musí odpovídat. Takže tímhle tím způsobem nám z toho vyjde jeden, který byl opravdu nejlepší, a který na tento post je přijat a dostane teda tu desetitisícovou čokoládu, která je naštěstí k sehnání. Takže to je taková další aktivita a já si myslím, že se v hodinách docela nachechtáme někdy.

AB: To jo, to zní určitě zábavně.

- R7: A ještě v těch Hlubočkách, teď už to moc nedělám, protože nemám čas, tak teď máme i toho Demosthena, kterej před tím neexistoval. Ještě výklad učívám, jeden z výkladů, protože on se tam opakuje jako slohový útvar, tak myslím v sekundě ho dělávám, že musí vzít nějaké téma, kterému rozumí, třeba chov rybiček, nebo že maj ptáka, takže péče o domácího mazlíčka, nebo pravidla nějaké hry, prostě jakýkoli výklad, a musí ho přednést, protože já trvám na to, aby každý rok alespoň jednou takhle promluvily. No, a když jsem byla ještě v těch Hlubočkách, tak jsem po nich chtěla něco, co jsem nazvala pracovně jako Mart'an. Ze začátku jsem to zkusila tak, že jsem jim dala předmět a měly minutu na přípravu a pak měly o tom předmětu mluvit, ale ty děcka o tom byly schopny o tom minutu mlčet, takže pak už jsem to udělala tak, že měly domácí přípravu, že si vytáhly třeba pravítka, takže doma se na to připravily a cílem bylo o úplně hovadině říct úplně vyčerpávající informace a zobecnit to, jakože sice držím v ruce trojúhelník, ale existují i jiná pravítka a že můžou být průhledná, můžou být modry, že to není důležité. Prostě uvědomit si úplně všechno a ty děcka tam stály třeba i 5 minut, pokud byly šikovny a byly schopny mluvit. Takže to taky nebývalo špatny.

AB: A kdybyste měla říct, tak považujete vlastně tu mediální výchovu v rámci průřezového tématu za dostatečnou, nebo byste uvítala třeba nějaký seminář pro vybrané děti nebo nějaké ty projektové dny?

- R7: Nevím.

AB: Jestli myslíte, že by se to prostě uchytilo.

- R7: Rozumím, když se udělá seminář pro vybrané děti, tak mi 7 dětí zmizí ze třídy. Buď by to muselo být pro všechny děti.. nemusím třeba ani dělat něco pro vybrané děti a nevím jestli bych děčka někam dostala po vyučování. Myslím, že když to kantor dobře uchopí, tak to i stačí. Ještě jsme měli akci, že jsme byli v knihovně, bývalé okresní knihovně města Olomouce, a tam nám vlastně dělali taky jako takovou přednášku, no nebyla to úplně přednáška, byl to workshop o novinách, ale děčka potom říkaly, že pan profesor Bílek z občanky to udělal daleko líp, než ty holky z knihovny. Oni to mají v češtině, mají to v občance, věřím, že to mají částečně třeba i v jazyku, takže myslím si, že snad kantor, který to chce zvládnout, tak to zvládne.

AB: To je asi pravda. Já jsem myslela spíš, ne že by to byly vybrané děti, ale že by to byl seminář, který si mohou zvolit děti, které o to mají opravdu zájem.

- R7: Když říkáte seminář, tak tím myslíte už na vyšším gymplu takový jeden z volitelných, jo?

AB: Ano, něco takového.

- R7: Tak to si myslím, že ne.

AB: Možná na tom vyšším gymplu a ne na tom nižším, že?

- R7: No na tom nižším určitě ne a na vyšším, mě to připadá hodně takové hraní, které se dá nebo jako takhle, dá se pojmout formou hry, která se dá zařadit do normálního běžného vyučování.

AB: Tak ono asi záleží na každém pedagogovi, jak to pojme.

- R7: Hm..

AB: A já vím, že jste říkala tu informaci s tou knihovnou, že jste vlastně byli na té, na tom workshopu, ale kdyby byla možnost pozvat si někoho z praxe, nějakého já nevím novináře, nebo někoho, kdo pracuje v médiích, tak myslíte, že by to byl přínos pro ty děti?

- R7: To by mohlo být zajímavé. Pokud by měl pro ně připravenou opravdu aktivitu odpovídající věku, že by to nebyla úplně přednáška, ale že by je i vtáhl do činnosti, tak to by mohlo být velice zajímavé.

AB: A ještě bych se teda zeptala, jestli jste se vlastně v oblasti mediální výchovy nějak vzdělávala, já nevím, jsou nějaké online kurzy nebo přednášky, nebo jste samouk?

- R7: Víte co, já jsem současně i knihovnice na této škole, takže chodívám na přednášky knihovníku a v podstatě se to dá zařadit k tomu.

AB: Tak, za mě je to asi všechno.

- R7: nehledě na to, ještě jsem učivala metody primární prevence na základce a ty aktivity, který jsme tam dělali, jsem chodila do kurzu, který se jmenoval A nebo, a připravovali právě ty metodiky primární prevence, tak spousta těch aktivit tomuhle nahrávala.

AB: Tak za mě je to asi všechno.

- R7: Jo?

AB: Tak mockrát děkuju.

- R7: Tak se mějte hezky.

AB: Pošlu vám teda na email ještě ten souhlas.

- R7: A chcete, abych vám to podepsala a vyfotila a poslala.

AB: Jo.

- R7: Dobře.

AB: Děkuju.